

מחברים

הגליון השבועי מבית עוז והדר - אור לישראל

עמ' כ"א
מקושרים
גיליון שבועי כפול כמות וכיכרית תורת הפילה
מ"ד אפריל 2019

עמ' כ"ה
ובחרת בחיים
גיליון שבועי כפול כמות וכיכרית תורת הפילה
מ"ד אפריל 2019

עמ' כ"ט
מכתלי בית ההוראה
גיליון שבועי כפול כמות וכיכרית תורת הפילה
מ"ד אפריל 2019

חדש בהיכל <<<

משניות מבוארות מתיבתא מועד א

מהדורה חדשה וייחודית של ששה סדרי משנה 'מתיבתא', כאשר בצידי העמוד נוסף ביאור הרע"ב, לתועלת הלומדים, ובתחתית העמוד מדור ביאור המשנה עם ציונים והוספות רבות, עם המדור הייחודי 'שינון ההלכה' המסכם בצורה ייחודית ומעניינת את המשנה הנלמדת להלכה ולמעשה, ומועילה לסיכום הנלמד. הסדרה עתידה לכלול בע"ה כ-25 כרכים.

אוצרות חיים המבואר א

ספר אוצרות חיים למרנא ורבנא ר' חיים ויטאל זיע"א, הכולל דרושים וביאורים על 'סדר ההשתלשלות' העולמות, ששמע מרבו קודש הקדשים מרן רבינו יצחק לוריא [האר"י] זצוקלה"ה.

עם ביאור משולב בתוך דבריו הק', במהדורה חדשה מוגהת ע"פ דפו"י עם תיקונים רבים, בעריכה חדשה בכתב מרובע ובניקוד מלא, ובחלוקה לקטעים, עם סימני פיסוק, רבבות מראי מקומות, עם כותרות משנה לכל קטע.

הביאור מיוסד בעיקר על דברי ר' חיים ויטאל עצמו במקומות אחרים, כגון 'שער ההקדמות' ו'עץ חיים' ו'מבוא שערים' ועוד ספרים [הן בדפוס והן בכתב יד], שהם בבחינת 'דברי תורה עניים במקומן ועשירים במקום אחר'.

על זה נוסף מדור 'אוצר ביאורים' בו הובאו ביאורי גדולי המקובלים וספרי המפרשים שנתחברו במשך הדורות, כמו: אור זרוע [לר' מאיר פאפריש], הרמ"ז, הרמח"ל, הגר"א, דברי שלום, שמן ששון, כרם שלמה, בית לחם יהודה, איפה שלימה, ועוד ספרים רבים.

גם לרבות ביאורים נפלאים, מלוקטים מתוך ספרי גדולי החסידות, כמו: ביאורי המגיד רבינו דוב בער ממעורייט זיע"א, ובעיקר מתוך ביאורי תלמידו הגדול רבינו שניאור זלמן בעל התניא זיע"א בספריו 'ליקוטי תורה' 'תורה אור' 'מאמרי אדמו"ר הזקן', ומתוך ספרי תלמידיו, ועוד מגדולי החסידות.

להזמנות ספרים ועד הבית: 1800-22-55-66

חשיפה: → השבוע בגליון: ← **אקטואלי:**

מה המקור שהגולל תפילין בעצמו מצנין לו גיהנום | עמ' ב'

האור החיים הק': העצה להכניע את היצר הרע | עמ' ב'

פניני אביר יעקב | עמ' ה'

האם בר מצא שרכש בית צריך לשלם דמי תיוון? | עמ' ט'

ילבה בו את הרוח ממללא שלו, שידבר דיבורי תורה ותפלה ביראה והתלהבות נמרצת.

וזהו (ישעיה מ, א) נחמו נחמו עמי לאמר אלקיכם, היינו, הגם שהם 'עמי', בבחינת גחלים עוממות, שהקדושה מוסתרת בקרבם, אז 'אמר אלקיכם', שהשי"ת יבעיר אור קדושתם ורוח ממללא שיש בקרבם להתלהב לבכם לעבודת ד' כנ"ל.

אמרי נועם - בפרשתנו

יש מעדיפים לרדוף אחר צפורת הכרמים מללמוד ק"א פעמים

הש"מ לך פן תשפח וגו' (ו, יב). מרן החיד"א בספרו ככר לאדן (סי' ה) מביא דבר נפלא, רמז נפלא בענין שירת הצפורת כרמים, בפרק שירה - צפורת כרמים אומרת אשא עיני אל הקהלים מאין יבא עזרי (תהלים קכא, א). "פירש הגאון הרב ברכת הזבח ז"ל בספרו הנחמד ברכת שמואל, כמו שאמרו בשבת דיש סגולה לזכירה בצפורת כרמים." [וכוונתו לדברי הגמרא בשבת (ז, ב): "מאי ציפורת כרמים, אמר רב פליא ביארי, אמר אבבי ומשתכח בדיקלא אחד נבאר, ועבדי לה לחוכמא". ומסיק שם דזה טוב לזכרון].

ובזה מבאר הברכת שמואל: "ואמרו דשונה פרקו ק"א פעמים סגולה לזכירה, והשתא צפורת כרמים ביודעה ומכירה שהיא טובה לזכירה, והלומדים רצים אחריה ללכודה ולאכולה, זאת אומרת אשא עיני אל ההרים - התלמידי חכמים שרוצים לאכולה, מאי"ן גימטריא ק"א, ילמדו תלמודם ק"א פעמים ולא יצטרכו ל"י. אמנם שאר אינשי מעדיפים להתרוצץ על ההרים לחפש את ציפורת הכרמים, מאשר ללמוד מאה ואחד פעמים...

מרן החיד"א בספרו ככר לאדן (סי' ה)

וכי איכפת לך שיהודי יניח תפילין חודש נוסף...

וקשרתם לאות על ירך ויהיו לטפפת בין עיניך (ו, ח).

מסופר על הגאון רבי מיכאל פארשלעגער זצ"ל שהכיר היטב את מתפללי בתי הכנסת בהם מסר את שיעוריו, ואף את הרחוקים שבהם שרוח אמריקה עיוותה את דעתם לגמרי, וכל יהדותם "הסתיימה" בכך שהיו 'חברי קהילה'... לדוגמא, סיפר אחד ממקורביו, כי ישב פעם בחדרו של הגר"מ, והנה נכנס יהודי פשוט מחברי הקהילה, ושאלתו בפיו: אבי נפטר לא מזמן, כמה חודשים אצטרך לומר קדיש? ענה לו רבינו בניחוח: "י"ב חודשים.

לכשיצא האיש מלפניו שאלתי את רבינו בתמיחה: וכי אין מפורש ברמ"א (יו"ד סי' עו סעי' ד) שהמנהג לומר קדיש רק י"א חודש? חייך רבינו בפה מלא, ואמר לי בעקיצה: גיי

פנינים ואמרות נפלאות על פרשת השבוע פנינים חכמים ואמרות

תשובת מרן הכתב סופר מדוע הוא ממעט בשינה

וְשִׁנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְפַרְתָּ בָם וגו' וּבְשִׁכְבְּךָ וגו' (ז, י).

הגאון בעל כתב סופר זצ"ל היה דרכו בקודש למעט בשינה והי' ביותר תשוקתו וחפצו לעבוד עבודתו עבודת הקודש בלילה, וכאשר שאלו אותו אנשי ביתו למה מונע מעצמו השינה כל כך, אשר נצרכה לו מאד לנוח מעבודה היום. והלא רק היום למלאכה והלילה למשמר.

השיב לשואליו בצחות לשונו כי בגמרא (עירובין סה, א) נחלקו אמוראים, אחד אמר לא איברי לילה אלא לשינה, ואחד אמר לא איברי לילה אלא לגירסא. וי"ל ששניהם לדבר אחד התכוונו, כי ביום כל בני אדם נעורים ועוסקים בהוויות העולם ומטרידין זה את זה, ואי אפשר לעבוד אה ה' כל כך, אבל בלילה שהכל ישנים ובא לילה בא מנוחה, כלתה ונגמרה מלאכה של יום אזי הלומדים תורה פנויים יותר לעבודת ה' וללמוד. וא"כ לעוסקים בהוויות העולם לא איברי לילה אלא לשינתא. ועי"ז לא איברי לילה אלא לגירסא להלומדים תורה כי בלילה אין להם מפריעים מלימודם, ודפח"ח.

שיחות חולין (עמ' טז)

כל איש ואיש מישראל טמיר וגנוז בקרבו התלהבות גדולה

וְאֶתְחַנֵּן אֶל ה' בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר (ג, כג). יש לומר, על דרך מה שפירש הגאון הקדוש מה"ר שמואל שמעלקא זצ"ל מניקלשבורג פירוש המתניין (ב"ק נט, ב) "בא אחר וליבה וכו' ליבתה הרוח", היינו, שכל איש ואיש מישראל טמיר וגנוז בקרבו התלהבות גדולה, ובווער כאש לעבודתו ית"ש, אך הוא מכוסה מחמת טרדות הבלי עוה"ז, שהם מסכים המבדילים לכל יוכל להוציא לפועל כח הקדושה והתלהבות שלו, והם נקראים בשם גחלים עוממות, הגם שהם בוערות כגחלים, עכ"ל הם עוממות, שאין ניכר בחוץ פנימיות קדושתו ודבקותו, וצריך האדם להתאמץ מאוד בזה להתפלל בכח בדיבורי התפלה שלו, לעורר פנימיות מחשבתו מכח אל הפועל.

וזהו 'ליבתה הרוח', היינו רוח ממללא שיש באדם, הם דיבורי התפלה, וצריך בזה להלהיב לבבו שיהא נראה בחוץ לעין כל פנימיות קדושתו, או לנסוע לצדיקי הדור שהם יליהבו לבבו לעבודת הש"ת על ידי דיבורי קדושתם, וזהו 'בא אחר וליבה', עיי"ש בדבריו הקדושים (בספרו דברי שמואל פרשת ואתחנן לשבת נחמו ד"ה פתח הרב).

וזהו 'ואתחנן אל ד' בעת ההו"א', היינו, בעת שהקדושה מוסתרת בקרב האדם, שהוא מלא מסכים מבדילים לכל יוכל להוציא פנימיות כוונתו הטובה מכח אל הפועל, 'לאמר', שהשי"ת

דיר ליטוואק, וכי איכפת לך שיהודי יניח תפילין חודש נוסף...

מיכאל באחת (עמ' סו)

כשהעולם הולכים לישון, אז יש להם לתלמיד

וְשִׁנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבְרֶתְךָ בְּסֹפֶר וּבְשִׁכְבְּךָ וּבִזְמַן (ז, ו).
הגאון בעל כתב סופר זצ"ל היה דרכו בקודש למעט בשינה והי' ביותר תשוקתו וחפצו לעבוד עבודתו עבודת הקודש בלילה. וכאשר שאלו אותו אנשי ביתו למה מונע מעצמו השינה כל כך, אשר נצרכה לו מאד לנוח מעבודה היום. והלא רק היום למלאכה והלילה למשמר.

השיב לשואליו בצחות לשונו כי בגמרא (עירובין סה.) נחלקו אמוראים, אחד אומר לא איברי לילה אלא לשינה, ואחד אומר לא איברי לילה אלא לגירסא. וי"ל ששניהם לדבר אחד התכוונו, כי ביום כל בני אדם נעורים ועוסקים בהוויות העולם ומטרידין זה את זה, ואי אפשר לעבוד אה' כל כך, אבל בלילה שהכל ישנים ובא לילה בא מנוחה, כלתה ונגמרה מלאכה של יום אזי הולומדים תורה פנויים יותר לעבודת ה' וללמוד. וא"כ לעוסקים בהוויות העולם לא איברי לילה אלא לשינה. ועי"ז לא איברי לילה אלא לגירסא להלומדים תורה כי בלילה אין להם מפריעים מלימודם, ודפח"ח.

שיחות חולין (עמ' טז)

הכורך תפילין בעצמו מצננין לו גיהנום

וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדָךְ וְהָיוּ לְטִטְפַת בֵּין עֵינֶיךָ (ו, ח).

ראיתי מאבותי הקדושים זצ"ל שהניחו וכרכו בעצמם התפילין ולא נתנוהו לאחרים לכרכן, ודרך חסידים וישיבים שלא יהיה מצוות (בפרט קדושת תפילין) בזויות עליו ליתנם לאחרים לכרכן מיד אחרי חליצתן, כמו שנפטר מהם ולעול היו עליו. ושמעתי מאמאמורי"ר (ב' דרכי תשובה) הקדוש זצ"ל בשם הגה"ק ב' הדברי חיים זצ"ל דנמצא בירושלמי "הכורך תפילין בעצמו מצננין לו גיהנום". והגם דלא מצינו זה בירושלמי שלנו, נאמן עלינו הדברי חיים זצ"ל אשר בודאי ראה או ידע כי כן הוא בדברי חז"ל, וכל ירא ה' יזהר בזה.

דברי תורה (ח"ה אות פ"ז) להגה"ק ממונקאטש

הנחמה הגדולה ביותר שה' יתברך בעצמו מנחמנו

נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם (הפטורה).
י"ל, כי מה שהשם יתברך מנחמנו, בזה לבד יש לנו נחמה. דרך משל, אינו דומה שומע מפי השר

קורין גם כן עשרת הדברות, כי בשבועות נתן הקדוש ברוך הוא תורה לישראל, וכן כשיבא משיח צדקינו כתיב 'תורה חדשה מאתי תצא' (ישעיה נא, ד; ויק"ר יג, ג), לכך קורין עשרת הדברות בשבת נחמו. קדושת לוי - לשבת נחמו

דברים ניחומים ודברי אהבה דאינו נחמה עד גמור קבלת הטובה ממנו, מה שאין כן השומע מפי המלך, 'רצונו כעב מלכות', ואמרי פיו הם מעשה טוב גמור, כי בשמוע דברי תנחומים מפיו ישעשעו נפשיו. בשבת נחמו קורין עשרת הדברות. ובשבועות

ווארט מהאור החיים הק'

העצה להכניע את היצר הרע

סיפר הגאון רבי אייזיק שר זצ"ל, ראש ישיבת סלבודקא, שבתקופת לימודיו בעיר הלוסק, בישיבתו של הגאון בעל 'ברכת שמואל' זצ"ל, למד יחד עימו הגאון רבי אליעזר יהודה פינקל זצ"ל, לימים ראש ישיבת מיר. מדי חודש בחודשו היה רבי אליעזר יהודה מקבל מכתב מאביו, הסבא מסלבודקא זצ"ל. ובכל מכתב היה אביו כותב לו, בין השאר: בני, כשמתעורר אצלך ספק באיזה ענין כדת מה לעשות בו, עצתי לך היא שתחשוב שמצוי אתה ביומך האחרון בחיים עלי אדמות, וכפי שהיית מחליט ביומך האחרון כך תחליט עכשיו ('במחיצתם' ח"ב עמוד 289)

סיפר הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א, שבדידיה הוה עובדא: הוא היה אחד מאלו אשר מידי פעם זכו להיות מתלויים אל הגאון רבי יצחק זאב סלובייצקי מבריסק זצ"ל, לטיוליו היומי לו נצרך בשל מצב בריאותו. באחד הימים התאחר רבי משה לבוא בשעה היעודה שבה היו אמורים לצאת לטיול. כשהגיע, נשאל על ידי הגרי"ז: מדוע איחר לבוא? נענה רבי משה ואמר בחוסר כובד הראש הראוי: הייתי באיזו לוויה! לשמע הנימה שהיתה שזורה במילות תשובתו, אמר לו הגרי"ז, כשהוא נחרד כולו, בלשון של הקפדה: כיצד ניתן להתבטא בצורה כזו ולומר בסתמא הייתי באיזו לוויה. והסביר הגרי"ז את קפידתו, כי הנה מאז היותו נער היה אביו הגר"ח מבריסק זצ"ל מחזיר במוחו כל העת להזכיר לעצמו את יום המיתה ולהרהר מידי יום ביומו אודות 'ההוא יומא', היום הזה בו יעזוב את העולם, ובמשמעותו הנוקבת. סיים הגרי"ז ואמר: כשמתבוננים ביום המיתה, כיצד ניתן להתייחס בקלות ראש שכזו ללויה? ('הרב מבריסק' ח"ב עמוד 557).

סיפר הרה"ק מתולדות אהרן זיע"א: הגאון רבי יוסף חיים זונגפלד זיע"א, רבה של ירושלים, בשנות זקנותו היה שוהה בבניין בית היתומים 'דיסקין' הסמוך לשכונת גבעת שאול שבפאתי ירושלים. באחד הימים הרגיש רבי יוסף חיים שכוחותיו נחלשים והולכים, וביקש לחזור לדירת מגוריו שבעיר העתיקה. באומרו, שהנה הוא זקן לימים ואינו יודע יום קיצו, ולכן הוא אינו רוצה להטריח את החברה קדישא שישאו אותו מהלך רב כזה מגבעת שאול עד להר הזיתים. מעדיף הוא שהדרך תהיה קצרה יותר, מהעיר העתיקה הסמוכה להר הזיתים. אחד הנוכחים ששמע את דברי רבי יוסף חיים התפלא על דברים נכוחים אלו. אך רבי יוסף חיים שהבחין בתמימתו נענה והשיב לו בשפה ברורה: דע לך כי מיום שנעשיתי בן ארבעים שנה, אינו עובר אפילו יום אחד שלא ייחדתי זמן מיוחד בו אני מתבונן וחושב או מדבר לעצמי מיום המיתה ועושה את חשבון נפשי. והוסיף הרה"ק מתולדות אהרן ואמר על עצמו: הנה אני איני יכול לומר על עצמי כזאת, אבל מאז שאני מכיר עצמי לא עבר עלי יום מבלי שאתבונן בזה ואני מתאר לעצמי איך לאחר אריכות ימי ושנותי באים ולוקחים אותי, מורידים אותי על הארץ מכוסה בטלית, ועושים את כל סדר ההלויה, ואחר כך מכסים אותי בעפר ('זכור לאברהם' ח"ד עמוד שמג).

על הפסוק (דברים ד ט'): 'וַיִּדְעַתְּ הַיּוֹם וְהַשָּׁבָת אֶל לִבְבְּךָ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים בְּשִׁמְיָם מִמֶּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד'. מעיר רבינו האור החיים הקדוש זיע"א, מה ההדגשה במה שנאמר 'וידעת היום', 'מה ידעת יום מימים', אלא מסביר רבינו שהפסוק מתכוון להודיענו את הדברים הנצרכים בכדי להכניע את היצר הרע השוכן בלב האדם, והוא על דרך מה שאמרו חז"ל (ברכות ה.) 'אם פגע בך מנוול זה... יזכור לו יום המיתה' ובזה יהיה נכנע לבבו, ועל זה בא הפסוק לומר 'וידעת היום' שיתן בדעתו את היום הידוע שהוא יום המיתה, ועל ידי זה 'השבות אל לבבך', יוכל להשיבו אל דרך הטוב והישר.

(ספרי ויהלום פר' ואתחנן פ"א - להגה"ר ר' מנחם מנדל פורמנץ שליט"א)

זמני כניסת ויציאת שבת קודש:	ירושלים	בני ברק	מי יורק	לונדון
כניסת השבת	20:08	19:09	21:44	20:21
יציאת השבת	20:46	20:10	20:51	21:33
כניסת השבת	18:54	20:43	21:13	21:46

ניתן להשיג את הגיליון
מדי שבוע בכל סיני
"ספרי אור החיים"

מחברים
העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

ספרי אור החיים
מרכז הספר והיהודי הגדול בעולם

ירושלים: ירמיהו 13 | שאולזון 49 | הפסגה 45 | בר אילן 4 | חבקוק 2 | בית שמש: שדרות האמוראים 63 | נחל יצבים 3 | יהודה הנשיא 6 | בני ברק: רבי עקיבא 152 | רבי עקיבא 68 | הרב שך 8 | אהרונביץ 12 | נחמיה 28 | כהנמן 64 | מודיעין עילית: שד' יחזקאל 2 | חפץ חיים 7 | אלעד: יהודה הנשיא 94 | אשדוד: יהודה הנשיא 8 | אליעזר בן הורקנס 8 | ביתר עילית: הר"ן 9 | חיפה: מיכאל 27 | נתיבות: הרבנים 1 | נתניה: 18 | פתח תקוה: רוטשילד 75

מחברים
את יהיו! מחתילים
הגדול והחשוב מבין עוז והדר - אור לישרים

שירות לטליל האש | להצטרפות: newsletter.mechubarim@gmail.com

קו מענה הלכה
שע"י ממלכת עוז והדר
02-803-9999
או במייל: rav@abiryaakov.com

קו השיעורים - קול הלשון: 03-6171077

לתגובות ולהצטרפות לקבלת הגיליון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

על מזוזות ביתך:

נס המזוזות ששינה גורלות: סיפור מרתק על אישה שגורלה נחרץ על ידי רופאים, אך עקשנותה ובטחונה בצדיקים הובילו אותה למצוות מזוזת שחוללה מהפך בחייה.

שעת ערב מאוחרת, בבית רחב מידות אך שקט מדי בפריז, צרפת. על הספה המרופדת ישבה אשה לא צעירה, עיניה זולגות דמעות, ציפורניה נכססות בדאגה, וידיה ממוללות דפים שלוגו רפואי מתנוסס עליהם. זה עתה יצאה מרופא מומחה ובעל שם עולמי, שעבר על התיק הרפואי המלא אך לא היה איש בשורה...

מזה זמן שבריאותה אינה תקינה, אך לכך כבר כמעט התרגלה - עד כמה שניתן. אלא שצערה ודאגתה נסובים עתה סביב צרתה הגדולה יותר, והיא העובדה שלא זכתה להיפקד בילדים. בית גדול ורחב מידות, ספות יפות וחדרים מאובזרים - כל אלה הם כלי מצויין להכניס אושר הביתה. אך האושר עצמו - הם הילדים המתוקים, שמי יודע אם ומתי ימלאו את חלל הבית בצחקוק ילדותי וקישוטים על הקירות...

הרופא המומחה בדק את התיק כולו, והעלה את מסקנתו על הכתב: ניתוח לשיפור מצב הבריאות, ואין סיכוי - אין שום סיכוי - לזכות בילדים. המצב הרפואי ברור ונחרץ, כמו זועק לניתוח מורכב, מסוכן ומסובך. אך גם הוא לא יועיל לשינוי הסטטוס, הרופא קבע באופן ברור, אלא - היא לעולם לא תהיה! בצר לה, ולמרות המאמץ הרב הכרוך בכך באותם ימים, מצאה דרך להתקשר לקרוב משפחתה המתגורר בבני ברק, החסיד הישיש ר' משה אהרן בויס זצ"ל. היא תינתן בפניו את המצב לאשורו, וביקשה בתחנונים כי ייכנס למי שכבר נפוץ שמו כרבן של ישראל, החזון איש זצ"ל, ויזכיר את שמה לרפואה על שולחנו של הגאון הנודע. 'הן מקובלנו כי הזקוק לרפואה הולך לבקש ברכתם של צדיקים' - אמרה האשה במר יגונה - 'אנא הזכירני אצל החזון איש לישועה!'

ר' משה, שצערה נגע ללבו, לא איחר לעשות כבקשתה. העלה את שמות בני הזוג על הכתב, ויצא למעונו של החזון איש אשר קידמו בלבביות, בהיותו מקורב אליו. הוא הגיש לחזון איש את הפתק בו רשומים שמות בני הזוג לישועה, רפואה וזרע של קיימא, וסיפר את הסיפור המלא - על השנים החולפות, החולי הקבוע, הניתוח המדובר, והשאיפה הכמוסה המתבדת מדברי הרופאים - לזכות בילדים. החזון איש קרא את הכתוב בפתק והאזין בקשב לצער העולה מהסיפור, מצחו נחרש קמטים ופניו האדימו מריכוז. הוא שתק דקות ארוכות, ואז גזר בכוח תורתו וצדקותו: 'אין לעשות ניתוח, והם גם יזכו בילדים. ואתה - קרוב משפחתה הדואג לה, צא לירושלים ורכוש מר' נחמן סופר עשר מזוזות מהודרות וכשרות, ושלח אותן אליה לצרפת, שתקבע אותן בביתה!'

ר' משה אהרן נסער, לרגעים ספורים עמד המום. סבל של שנים, המתנה מייגעת, לילות טרוטי שינה ימים אפופי דמעות - הכל תלוי במזוזת? בעזרת כמה

רק עם חכם ונבון:

כיצד עצה גאונית להודיע על סכום כפול מהנגב, גרמה לחבורת גנבים להפלייל את חברים ולהשיב את הכסף לבעליו.

רק עם חכם ונבון (ד, י)

על הפסוק (בראשית כט, יב): "וַיֵּצֵא יַעֲקֹב לְרַחֵל כִּי אָחִי אַבְיָה הוּא" הקשו חז"ל (בבא בתרא כג ע"א): וכי אחי אביה הוא, והלא בן אחות אביה הוא? אלא, אמרה רחל ליעקב: עליך לדעת כי אבי רמאי גדול הוא ולא תוכל לו. אמר לה: אם רמאי הוא, "אחיו אני ברמאות". אמרה לו: וכי מותר לצדיקים לנהוג ברמאות? ענה יעקב: כן! כמו שנאמר (תהלים יח, כז): "עם נבר תתברר ועם עיקש תתפתל".

ואומר ה"נודע ביהודה", כי אף שחכמי ישראל הולכים בתום וביושר, הקב"ה מכניס בליבם להכיר את דרכי העורמה של הרמאים והגנבים, כדי שיידעו להתמודד עימם ולא יצליחו להערים עליהם בבית הדין.

ה"חלק יצחק" מספינקא היה רבי לאלפי חסידים. מסופר עליו שבילדותו נהג בשוכבות גדולה. אביו, ה"אמרי יוסף", היה משלם את כל הנוקים שהזיק ילדו הקטן בשוכבותיו. כששאלו אותו מדוע אינו מזהיר את ילדו אייזיקל שלא ישבור חלונות, ענה ה"אמרי יוסף": "עונש על כך, עוד ישברו אצלו דלתות וחלונות..."

וכך הוה. מגיל צעיר נודע ה"חלק יצחק" בגדלותו בתורה והתכתב עם גדולי הדור, ובהם המהרש"ם מברעזאן ורבי יצחק אלחנן מקובנא. לאחר הסתלקות אביו ה"אמרי יוסף", הוא מילא את מקומו באדמו"רות. אלפים היו גודשים את בית מדרשו - בספינקא, במונקאטש ובסעליש, ומרוב דוחק וצפיפות נשברו דלתות וחלונות. כך התקיימו דברי ה"אמרי יוסף"...

נספר עובדה נפלאה מחוכמתו ופקחותו הגדולה של ה"חלק יצחק":

יהודי סוחר גדול נסע ברכבת מבודפסט לדברצין ובכיסו סכום נתק של חמישה עשר אלף כתרם. הדרך היתה ארוכה והיהודי התנמנם במושב. כל אותה עת עקב אחריו גנב והמתין לשעת כושר. כשראה הגנב שנפלה עליו תרדמה, וידא שאיש מנוסעי הקרון אינו שם לב למעשיו, ואז התקרב אל האיש ורוקן את כיסו. הגנב מיהר לעבור לקרון אחר ובתחנה הראשונה ירד מהרכבת ושללו בידו.

כשהקיץ היהודי משנתו וגילה את אשר ארע, פרץ בזעקות שבר. הוא פנה אל הנוסעים שישבו בקרון ושאלם אם שמו לב להתרחשות, אך הם השיבו בשלילה. בהגיע הרכבת לדברצין, ניגש היהודי לתחנת המשטרה וסיפר בסערת רגשות על הגניבה הגדולה וביקש את

מזוזות - ניתן להביא את האושר הנכסף לביתה, ואיש לא ידע, לא פילל ולא שיער? כמה גדול כוחה של המזוזת, כמה היא קובעת אם תימצא הברכה בבית, אם ישרור בו האושר!

עוד באותו ערב, התגבר על הקשיים הטכניים הכרוכים בכך, ומיהר לבשר את הבשורה לפריז - לקרובת משפחתו הנרגשת שלא מצאה את המילים להודות לו. להפתעתו, בשיחה התברר כי בביתה של האשה עשרה פתחים החייבים במזוזת, כך שהחזון איש דייק לגמרי ונקב במספר המדויק הדרוש לה, בלי ידיעה מראש - כמובן!

האשה התרגשה עד אין קץ, וכבר ציפתה בקוצר רוח למזוזות המגיעות מישראל. מיד עם הגיען שבה לביתה בריצה, וביחד עם בעלה נקבעו המזוזות מהודרות בכל הפתחים בבית. היא הודיעה לרופא כי היא מוותרת על הניתוח, וציפתה בקוצר רוח לבשורות טובות...

ואלה אכן הגיעו, המזוזות חוללו את המהפך. זמן מה אחר כך נפקדה האשה בישועה, מעל ומעבר לדרך הטבע, בלי שום סיכוי מראש. בספר 'פאר הדור' המביא את הסיפור לפרטיו, מפורט גם כי אחרי הלידה התברר לאישה כי מחושיה עזבוה, והיא שבה להיות בריאה, אלא מאושרת להינקה רך ותכול עיניים, שמזוזות בפתחי ביתה חוללו מהפך בלתי נתפס!

במשך שנים, הצעידה האשה את ילדיה אל המזוזות החדשות, וסיפרה את סיפור נס ישועתה. כיצד היתה חסרת סיכוי להיות אמא, שכבה חולה ואומללה בבית וגזירת ניתוח מרחפת ממעל, ומזוזות מהודרות שנקבעו בביתה חוללו את השינוי המיוחל. הילדים היו ניגשים בזה אחר זה ומנשקים את המזוזות, כשדמעות אושר התגלגלו מקצות עיניה...

כשדמעות אושר התגלגלו מקצות עיניה... מתברר, שהמזוזת העומדת בפתח הבית, נושאת בתוכה מפתח להבאת הברכה אליו. הלא על המזוזת נאמר 'למען ירבו ימיכם וימי בניכם' - היא המבטיחה לנו אורך ימים ושנות חיים, בריאות איתנה וחיים מאושרים ושמחים. הרי כלנו משקיעים מאמצים ומשאבים לשפר את אורך ואיכות החיים, הרי אנו משקיעים את מיטב הכוחות בהענקת חיים טובים יותר לילדינו - בוודאי שנשקיע במזוזת מהודרת הפותחת דלתות ומעניקה ישועות!

הבה נוודא שמזוזות ביתנו שמורות ומהודרות, ואם לא נבדקו לאחרונה - נמהר לבדוק, ואולי לרכוש חדשה ונאה לעטר את פתח הבית. כשנשק את המזוזת החדשה והבדוקה, נדע שעשינו הכל כדי לפתוח שער לישועה, לפעור פתח של שפע בשערי שמים. והמזוזת - מטען האנרגיה הרוחני העוצמתי - היא שתביא לביתנו את האור, תזכה אותנו בישועות במלוא חופניים!

(גליון פניני פרשת השבוע)

במשך שנים, הצעידה האשה את ילדיה אל המזוזות החדשות, וסיפרה את סיפור נס ישועתה. כיצד היתה חסרת סיכוי להיות אמא, שכבה חולה ואומללה בבית וגזירת ניתוח מרחפת ממעל, ומזוזות מהודרות שנקבעו בביתה חוללו את השינוי המיוחל. הילדים היו ניגשים בזה אחר זה ומנשקים את המזוזות, כשדמעות אושר התגלגלו מקצות עיניה...

אין עוד מלבדו:

המרוץ לדירה שהסתיים בברכה: סיפור מופלא על אב חתן,

שחיפש דירת אירוח לאחיו שהגיע

מחול, וכשוויתר על השתדלות והפקיד את כל העניין בידי שמיים -

זכה לישועה מדהימה.

אני גר בארץ הקודש, בעוד חלק מבני משפחתי גרים בחו"ל. אנחנו שומרים על קשר בטלפון, מאחלים ומתברכים בזמנים המתאימים לכך, וגם משתתפים בכאבים הקטנים של החיים. הרגעים הגדולים שלנו הם כשאנו נפגשים. תמיד זה קורה עם סיבה למסיבה, כמו חתונה בדרך כלל. המפגש בפני עצמו מהווה שמחה גדולה, ולכן תמיד, גם בזמני שמחה עמוסים מלאים בהתרועעות מרובה, אני שמח להקדיש זמן ולהשקיע מאמץ בהכנות למפגש איכותי ככל האפשר עם המשפחה שלי; המשפחה שמגיעה לשמוח איתי באמות, מעומק הלב, בטיפוח ידיים ורגליים מהסוג שרק אחים בדם יכולים להעניק.

והנה, זה בא. יום החתונה של בני הלך והתקרב. הזמנות נשלחו אל מעבר לים, ואחי הצעיר סיפר כי הוא מתכוון בציפייה רבה לטיסה ארצה. "תשיג לי דירה מיום רביעי עד יום ראשון שאחר כך, כדי שאוכל להשתתף גם בשבת השבע ברכות", ביקש אחי, ואני רציתי מאוד למלא את משאלתו-משאלתי.

בשלב זה החל המרוץ אחר דירה לאחי. מה בסך הכל ביקשתי? מקום שאפשר להניח בו משפחה צעירה ממש, לחמישה ימים בלבד. שהם ירגישו בנוח, ושהאירוח יהיה להם נעים. זה הכל! אך הגישושים העלו חרס. החתונה של בני מצטרפת לעוד עשרות חתונות שנערכות באזור שלנו באותו שבוע בדיוק, כולם שמחים וכולם צריכים דירות, וכל ארבע אמות פנויות מתמלאות עד מהרה. אם בתחילה ניסיתי למצוא בעל חסד כלשהו, או שיתוף פעולה מהסוג של 'שמור לי ואשמור לך', התברר שהתבדיתי. אין בנמצא בעל בית שייאות לבקשתי. פניתי לתיווך של דירות בתשלום, אבל גם זה לא היה קל. כך עד שקיבלתי שתי הצעות שהשתלבו זו בזו: דירה אחת שתהיה פנויה ביום רביעי, ודירה אחרת שתהיה פנויה מיום חמישי עד יום ראשון.

לא רציתי לטלטל כך את אחי ומשפחתו. הרגשתי ש'זה לא זה'. הם עומדים להגיע מטיסה ארוכה, ולא שייך לארח אותם בצורה כזאת. אך, עשיתי לי חשבון: הרי עשיתי את כל ההשתדלות שיש בידי, חיפשתי ודיברתי ושאלתי וחקרתי, ומציתי. מי יכול לעזור לי? רק הקב"ה! אמרתי, "ריבונו של עולם, אני יוצא מהתמונה, ובבקשה תסדר לי דירה לאחי, שכאשר הוא יגיע מחו"ל הוא יתארח כאן בנעימות ובנוחות".

הפקדתי את העניין כולו אצל הקב"ה, ממש "השלך יהבך". פשוט הרגשתי איך החבילה הזאת ששמה 'דירת אירוח' יורדת ממני לגמרי, ואני לא מתעסק איתה יותר. הקב"ה ידאג ויסדר, וזה בוודאי יהיה על הצד הטוב ביותר.

חלפו כמה ימים מאותה החלטה נחושה, ולילה אחד השתתפתי בחתונה. פתאום

ניגש אלי בפנים מאירות אחד מהמשתתפים בשמחה, ואמר לי: "גם אתם מחתנים עוד מעט, הא?"

"אהה".

"ובטח מזמינים את האח מחו"ל".

"כמובן".

"ובטח מחפשים לו דירת אירוח".

"כן". לא יכולתי לומר יותר ממילים קצרות בצירוף הנהגונים נמרצים, כי התזמורת הורידה כל סיכוי לשמוע או להשמיע משהו.

האיש קרא לי לצד ואמר לי, "יש לי בבניין דירה שהשוכרים שגרו בה יצאו ממש עכשיו, והשוכרים החדשים עדיין לא הגיעו. אני מתאר לעצמי שתוכל לקבל את הדירה הזאת בתשלום סמלי". הוא נתן לי פרטים, ואכן זו הייתה הדירה שאליה נכנס אחי אחר כבוד. דירה מרוהטת, נקייה, שהייתה פנויה בתאריכים המדויקים של החתונה והשבת שאחריה.

זה היה כל כך בולט: מהרגע שהנחתי את העניין כולו אצל הריבונו של עולם, הסתדרו העניינים להפליא.

(גליון השגחה פרטית)

עזרתם באיתור הגנב. מיד לאחר מכן נסע אל ה"חקל יצחק" בסעליש וסיפר לו בבכי על המקרה.

אמר לו הרבי: "תחזור לדברצין ותפרסם בעיתון את דבר הגניבה, ותציין שנגנבו ממך שלושים אלף כתרם. מדי יום תתייצב בתחנת המשטרה ותבדוק אם מצאו את הגנב".

אמר לו היהודי: "רבי, איך אכתוב שנגנבו לי שלושים אלף כתרם, הרי כבר דיווחתי למשטרה שנגנבו לי חמישה עשר אלף כתרם! הם עלולים לחשוש בי ברמאות".

אמר לו הרבי: "תעשה כדברי, ואם המשטרה תבוא אליך בטענות על כך, תאמר להם שעשית זאת במצוותי".

עשה האיש כמצוות הרבי. הלך ופרסם בעיתונות של דברצין אודות מעשה הגניבה ברכבת וציין שנגנבו ממנו שלושים אלף כתרם, והוסיף: "כל היודע על פרטים על הגניבה מתבקש לפנות לתחנת משטרת דברצין"...

מדי יום הוא הגיע לתחנת המשטרה לראות אם התחדש משהו בעניינו. בימים הראשונים לא אירע דבר, אולם כעבור כמה ימים בישר לו מפקד תחנת המשטרה כי נמצא שלל הגניבה! היהודי הודה לו בהתרגשות והסתקרן: "איך קרה הדבר?"

סיפר לו קצין המשטרה: "אחד מחבורת הגנבים בא לתחנת המשטרה והלשין על חברו הגנב, הוא אפילו הראה לנו את מקום המخابא".

היהודי לא ידע את נפשו מרוב שמחה. אולם השוטר מיהר להשבית את שמחתו: "אני מצטער, איננו יכולים להחזיר לך את כספך, שכן גילינו סתירה חמורה בדברייך: לנו אמרת שנגנבו ממך חמישה עשר אלף כתרם, אך בעיתון כתבת שלושים אלף. הסתירה הזו חשודה בעינינו ודורשת הסבר..."

אמר לו היהודי: "אכן ציינתי את מה שידעתי - נגנבו ממני חמישה עשר אלף כתרם. אולם הרבי מסעליש ציוה עלי לכתוב בעיתון שלושים אלף, ועשיתי כמצוותו..."

השוטרים החליטו לנסוע לסעליש כדי לחקור את ה"חקל יצחק". הרבי קיבל אותם בסבר פנים יפות ואמר להם: "אסביר לכם את העניין. אני שיערתי שהגנב ברכבת שייך לחבורת גנבים גדולה. כידוע, מנהגם של הגנבים לצאת למשימה ולהביא את השלל לראש החבורה והוא ממונה לחלק את השלל בין הגנבים. לכן בכוונה תחילה הוריתי ליהודי לציין שנגנבו ממנו שלושים אלף כתרם, כדי שחבריו הגנבים יתרגזו על הגנב שרימה אותם והביא להם רק מחצית משללו... כעת נותר לקוות שבעקבות זאת הם ילכו להלשין עליו כדי לנקום בו על מה שעוול להם. ואכן כך היה..."

(הגאון רבי מנשה ישראל רייזמן שליט"א - נאה דורש)

פנינים על הפרשה:

דאין חטא בא על ידו:

וזהו ששים יורנו בדרך יבחר. והדרך שכתב הוא דאין חטא בא על ידו. והנה מי זה האיש ירא ראשי תבות מי זה, להורות לנו הסוג הב', דאפלו מי שנודמן ובא לו חטא באקראי, ממקור הקדוש ברוך הוא ביסורין באקראי, ואין כאן חטא. והנה משמעות מי זה האיש, כאלו אמר אשרי האיש שזכה למעלה זו, ולהכי רמז 'מי זה' פעם שניה בראשי תבות, כלומר, לא על זה בלבד שאין חטא בא על ידו אני קורא 'אשרי האיש', אלא אפלו מי שנודמן לו באקראי ונתמקם ביסורין באקראי, גם על זה אני קורא עליו 'אשרי האיש':

ירמוז שיזכה לדיקות בקונו

אי נמי דאחת מן המעלות היא תוספת דבקות בקונו. והנה הו"ה יורנו בדרך גימטריא 'זה דבקות', דעל ידי נפילת אפים ביראה כראוי וזכה להתדבק בקונו כראוי, ועל זה נאמר יורנו בדרך יבחר, דאין דרך שבותר ירא ה' יותר מדבקות. ואפשר דלזה רמזה תורתנו הקדושה (דברים ד ו) 'ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום', הנה 'הדבקים בהו"ה' גימטריא 'זו נפילה' עם הכולל, לרמז דעל ידי נפילת אפים כראוי וזכה אדם להתדבק עם קונו, וזוכה לחיים הנצחיים. וזהו שאמר 'ואתם הדבקים בה' אלהיכם', על ידי נפילת אפים כראוי זכיתם להתדבק עם יוצרם כראוי, ועל ידי זה 'חיים כלכם היום', שאתם זכיתם לחיים הנצחיים:

(אלף בינה, מזמור כה בתהלים)

לא יסיר דברי התורה מליבו לעולם

ודברת בם בשכתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך
ובקומך (דברים י ו).

אשרי תמימי דרך ההלכים בתורת ה' (תהלים קט א). מה שאמר ההלכים, להורות דלעולם אינם מסירים דברי תורה מלבם, אפלו בשעת משא ומתן ובשעת אכילה ובשעת שכיבה, דבזה מקומים מקרא שכתוב (שם ו ו) 'ודברת בם בשכתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך'. וזהו שאמר ההלכים, אפלו בשעת הליכתם בדרך אינם מפנים לבם לבטלה, כי אם מחשבתם בתורה. ומה שאמר בתורת ה', להורות דבעינן תורה לשמה:

(אלף בינה, תהלים קט תחילת אות א)

יעסוק בתורה גם בלכתו בדרך

נר לרגלי דכרך ואור לנתיבותי (תהלים קט קה). בא בזה לומר דמקים אזהרת התורה, שהשומר תורה כראוי, צריך לקים מה שאמרה התורה (דברים ו ו-ז) 'והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום על לבבך, ושננתם לבניך ודברת בם בשכתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך'. הרי מפרש דצריך שלא יפרד מדברי תורה אפלו בלכתו בדרך, וכמו שאמר דוד המלך עליו השלום במקום אחר (תהלים פה יד) 'צדק לפניו יחלך וישם לדרך פעמיו'. וזהו שאמר נר לרגלי דכרך, דהינו, איני עוקר רגלי מן הארץ עד שעושה דכרך נר לרגלי, והדרך שאני מהלך בה אני עושה דכרך נר לנתיבותי, באפן שאני נפרד מדכרך כלל:

(אלף בינה, תהלים קט אות ג)

זהירות בקיום מצוות קלות כחמורות

רק השמר לך ושמר נפשך מאד (דברים ד ט). על כן כל פקודי כל ישרתי, כל ארח שקר שנאתי (תהלים קט קכח). הכונה מאחר שהמצוות הם צווי יתברך, חיב אדם להיות זהיר במצוה קלה כבחמורה, וכמאמר התנא עליו השלום (אבות פ"ב מ"א) 'הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה'. וכן נמי צריך לזהר בעברה קלה כבחמורה, וכמאמר התנא עליו השלום (שם) 'שמצוה גוררת מצוה ועברה גוררת עברה', שעל ידי קיום מצוה קלה יבוא לקיים החמורה ממנה, וכן בהפך לעברה חס ושלום (ספרי שופטים קפ"ו):

וזהו שכתוב על כן כל פקודי כל ישרתי, דהינו כל פקודיך שהם המצוות כלם בכללותם ישרו בעיני ושויים הם בעיני קלות כבחמורות, ואין זהיר בהם בשוה, כי מאחר דבצוויך שויים הם היכי דמי שנעשה בהם חלוק מעצמי, על כן כלם ישרתי ואני מקים אותם בשוה. והוא הדין בהעברות, אני זהיר בקלות כבחמורות, וזהו כל ארח שקר שנאתי, דהינו העברות שהם דרך שקר, כלם בכללותם שנאתי ורחקתי הקלות והחמורות:

שמירת רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו הרחניים תלויה בקיום תר"ג מצוות

אי נמי דהמצוות הם תר"ג, רמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה, והם ממש כנגד רמ"ח איברים ושס"ה גידים שיש באדם (מכות כג: תחומא שמיני ח). והנה כמו שיש בגוף האדם רמ"ח איברים ושס"ה גידים חמריים, כך יש בגוף רוח ונשמה שלו בכל אחד מהם רמ"ח איברים ושס"ה גידים רוחניים, ועל ידי קיום תר"ג מצוות מתקיימים, ובאיזה מצוה שפונם נפגם האבר שנקבעה בגוף רוח נשמה שלו, ועל זה צריך האדם לזהר אזהרה גדולה בקיום המצוות, כדי שלא יהיו הנפש רוח ונשמה שלו פגומים וחסרים חס ושלום. וזהו שכתוב על כן כל פקודי, דהינו כל הפקודים שהם מצוותיך בכללותם, אני זהיר בכלם לקיימם קלות וחמורות, וטעמא מאי, כל ישרתי, קרי בה 'ישרותי', דהינו שישירותי תלוי בהם, לפי שגופי ונפש רוח ונשמה שלי כל אחד יש בו תר"ג כנגד תר"ג מצוות, ואם פגמתי במצוות בעצמי פגמתי, לכן אני כל ארח שקר שנאתי ואהבתי מצותיך לקיימם, כדי שיהיה קיום לנפש רוח ונשמה שלי, שכן הזהרנו בתורתך הקדושה (דברים ד ט) 'רק השמר לך ושמר נפשך מאד', דהשמירה לאדם ולנפש רוח ונשמה שלו תלויה בשמירת המצוות:

(שערי אירכה אות ע)

על ידי נפילת אפים כראוי זוכה להתדבק עם קונו

'ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם (דברים י ד). היום מי זה האיש ירא ה' יורנו בדרך יבחר (תהלים כה יב). הנה אחת מן המעלות הוא שהעושה נפילת אפים כראוי אין חטא בא על ידו, ואם יזדמן לו איזה חטא באקראי, יתסר באקראי עד ימקם חטאו. ואין לך דבר גדול מזה, וזהו שאמר מי זה האיש ירא ה', דהינו, מאן דין גבר בגברין המתגבר על יצרו ועושה רצון יוצרו כדי שבשעת נפילת אפים יזכה למעלה זו

עצות וסגולות:

שבת קודש

ביום השבת עולות התפילות של ימות החול

כתב רבנו הא"י ז"ל (עולת המיד שער כללות התפילות), דכל התפילות של חל עקר עליהם הם ביום השבת, דיום השבת הוא גמר הדבר ותקונו בעולמות עליונים למעלה.

(אלף בינה, אות ת"ו א)

יזהר שלא לדבר דברי חול בשבת

הזהרנו הרבה על דברי חל בשבת, כדי שלא לפגם בשבת שהוא קדש. השמרו בקדשתו שלא תדברו בו דברי חל, דבזה אתם עושים פגם גדול למעלה.

(פיתוחי חותם, פרשת ויקהל ד"ה ויקהל משה)

לא יכעס בשבת

מכל שכן שלא תבואו לידי כעס בשבת, דזה הוא הפגם הגדול.

(פיתוחי חותם שם)

יזהר בקיום ג' סעודות שבת בזמן

סעודת השבת, שצריך האדם לזהר בשמירתה הרבה לקיימן כל אחת בעתה. וכמה הפליגו רבותינו ז"ל על קיומן, ובפרט הרב רבי שמעון בר יוחאי עליו השלום בזהר הקדוש באדרא (וזהר ח"ג רפח), דאמר אסהדנא עלי וכו' דלא בטל שום סעודה מהם מימיו.

(בני המלך, תיקון התשובה אות נה)

שלא יהיה קטרוג מסעודות החול

ומה נענה אנן יחמי דיתמי דכלנו מלאים פגמים, וגם באלה הסעודות הקדושות שיש בהם גם הנאת הגוף אנו מתעצלים מלקיימן. על זה מצאה קפידא מקום לנוח והשטן מקטרג, אומר, רבוננו של עולם, ראה אמה שבתרת, בסעודת הרשות שאין בהם שכר אלא ענש הם מוודרים איש את רעהו יעזרו ולאחיו יאמר חזק, ובסעודת מצוה הם מתעצלים ומבטלים אותה. על כן ירא ה' יזהר בקיומן מאד, ולא יתעצל ולא יבטל שום אחד מהן, כי המבטל שום אחד מהן ענשו גדול.

(בני המלך שם)

הגאון רבי שלמה לוינשטיין שליט"א: כששמע הרבי את הדברים הורה מיד לקרוא לאותו עשיר אליו, וכשבא הלה הוא פנה ואמר לו: "וכי

רוצה מר בעולם הבא שלי?" "ודאי", מיהר העשיר להסכים, ובו במקום סכמו השניים את פרטי העסקה: העשיר מתחייב להקים מקווה בתמורה לכל העולם הבא של הרבי... התפלאו התלמידים: כיצד ניתן להבין שרבי נחום מוותר על כל העולם הזה עבור מצווה אחת?

לתת את היקר ביותר

ואהבת את ד' אלקיך בכל לבבך... ובכל מאדך (ו,ה).
וברש"י ובכל מאדך - בכל ממונך

עבור קדושת שמו יתברך וכדי להימנע מלעבור עבירות, צריך האדם להקריב מעצמו, אף אם כרוך הדבר בויתור על כל ממונו ורכושו.

והנה, מי שאוהב את בוראו בכל כוחו, מצליח להקריב לפניו כל קרבן שנדרש ממנו, גם כזה שהוא קשור אליו "בכל מאדו"...

בהגדה של פסח "באהלי צדיקים" מסופר, כי באחד הימים הגיע רבי נחום מצ'רנוביל לעיירה רחוקה, שלא הוקם בה מקוה מעולם.

תמה רבי נחום ושאל את אנשי העיירה כיצד הם מצליחים להסתדר, והם השיבו לו כי מאחר שהם עניים ביותר, אין להם אפשרות לממן את בניית המקווה ואת הוצאות החזקתו, ומי שבכל אופן זקוק למקווה הולך לטבול בנהר הזורם בתחתית המדרון הסמוך לעיירה.

"זוהי סכנת נפשות של ממש", נרעש רבי נחום, "וכי לא קיים בכל העיירה כולה אף עשיר המסוגל לבנות את המקווה מכספו?"

"דווקא יש לנו עשיר גדול", סיפרו אנשי העיירה, "אולם הוא איננו מסכים להקדיש עבור מטרה זו אפילו פרוטה אחת".

כששמע הרבי את הדברים הורה מיד לקרוא לאותו עשיר אליו, וכשבא הלה הוא פנה ואמר לו: "וכי רוצה מר בעולם הבא שלי?"

"ודאי", מיהר העשיר להסכים, ובו במקום סכמו השניים את פרטי העסקה: העשיר מתחייב להקים מקווה בתמורה לכל העולם הבא של הרבי...

התפלאו התלמידים: כיצד ניתן להבין שרבי נחום מוותר על כל העולם הזה עבור מצווה אחת?

נענה רבי נחום ואמר: הלא מקרא מפורש הוא 'ואהבת את ד' אלקיך בכל לבבך... ובכל מאדך', התורה מתייחסת לאדם שיש לו כסף, אשר עליו להשקיע את כל כספו במצוות. אולם מי שאין לו כסף, כמותי, יכול להשקיע אך ורק את מה שיש לו.

עבורי - פירושו של דבר - להשקיע את העולם הבא שלי ולמסור אותו עבור מצווה!!!...

בדומה לכך התבטא ה"חפץ חיים" לחתנו, כפי שמובא ב"מאורות הגדולים":

כ"ק אדמו"ר מזוטשקא שליט"א: וכמו שאמר הרה"ק רבי פנחס מקוריץ זי"ע, שלמחרת תשעה באב ניכר זיכור וטוהרה על ישראל, כדוגמת מחרת יום הכיפורים. כי הצער והייסורים שסבלו ישראל, ושנצטערו בצער השכינה, מזככת ומטהרת כיום הכיפורים. ולכן בגמ' ימי ההסתרה, ביום חמשה עשר באב שמתחיל להאיר שם "י-ה" כסדרו, נעשה יום טוב כדוגמת יום הכיפורים.

עמ"י יאמר אלקיכם

בפרשתנו, "בַּצֵּר לָהּ וּמִצָּאוֹהָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים, וְשִׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹקֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלוֹ. כִּי אֵל רַחוּם ה' אֱלֹקֶיךָ, לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יִשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת בְּרִית אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם. כִּי שָׁאַל נָא לַיָּמִים רִאשֹׁנִים וְגו'".

הנה השם יתברך, המגיד מראשית אחרית, גילה לנו את אשר יקרה לנו באחרית הימים, לא נפל דבר ארצה, והשם יתברך גילה לנו שבסופו של דבר נשוב אליו בתשובה שלימה. ועוד גילה לנו השם יתברך, כי תכלית הגלות ומה שנתרחקנו מעל אדמתנו, אינו חלילה כדי לרחק אותנו מאתו חלילה, כי אדרבא, "א-ל רחום הוא ה' אלקיך, לא ירפך", מלהחזיק בך בידי, "ולא יִשְׁחִיתֶךָ", הייסורים אינם על מנת להשחית חלילה, אלא על מנת לרפא ולקרב, ובשום זמן "לא יִשְׁכַּח אֶת בְּרִית אֲבֹתֶיךָ". והשם יתברך מוכיח זאת ממעמד הר סיני ומציאת מצרים, שהשם יתברך גילה חיבתו לעין כל, ובחר אותנו מכל העמים. ואם השם יתברך בחר בנו, הרי הוא יתברך שמו אינו טועה בבחירתו, ובודאי לא ירחיק אותנו מאתו לעולם. וכל הייסורים אינם אלא בבחינת "כִּי כָאֲשֶׁר יִסַּר אִישׁ אֶת בְּנוֹ ה' אֱלֹקֶיךָ מִיִּסְרָהּ", לטהרנו ולקרבו אליו.

זוהו שהנביא מבשרנו בשם השם יתברך, "נַחֲמֻ נַחֲמֻ עַמִּי, יֹאמַר אֱלֹקֵיכֶם", ולכאורה כיצד נתנחם בעודנו בגלות המר רחוקים משולחן אבינו. אכן כבר ביאר הרה"ק במארדיטשוב זי"ע, שבזה שהשם יתברך מייחס אלוקותו עלינו, זה עצמו הנחמה הגדולה ביותר. או בלשון אחר שאמר הרה"ק הנ"ל שבזה שהשם יתברך קורא לנו "עמ"י", "עמ"י יאמר אלקיכם" זה עצמו הנחמה הגדולה ביותר, והיינו שבזה השם יתברך מגלה לנו, שלא נטש את בריתו אתנו גם בעת הגלות. וממילא נבין, שתכלית הגלות הוא כדי שנשוב אליו מזוככים ומטוהרים, עם רווחים גדולים.

והרמז בזה, דהנה יום הכיפורים הוא היום בו זוכים ישראל למחילה סליחה וכפרה, אחר הימים הנוראים ועשרת ימי תשובה, שהם הימים שבו השם יתברך מצוי אתנו בקרבה נפלאה יותר מכל השנה. ואילו חמשה עשר באב, הוא אחר ימים קשים של הסתרה פנים לכאורה, ועם כל זה שניהם שווים לטובה. כי כמו שביום הכיפורים לובשים בגדי לבן, לרמז על טהרת הנפש שזוכים לה לאחר ימי הזיכור בעשרת ימי תשובה, כך ביום חמשה עשר באב היו בנות ירושלים, שהוא רמז לנשמות ישראל, לובשין כלי לבן, לרמז שלאחר הימים הקשים שעברו על ישראל, זכו לטהרת הנפש כדוגמת יום הכיפורים.

וכמו שאמר הרה"ק רבי פנחס מקוריץ זי"ע, שלמחרת תשעה באב ניכר זיכור וטוהרה על ישראל, כדוגמת מחרת יום הכיפורים. כי הצער והייסורים שסבלו ישראל, ושנצטערו בצער השכינה, מזככת ומטהרת כיום הכיפורים. ולכן בגמ' ימי ההסתרה, ביום חמשה עשר באב שמתחיל להאיר שם "י-ה" כסדרו, נעשה יום טוב כדוגמת יום הכיפורים. (שהצירוף של חודש

מנחם אב הוא מהפסוק "הִסְתַּךְ וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם", ורק מ"ו בחודש, כשמגיעים לחצי השני של הצירוף, אז הוא אותיות "י-ה", שזה כשם הו"ה (סדרו)).

ועוד יש לבאר בזה, כי בימי חודש תמוז וחצי אב, שהיו ימי חושך והסתרה, וכפי המבואר בספרים הקדושים, יש בהם כוח לסטרא אחרא להסית את האדם לחטא רח"ל, וצריך יותר להתגברות על כוחות הרע, הנה זה עצמו גורם זיכור וטוהרה נפלאה לנפש האדם, עד שניתן להשוות את הטהרה של חמשה עשר באב לטהרה של יום הכיפורים. וברש"י על שיר השירים כתב על הפסוק (ד, ח) "אֲנִי מְלַבֵּנוֹן כְּלָה", שכאשר נשוב מן הגלות, יבוא הקב"ה אתנו יחד, שהרי "וְשָׁב" וקִיבֵץ כְּתִיב. "תִּשְׁוֶי מִרְאשׁ אֲמִנָּה", שכאשר יחזרו ישראל לארצם בחזרתם מהגלות יעמדו על הרי אמונו בגבול ארץ ישראל, ויאמרו שירה על חסדי השם יתברך שעשה עמנו, דהיינו על זה שהשם יתברך לא עזב אותנו בתוך הגלות, וגם זכינו לרווחים בעבודה הקשה של ימי הגלות, שהיא חביבה ביותר על הבורא יתברך ויתעלה. "מִמְּעֻנֹת אֲרִיזוֹת מִהַרְרֵי גְמִיּוֹת", ירמוז לכוח הגבורה שהיה נצרך לישראל להתגבר על ניסיונות הגלות, להיות גיבור כארי, ולהיות עז כנמר. ועל ידי זה עלו מעלות רמות, ועל זה יאמרו שירה.

וזוהו שרמז הנביא (בהפטרה), "כָּל גֵּיא יִנְשָׂא, וְכָל הַר יִגְבֶּעַה וְשִׁפְלוּ וְגו'", כי ההרים והגבעות מרמזים לניסיונות הקשים והמורים בעבודת השם יתברך שהיה בימי הגלות, וכאשר נזכה בקרוב ל"יִגְבֶּעַה כְּבֹד ה'", יראו שכל ההרים הגבוהים היו מסילה לאלוקינו, וכל הבורות והמכשולים שנתגברו עליהם, היו דרך להשם יתברך. וממילא יהיו בעינינו כמישור, כיון שנראה התכלית שהיה בהתגברות על הניסיונות.

(כ"ק אדמו"ר מזוטשקא שליט"א - נחל אדניך)

היה זה כאשר הגיעה לראדן ביקורת מטעם השלטונות, אשר מטרתה הייתה לבדוק את מספרם של הבחורים הלומדים בישיבה. מאחר שהחוק אסר על החזקת ישיבה שמספר תלמידיה עולה על חמישים בחורים, ואילו בראדן למדו באותה תקופה כארבע מאות בחורים, צריכים היו ראשי הישיבה לנהוג בחכמה רבה ולפזר את הבחורים תוך כדי הסחת דעתו של הבודק. והנה, בדיוק בזמן הביקורת לא נכח ה"חפץ חיים" במקום, וחתנו, הרב לייסון, אשר שהה במקום, שקוע היה בלימודו ולא שעה לנעשה סביבו. כששמע על כך ה"חפץ חיים" הוא מיהר לקרוא לו וגער בו: הלא כתיב 'ובכל מאוודך', וכוונת הדברים היא שאת הדבר היקר ביותר לאדם - חייב הוא לתת עבור המצוות. אצלך הדבר היקר ביותר הוא ללמוד תורה - ועליך לתת את הדבר הזה, כאשר נוצר צורך של מצווה. כעת, כאשר ישיבה בישיבה מוכרח היית להפסיק מלימודך ולהתגייס על מנת להציל את הישיבה מסכנת הסגירה שמאיימת עליה. (הגאון רבי שלמה ליוונשטיין שליט"א - ומתוך האור)

הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א: למרות שראש השודדים ביקש לתת לו מתנות יקרות, כסף וזהב ואבנים טובות, סירב רבי יצחק לקחת. כל שהסכים היה לקחת חזרה את הרכוש שנשדד ממנו, כשהוא מוסיף ואומר: דבר אחד אשמח אם תמלא את מבוקשי, אם תכונן אותי חזרה אל דרך הישר, כדי שאוכל להמשיך במסעי. - והיה רבי יצחק מספר את סיפור זה ואומר כשבת שחוק על פניו: אכן כך היה, כפי שאמרת, מפני שחתכו את חלה לא נשפך דם...

רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה

ביום האחרון לחייו עלי אדמות, סיפר הרה"ק רבי יצחק מקאליש, בנו בכורו של הרה"ק רבי ארון לייב מפרמישליאן זיע"א ואבי השושלת החסידית הנודעה 'נדבורנה', כשהוא מתאמץ מרוב חולשה, את הסיפור הבא, שיהיה כהקדמה לסיפור שיבוא לאחריו:

היה זה בשנים לאחר נישואי, והתגוררתי בכפר טשיזקוב, סמוך ונראה לחותני הצדיק הנסתר הרה"ק רבי איתמר הכהן זיע"א. למרות שאבי חפץ היה מאוד שאתגורר בקרבתו, בכדי שנוכל להמשיך יחד בלימוד התורה ובעבודת הבורא, אולם חותני הסביר לאבי כי טוב יותר יהיה עבורי אם אתגורר קרוב אליו, שכן בכפר אפשר להתעלות יותר, כשרחוקים מכל הבלי העולם הזה המצויים לרוב בערים הגדולות. אבי הסכים עם סברת חותני, וכך נותרתי לגור בכפר, סמוך לחותני הקדוש.

באחד הימים הגיע יהודי זקן ולא מוכר אל ביתו של חותני רבי איתמר. אותו יהודי היה לבוש כמו קבצן המחזר על הפתחים. בגדיו היו בלויים ועל כתפיו תרמיל ישן וגדול. ידעתי גם ידעתי, הטעים רבי יצחק מקאליש ואמר, כי אל חותני מגיעים צדיקים נסתרים כדי לשוחח עמו בדברים נשגבים שכיסה עתיק יומין וללמוד יחד מסודות תורת הקבלה. עם הזמן הצלחתי גם לזהות ולהכיר את הצדיקים הנסתרים, כי הגם שלבושים הם בבגדים שונים המסתירים את זהותם האמיתית, אך לפני ולפנים, מתחת לכיסויים ולהסוואות, הם קדושי עליון.

לכן הבנתי שאותו יהודי שזה עתה הגיע הוא אחד מקבוצת היהודים הנסתרים. תיכף נישאתי אליו, נתתי לו שלום והחזיר לי שלום. היות וחותני לא היה בבית באותה שעה, ביקשתי לדבר אתו מעט, אך להפתעתי מיאן האיש לדבר אתי. הוא אמר לי כי אין הוא יכול לשוחח, והוא מבקש להמתין בשקט עד שחותני רבי איתמר הכהן יחזור לבית.

הצטערתי על סירובו לדבר אתי, כי דווקא זה מה שחזק את השערת כי אכן מדובר בצדיק נסתר. היהודי התיישב על כסא באחת מפינות הבית, ובשעת ערב, כשחותני הגיע חזרה אל הבית הסתגר אתו בחדר לשיחה ממושכת. עם כניסתם אל החדר, הם הגיפו את החלונות ואף נעלו את הדלת, ואני, המשיך רבי יצחק וסיפר, שהייתי אברך צעיר ונמרץ הסתקרנתי מאוד לשמוע את שיחתם הקדושה. החלטתי לעמוד סמוך לקיר ולהטות אוזן קשבת, אולי יעלה בידי לשמוע, אך לא הצלחתי לשמוע כלום. הם שוחחו בשקט והגה מדבריהם לא נשמע בחוץ.

לא הספקתי לעמוד שם זמן רב, המשיך רבי יצחק ואמר, כי עוד הם מדברים ביניהם ולפתע נפתח הדלת, והאורח עומד בפתח, מבטי בי בעיניים נוקבות ואומר: שמע נא, אברך יקר, אצלנו קיר אטום הוא כמו קיר זכוכית ויכולים אנחנו לראות דרכו את הנעשה בחוץ, ולכן, אם אומרים לך שלא להכנס, עליך לציית ולא לנסות להקשיב מבעד לקיר.

אותו יהודי עלום שם היה מוסיף לבקר את חותני רבי איתמר הכהן מפעם לפעם, ובכל פעם היה מסתגר עמו לשיחה ארוכה. כבר לא ניסיתי להקשיב לשיחותיהם, בידעתי שאם אין הם חפצים בכך - לא יעלה בידי לשמוע כלום. ניסיתי פה ושם לברר את זהותו, אך הדבר נשאר עבורי סתום וחתום.

חלפו שנים והיהודי עדיין היה מגיע לבקר אצל חותני. באחת הפעמים, שבדיעבד התברר לי שזו הייתה הפעם האחרונה בה

הוא הגיע לחותני, קרא לי היהודי ואמר: הרי רצונך לדעת מי אני, הנה אגלה לך! באותה הזדמנות התברר לי כי זה הרה"ק רבי לייב שרה"ס זיע"א. ועוד הוסיף הרה"ק רבי לייב שרה"ס ואמר לי: אברך יקר, יש ברצוני לומר לך שלשה דברים חשובים. את הדבר הראשון תבין מיד לאחר שאעזוב כאן ואפנה ללכת לדרכי. את הדבר השני תבין רק כשתגיע לימי הזקנה. ואת הדבר השלישי תבין שעתיים לפני פטירתך מן העולם הזה.

כשדמעות זולגות על עיניו, אמר רבי יצחק לשומעי לקחו, דעו לכם כי זה עתה ממש זכיתי להבין את הדבר השלישי, וזוהי אני למד כי לא אשהה עוד זמן רב בזה העולם, ואין לי כי אם שעתיים בלבד עד שאתבקש לגנוי מרומים.

ואכן כך היה. חלפו שעתיים בדיוק ונצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון האלוקים, כשנשמתו עולה בסערה השמימה, וכל בית ישראל יכבו את השריפה אשר שרף השם.

לא תמיד היו האורחים בביתו של רבי איתמר הכהן אנשים רמי מעלה כמו הרה"ק רבי לייב שרה"ס או שאר צדיקים נסתרים. היו מגיעים לשם גם עניים ואביונים מהשורה, אנשים פשוטים והמוניים, שביקשו להשיב את נפשם במעט אוכל. ידעו העניים כי הרבנית הצדקנית, אשת חבר של רבי איתמר הכהן, תפרוס לרעב מלחמה ואת המעט שיש לה היא תחלק לאחרים. היה זה ביום ערב שבת קודש כחצות היום, ואל ביתו של רבי איתמר הכהן נכנס גוי מגושם, עני מרוד, וביקש שיתנו לו פרוסת לחם לאכול. בביתו של רבי איתמר היו רגילים לפרנס עניי עכו"ם יחד עם עניי ישראל מפני דרכי שלום, ואף הגויים ידעו כי בשעת רעבון יכולים הם לקבל מזון לאכול בבית היהודי גומל החסדים.

השולחן כבר היה ערוך לכבוד שבת. מפה לבנה פרוסה על השולחן, נרות גדולים היו בתוך הפמוטים, והחלות השחומות והטירות שזה עתה יצאו מהתנור הונחו על השולחן, לחם משנה, מכוסים במפית בד גדולה.

הרבנית עמדה נבוכה ולא ידעה מה לעשות. לחם פשוט כבר לא היה בבית, ואילו החלות הטירות נועדו לכבוד שבת, ובוודאי שהם אינם מתאימות להיאכל על ידי גוי ערל, גס ומגושם. הגוי עמד רעב, ריח החלות עלה באפו, והוא לא הצליח להבין מה יום מיומיי: מדוע הרבנית הידועה בטוב ליבה, אינה נותנת לו לאכול מהלחם!?

הרבנית החלה להתנצל בפני הגוי ולומר לו כי אין לה עבורו לחם בזו הפעם, אך שלא יחשוב כי היא אינה רוצה לתת לו, ולכן שיבוא בהזדמנות אחרת ויקבל לחם כאוות נפשו. הגוי הנהן בראשו כמסכים ויצא מהבית.

ובאותה שעה ממש ישב רבי יצחק בחדר הסמוך והעביר את הפרשה 'שנים מקרא ואחד תרגום'. ברוח קדשו הרגיש בכל הנעשה, בגוי שביקש פרוסת לחם ולא קבל את מבוקשו. רבי יצחק התנער ממקומו, קם במהירות ויצא תיכף מהבית, כשהוא קורא לגוי שיחזור.

הגוי המופתע חזר לבית, ורבי יצחק פנה ואמר לרבנית בזה הלשון: "אז דו וועסט איצט צושניידן די חלה - וועט שפעטער נישט גיין קיין בלוט" (ובלשון הקודש: "אם תחתכי כעת את החלה - לא יישפך אחר כך דם").

הגוי לא הבין את הדברים שנאמרו בשפת האידיש, אך הרבנית שידעה את מעלתו של חתנם מיהרה לעשות כדבריו,

ואף יותר מכך. היא הראתה לגוי להתיישב על אחד הכסאות, פרסה עבורו פרוסה עבה ומכובדת של חלה טריה, ואף הגדילה לעשות ונתנה לו צלחת עם מיטב מאכלי השבת.

גם שכלו המגושם של הגוי הבין כי התפנית הפתאומית שחלה לפתע בעמדתה של הרבנית היא בזכותו של האברך הצעיר שהזמין אותו לחזור לבית, ואך שוחח עם הרבנית ואמר לה לתת לו לאכול. לאחר שהחיה את נפשו בחלה ובמאכלי השבת, הוא נעמד והודה במילים חמות לרבנית, וגם לאברך הצעיר. הוא אמר להם כי כבר כמה ימים שמאכל לא בא לתוך פיו והוא הרגיש כי עוד רגע ונפשו פורחת ממנו, ולכן הוא אסיר תודה להם על טוב לבם אליו.

כעבור עשרים שנה ויותר, רבי יצחק כבר היה נודע בשערים כמנהיג עדת ישורון, ודרכו היה לנסוע מפעם לפעם אל חסידיו ומקושריו שבערי וכפרי השדה. בליווי כמה ממשרתיו ומקורביו היה רבי יצחק יוצא למסעות שארכו כמה וכמה שבועות, בהם היה מבקר בערים ובכפרים שהיו בהם קהילות יהודיות ומפיץ את אור החסידות.

באחת מנסיעות אלו, כשעגלתו של רבי יצחק ומקורביו עברה באמצע יער עבות במדינת הונגריה, נעצרה העגלה בפתע פתאום. מכל עבר קפצו שוודים חמושים בכלי נשק רבים, עלו על העגלה, קשרו את כולם בחבלים עבים ולקחו אותם אל מעבה היער, שם יחרוץ ראש השוודים את גזר דינם.

מדברי השוודים בינם לבין עצמם הבינו אנשיו של רבי יצחק כי מצבם רע ומר. השוודים שמבקשים את הממון, חוששים שמא הנשדדים ילשינו עליהם אצל השלטונות, ולכן דרכם תמיד להרוג את אלו שנפלו בידם, כמובן לאחר שהם נוטלים מהם את כל כספם. אם בגויים הדברים אמורים, על אחת כמה וכמה ביהודים, שהלכה בידוע שעשו שונא ליעקב.

השוודים לקחו אותם בדרך עקלקלה ביותר עד שהגיעו לבית שהיה מוסווה היטב בין העצים ולא היה ניתן להבחין בו אפילו בקרבת מקום. רבי יצחק ואנשיו נלקחו על ידי השוודים אל תוך הבית, שם יושב היה ראש השוודים, כדי שיקבע מה יעלה בגורלם ומה ייעשה בם.

דמותו הקדושה של רבי יצחק משכה את תשומת לבו של ראש השוודים. הוא עמד מולו והסתכל בפניו במישך דקות ארוכות, כאדם נדהם ממראה עיניו: צורתו הייתה מוכרת לו משנים אחרונות, והוא לא הצליח לזהות אותו. לפתע נצצו עיניו של ראש השוודים והוא שאל את רבי יצחק: אמור לי, האם היית אי פעם בכפר הקטן טשיקוב? רבי יצחק הנהן בראשו ואמר: אכן כן! לא זו בלבד שהייתי שם, אלא שהתגוררתי שם במשך תקופה ארוכה, אצל חותני רבי איתמר הכהן וחותנתי הרבנית הצדקנית שהייתה גומלת חסדים ידועה.

לשמע דברים אלו התרגש ראש השוודים מאוד. הוא כרע והשתחוה לפניו ונשק את רגליו

ביראת כבוד, כשהוא מבקש סליחה ומחילה על התנהגות אנשיו, ותוך כדי שהוא פוקד להתיר מהם את החבלים העבים ולהחזיר לכולם את כל כרושם.

השוודים עמדו נדהמים למראה עיניהם: ראש השוודים הקשוח והאכזר כאילו הפך את עורו ואת חברבורותיו. מעולם לא היה בלבו טיפה של רחמים ואנושיות, והנה כאן הוא מתבטל כעפרא דארעא מול רב יהודי ומצווה להחזיר לו ולכל אנשיו את כספם. דבר שלא היה לו כל תקדים בחבורתם. היו כאלה מהשוודים שאף העזו ושאלו אותו: מה לך שנעשית פחדן ומתיירא מרב יהודי חלוש וחסר אונים זה?

נענה ראש השוודים ואמר: הקשיבו ואספר לכם את אשר התרחש עמי לפני כעשרים שנה. עני ואביון הייתי, ובמשך כמה ימים לא בא דבר מאכל לפי. נכנסתי לביתה של אשה יהודיה אחת שהייתה ידועה כגומלת חסדים וביקשתי ממנה פרוסת לחם, אך היא התחמקה מלתת לי. הבנתי שיש לה סיבה טובה לכך, שהרי תמיד היא הייתה

הרבנית עמדה נבוכה ולא ידעה מה לעשות. לחם פשוט כבר לא היה בבית, ואילו החלות הטריות נועדו לכבוד שבת, ובוודאי שהם אינם מתאימות להיאכל על ידי גוי ערל, גס ומגושם. הגוי עמד רעב, ריח החלות עלה באפו, והוא לא הצליח להבין מה יום מיומיים: מדוע הרבנית הידועה בטוב ליבה, אינה נותנת לו לאכול מהלחם?!

נותנת בעין טובה ובנפש חפצה. יצאתי מביתה וכמעט שנפלתי ארצה לרוב רעבוני.

לפתע אני שומע את קולו של יהודי זה, שעתה עומד לפנינו, קורא לי שאשוב אל הבית, והוא משכנע את בעלת הבית, בשפה שאותה לא הכרתי, כי תסכים לתת לי אוכל. האשה אכן נענתה לדברים, ולמרות שבתחילה לא הייתה חפצה בכך, היא נתנה לי ארוחה שלמה ומשביעה שהחזירה לי את החיים.

סיים ראש השוודים את דבריו ואמר: שמח אני שניתנה לי ההזדמנות להחזיר טובה לאותו רב יהודי, חכם ונבון, שהציל את חיי ולהצילו ממוות לחיים! איני יודע מי מאתנו, אמר ראש השוודים לחבריו, היה עושה דבר כזה עבור אדם שהוא אינו מכיר, והנה רב יהודי זה עשה את מה שהתורה שלו מצווה עליו: לרחם על כל יצור נברא.

למרות שראש השוודים ביקש לתת לו מתנות יקרות, כסף זהב ואבנים טובות, סירב רבי יצחק לקחת. כל שהסכים היה לקחת חזרה את הרכוש שנשדד ממנו, כשהוא מוסיף ואומר: דבר אחד

אשמח אם תמלא את מבוקשי, אם תכוון אותי חזרה אל דרך הישר, כדי שאוכל להמשיך במסעי. והיה רבי יצחק מספר את סיפור זה ואומר כשבת שחוק על פניו: אכן כך היה, כפי שאמרתי, מפני שחתכו את חלה לא נשפך דם...

על הפסוקים (דברים ד ו - ח): 'וְשִׁמְרֶתֶם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הוּא חֻמַּתְכֶּם וּבִינְתְּכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֶת כָּל הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עִם חֻכֵּם וְנִבְּנוּ הַגּוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה. כִּי מִי גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרִבִּים אֵלָיו כֹּה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל קְרָאֵנוּ אֵלָיו. וּמִי גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנֹכִי נָתַן לְפָנֶיךָ הַיּוֹם', מפרש רבינו האביר יעקב זיע"א בספרו 'מעגלי צדק' (אות מ): הכוונה, דכשישמעון הגוים שנצטווים על תרי"ג מצוות, רמ"ח עשה ושס"ה לא תעשה, ואתם מקיימים אותם ולא הועיל בכם גירוי ופיתוי יצר הרע, יתמחו על זה הדבר תמיהה גדולה, אשר הם בשבע מצוות לא יכלו לעמוד, ואתם בתרי"ג יכולתם לעמוד. ויאמרו הגוים: זה סגולה הנפלאה תלויה בתורה הקדושה שקיבלתם, שכוחה גדול מכח היצר הרע ואינו שוה לנגדה כלום. וזהו שכתוב 'רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה', דהיינו, יאמרו העיקר הוא החכמה שניתנה להם שבה נקראים 'עם חכם ונבון', בזאת החכמה שגרמה להם.

נמצא עיקר הכל היא התורה, ולכן בכח התורה הקדושה יכול האדם להתחכם כנגד יצר הרע ולבטל ולהפר מועצותיו הרעים ולעשות כל מצוה ומצוה בשלימות כהלכתה.

וזהו שכתוב (תהלים קיט צו - צח): 'מָה אֶהְבֵּתִי תוֹרָתְךָ כָּל הַיּוֹם הִיא שִׁיחִתִּי. מֵאוֹיְבֵי תַחְכֻּמֵּי מִצְוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא לִי'. 'מאוֹיְבֵי תַחְכֻּמֵּי מִצְוֹתֶיךָ', הכוונה, כיון שהזכיר 'מה אהבתי תורתך', דהיינו, אני דבק בה ועוסק בה מאהבה לשמה. ובזה אני מובטח שלא ינצחני יצר הרע וחיילותיו במועצותיהם, שכן התורה ותחבולותיה יותר מתחבולות יצר הרע, דהתורה כתיב בה (משלי כו ו) 'כי בתחבולות תעשה לך מלחמה', והיינו מלחמתה של תורה.

וזהו 'מאוֹיְבֵי תַחְכֻּמֵּי מִצְוֹתֶיךָ', דהיינו תורתך הקדושה שנתת לנו ואני אוהב בה אותה ודבק בה בכח סגולתה העצומה היא נותנת חכמה בי לעשות מצותיך כתקונן, ואין יצר הרע מועיל בי במועצותיו ותחבולותיו. וזהו 'מאוֹיְבֵי תַחְכֻּמֵּי מִצְוֹתֶיךָ' דהיינו יותר מוחכמה שמתחכמים אויבי שהם יצר הרע וחיילותיו ועושים לי תחבולות כדי שלא לעשות המצות בשלימותם, יותר מתחבולותיהם נותנת בי התורה חכמות כדי לעשות המצות בשלימותם. וזהו 'תַחְכֻּמֵּי מִצְוֹתֶיךָ', דהיינו התורה נותנת בי חכמה לעשות מצותיך כתקונם. וזהו 'תַחְכֻּמֵּי מִצְוֹתֶיךָ', דהיינו התורה תחכמי לעשות מצותיך בשלימותם. והטעם 'כי לעולם היא לי', דהיינו התורה לעולם כך סגולתה שמצלת את האדם מיצר הרע ומכל חיילותיו כמו שאמרת מפי כבודך בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין.

(הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א - ספיר ויהלום)

השבוע במדור:

לאחר שהמתווך הכשיר את עסקת הרכישה הופיע המצרן וקנה את הדירה האם צריך לשלם דמי תיווך | דיני ברכת 'משנה הבריות' | לדבר בלימוד בלא כיפה בים או בבריכה | החליף כיפתו בים עם אדם אחר בשוגג | האם מותר להיכנס לכנסייה ולמסגד? | האם מותר לצלם שמש וירח? | אכילה בחוף ים, בפארק, באוטובוס ובמסעדה | זמני מצוות באזורים עם יום/לילה רצופים (קוטב וחלל) | תואר שם אביו בכתיבת 'קוויטל' | הזכרת אביו ורבו בתפילה | האם צריך להעיר את אביו שנרדם על גבי ספר קדוש

לאחר שהמתווך הכשיר את עסקת הרכישה הופיע המצרן וקנה את הדירה האם צריך לשלם דמי תיווך

שאלה: מעשה שהיה בראובן שהעמיד את דירתו למכירה, במחיר של שני מיליון שקלים, שמעון שכנו, חפץ היה מאוד לרכוש את הדירה, אלא שהמחיר הגבוה מאוד לטענתו עיכב את ביצוע הרכישה. השנים ישבו פעמים רבות ונשאו ונתנו אודות רכישת הדירה, אך לא הגיעו לעמק השווה. כעבור כמה חודשים, בהם ניסה ראובן למכור את דירתו ללא הצלחה, החליט לפנות אל מתווך ובקש שימצא עבורו רוכש. המתווך הביא קונה, אך גם כאן המחיר הגבוה מנע את ביצוע המכירה. המתווך פעל רבות אצל ראובן, עד שהצליח לשכנעו להוריד את המחיר למיליון ושמונה מאות אלף שקלים, וראובן והקונה עמדו לממש את המכירה. אלא שלפתע הופיע שמעון, וטען, הרי אני 'בר מצרא', וזכות הרכישה שייכת לי על פי ציווי התורה 'ועשית הישר והטוב' (דברים 1 יח) ועל פי המבואר בשו"ע (ח"מ סימן קעה). לשמעון הדברים, החליט הקונה להניח את העסקה לטובת המצרן שמעון. ואכן שמעון רכש את הדירה מראובן במיליון ושמונה מאות אלף שקלים. וכעת הגיע המתווך ותובע משמעון שישלם לו דמי תיווך, לעומתו טוען שמעון שמעולם לא פנה אליו, והגיע לדירה הרבה לפניו, כך שאיני חייב לו מאומה. מאידך טוען המתווך שאילו לא פעולותיו, לא היה שמעון רוכש את הדירה, מפני שהמחיר היה מדי גבוה, והוא זה שסלל את הדרך לרכישתו. עם מי הדין?

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א רבה של שכונת רמת אלחנן בבני ברק

ארכיון 'עוז והדר'

דיני ברכת 'משנה הבריות'

שאלה: האם מברכים ברכה זו כשרואה פיל או קוף? **תשובה:** ברכה זו אינה מצויה כיון שאין מברכים על בעלי חיים אלא אם כן לא ראה פיל או קוף מעולם. מי שלא ראה מעולם, יברך בשם ומלכות: "ברוך אתה... משנה הבריות". אם רואה פיל וקוף יחד, יברך פעם אחת על שניהם. אך אם רואה כל אחד לחוד, יכוון שלא לפטור את השני ואז יברך פעמיים.

אין מברכים על ינשוף - כיון שיש ספק בברכה זו.

לדבר בלימוד בלא כיפה בים או בבריכה

שאלה: האם מותר ללמוד ולדבר בלימוד בים או בבריכה ללא כיפה?

תשובה: נראה שמותר.

מקור: כתב במ"ב (בסי' ב' ס"ק יב') שאסור ללמוד בגילוי הראש, ובשו"ת מהרש"ל (סי' עב') כתב שאף שאין איסור בדבר יש לת"ח להזהר שלא ללמוד בגילוי הראש, ובשו"ת זכרון יהודה (ס"ס כ') כתב רבינו יהודה בן הרא"ש שטוב שלא לישוב בגילוי הראש בשעת הלימוד.

ונראה שבים ובבריכה שרבים רגילים לילך בגילוי ראש, מותר גם ללמוד כך, אך רבים מודקדים גם בים ובבריכה לחבוש כיפה כשאפשר.

החליף כיפתו בים עם אדם אחר בשוגג

שאלה: אדם שהחליף כיפתו בים עם אדם אחר בשוגג, מה עליו לעשות?

תשובה: הוי גזל בשוגג, ואם אינו יכול לאתר את הבעלים - ישמור את הכיפה או ירשום את שווייה במקום משתמר עד שיבוא אליהו ויאמר לו מי הבעלים (קצות החושן סי' כה, חושן משפט סי' רסז, תוס' בבא קמא ה... תוס' קידושין נה).

הגאון רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א ראש בית הוראה הכללי ירושלים גאב"ד מרכז פתח תקוה

ארכיון 'עוז והדר'

תואר כבוד בהקראת שם אביו

שאלה: מכבדים בחופה את האב לקרוא כתובת אחותו הכלה. האם יכול לקרוא בנוסף המובא בכתובה (כגון: שרה בת ברוך), או צריך להוסיף תואר כבוד (שרה בת אבי מורי הרב ברוך וכדו') למרות שלא כתוב בנוסף בכתובה.

תשובה: יכול וראוי להוסיף תואר כבוד, ומה שאין כתוב כן בכתובה אין בזה שום בעיה כפי שהרחבנו כעין זה בציוני הלכה - נישואין (קכד).

תואר שם אביו בכתובת 'קוויטל'

שאלה: כאשר כותב 'קוויטל' לאדמו"ר, מדוע לא ראינו שנוהגים להוסיף תואר כבוד לפני שכותב שם אביו.

תשובה: כל איסור הזכרת שם אביו אינו בכתב, אלא רק בעל פה, כפי הנראה ממסקנת השד"ח חמד (כ, קל) שהביא כל הדעות בזה. והאגרות משה (יורה דעה א, קפג) הוסיף שכאשר אין כוונתו להזכיר 'שם אביו' אלא רק רושמו כאמצעי זיהוי לשם הבן, אין זה בכלל האיסור.

הזכרת אביו ורבו בתפילה

שאלה: האם כשמזכיר את אביו או רבו בתפילה, יזכירם בתואר כבוד כגון 'א-ל-נא רפא נא לאבי מורי פלוני בן פלונית'.

תשובה: ינהג בזה כפי רצונו.

ביאור הדברים: ישנם הנוהגים להזכיר תארי כבוד אף בתפילה, ואין בזה גבהות לפני המקום, שהרי מזכירו בתואר כבוד מפני ציווי הקב"ה לכבד את אביו ורבו, וזהו גופא כבוד המקום שמקיים ציוויו ואזהרותיו של המקום.

וישנם הנוהגים כדברי ספר חסידים (הו"ד בברכי יוסף יורה דעה רמ, ד) שאין להזכיר תארי כבוד לפני המקום "כפי ששלמה אמר דוד אבי, וכן אלישע אמר איהו" אלוקי אליהו ולא אמר אלוקי אדוני אליהו. ומה שמזכירו בלא תואר כבוד, כיון שהוא מפני שאסור לעשות כן בתפילה לפני המקום, אין בזה זלזול ובוזיון לרבו.

אכן לדעה זו אין לומר בברכת המזון 'הרחמן הוא יברך את אבי מורי' וכן כשעושים מי שברך בשעת קריאת התורה ומזכירים תארי חשיבות מורנו ורבינו וכדו', וכפי שכתב במעבר יבוק (הובא בפירוש 'עץ יוסף' לברכת המזון) "תמהני על מה שאומרים כאן אבי מורי" (ציוני הלכה - תפילה רי).

האב נרדם על ספר קודש

שאלה: האם צריך להעיר את אביו שנרדם על גבי ספר קדוש.

תשובה: אין להעירו כשנרדם באמצע לימודו, כיון שלא ברור שיש איסור בשינה זו. כנראה מפירוש רבינו יחיאל מפריז לפיט 'תפן' (מוסף ליום א' דר"ה קודם קדושת מוסף) "אטומים להחיות בטללי שינה - התלמידים בעת שעוסקים בתורה מתוך עייפות ונרדמים תוך כדי לימוד וישנים על הספר, באמצע השינה זב מהם הריר. ואותו ריר הקב"ה משמרו ועושהו טל של תחיית המתים" (הובא בספר לבושי בדים ל, שלב). הרי שאדרכה, שינה זו חביבה לפני הקב"ה שעמל בתורה עד שנרדם על גביה, לפיכך אין להעירו. וביותר כאשר אביו זקן או חלוש ומתאמץ ללמוד.

אמנם אם היה ברור הדבר שיש איסור בדבר, יש להעירו כעין שהורה החיי אדם (סו, יא) להעירו לתפילה משום "שכולם חייבים בכבוד המקום".

האם מותר להיכנס לכנסייה ולמסגד?

שאלה: האם מותר להיכנס לכנסייה ולמסגד?

תשובה:

אסור להיכנס לכנסייה, ואף למסגד אין להיכנס (יורה דעה סי' קמט, סי' קנ"א, ר"ן סנהדרין סא, ועי' רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק י"א, שו"ת הרמב"ם סי' תמח, שו"ת חוט המשולש סי' כח).

האם מותר לצלם שמש וירח?

שאלה: האם מותר לצלם שמש וירח?

תשובה: שמש אסור לצלם בשלמותה אך חציה מותר, וירח אסור לצלם בין שלם ובין חסר (יורה דעה סי' קמ"א).

אכילה בחוף ים, בפארק, באוטובוס ובמסעדה

שאלה: האם מותר לאכול בחוף ים, בפארק, באוטובוס ובמסעדה, או דהוי אכילה בשוק הדומה לכלב?

תשובה: אפשר להקל לאכול בחוף, באוטובוס בין עירוני, במסעדה ובמקומות ישיבה שבפארקים, שמאחר וזה מקום ישיבה המיועד לאכילה מסודרת ואנשים רגילים לאכול בו, אין בזה איסור (עיין מעשרות ג, ה שאם אין בוש לאכול שם, הגדרתו כחצר ולא כשוק).

זמני מצוות באזורים עם יום/לילה רצופים (קוטב וחלל)

שאלה: כיצד יש לנהוג מבחינה הלכתית במצוות התלויות בזמן במקומות שיש שם 24 שעות רצופות יום/לילה [כגון במדינות סקנדינביה - פינלנד נורווגיה ושוודיה, אלסקה, סיביר, ושאר מקומות שמצפון לחוג הקוטב, וכן באנטרקטיקה, ובחלל]?

תשובה: למעשה ראוי להימנע מנסיעה למקומות אלו כיון שאין הכרעה מוחלטת בהגדרתם, ובדיעבד מי שנמצא שם יחמיר כשתי השיטות המובאות במקור.

מקור: נחלקו בזה האחרונים - דעת התפארת ישראל (סוף פרק קמא דברכות) שהולכים לפי המדינה שמשם הגיע, ולדבריו נמצא ששני אנשים שיהיו יחד במקום כזה, כל אחד יהיה אצלו יום ולילה בשעות אחרות.

דעת שו"ת רב פעלים (סוף חושן משפט קונטרס סוד ישרים חלק ב סימן ד') שיש לחשוב את היום והלילה ב"ב שעות שוות (וההסבר בדבריו - לפי קו האורך בו הוא נמצא יחשב כנגד זה בקו המשווה היכן נמצאת השמש, וזו תהיה השעה אצלו). ויש שהורו לקהילה בטרונדהיים שבנורווגיה שאצלם במשך כמה חודשים בשנה אין להם חושך כלל, ש"ב שעות משש עד שש הוא יום (והיינו משש שעות קודם חצות היום הממוצע במשך כל השנה עד שש שעות לאחר חצות היום), ואח"כ י"ב שעות משש עד שש הוא לילה. ויש שחלקו על זה מפני ש'לחושך קרא לילה', ובמקום שאין חושך אין שם דין לילה כלל. והדברים מחודשים, ועל כן אין לנסוע למקומות אלו שלא להכניס עצמו לספק בקיום מצוות דאורייתא, ובדיעבד אם נמצא שם יש להחמיר גם כדברי התפארת ישראל וגם כהרב פעלים הנ"ל, וכגון שיספור ספירת העומר בלי ברכה פעמיים בזמן שהוא לילה אצלו לפי כל דעה כדי שיצא מידי ספק, ולגבי תפילת שמונה עשרה - יחשוב שיועיל בתורת תפילת שחרית או ערבית או מנחה לפי מה שמחוייב, ולגבי שבת - ישמור לחומרא לפי שני הזמנים.

י"ג מנחם אב שצ"ג

הגה"ק רבי נתן נטע שפירא זי"ע
בעל ה"מגלה עמוקות" זי"ע

ר"ב פירושם, כמניין הגימטריה של "רב לך"

הגאון הקדוש רבי נתן נטע שפירא מקראקא זצ"ל, בן זמנו של ה"ח ובעל "מגלה עמוקות", חיבר את ספרו על הכתוב "וַיֹּאמֶר ה' אֵלֵי רַב לְךָ" (דברים ג, כו). בספרו הוא מפרש את התיבות "רב לך" בגימטריה רנ"ב פירושם, כמניין הגימטריה של "רב לך".

בנו, הגאון רבי שלמה זצ"ל, מסביר בהקדמתו את כוונת החיבור: "מה היתה כוונת משה בתפילה אשר שאל, למה ועל מה תקט"ו תפלות התפלל לאל, מפני מה נתאוה לארץ ישראל, מה מעלת ארץ ישראל, ותוכן הספר ומהותו הוא תשובתו שרצה משה לתקן כל הדורות שיהיו לאחריתו".

הגאון רבי שלמה זצ"ל כותב עוד, שבאמת "רעיונו על משכבו סליקא ועלה לחבר אלף אופנים על זאת התפילה, לקיים 'אדם אחד מאלף מצאתי', ויאמר ה' אליו 'רב לך' אל תוסף עוד לגלות יותר מן רנ"ב, 'ר"ב לך' עולה, ואח"כ 'ראש הפסגה' עולה, בימים ההם חלה, ובזו הפרשה יצועו עלה נשמתו הטהורה וצלולה לפני נורא עלילה, ויום מיתתו לזיכרון יעלה". הוא הלך לעולמו ביום ד' לפרשת ואתחנן, י"ג באב שצ"ג.

(יגידל תורה)

* * *

י"ד מנחם אב תרל"ד

הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זי"ע
בעל "אך פרי תבואה"

תצא רוחו ישוב לאדמתו

סבל רבינו משכן גוי רשע שהיצר לו, והחליט שכאשר יכנס לרבו הדברי חיים מצאנז יבקש שיזכה להיפטר מהגוי. בתור לפני הרבי חשב, הכי ראוי לבלבל את הצדיק בשטויות אלו, הרי הוא נמצא ברקיע השביעי וכיצד אטירידו בכך, הגוי כבר זקן ובכל יום יכול להתפגר, החליט שלא יכנס לרבי וה' יתברך יעזור שהגוי ימות.

אחר נמלך בדעתו, הרי יש לגוי בן רשע כמותו העתיד לירש את נכסיו, כדאי להכנס ולבקש שאפטר מבנו הרשע ולא יוכל להרע לי, שוב נעמד בתור להכנס, אחר זמן חשב, הבן עובד בריחיים של קמח ותפקידו להכניס את החיטים מלמעלה לתוך הריחיים, הוא נמצא במקום סכנה שכן כאשר מתכופף להכניס את החיטים, יכול הוא בכל רגע ליפול לתוך הריחיים, ולמה לי להטריד את הרבי, החליט ועזב את התור.

לפתע נזכר כי לגוי יש עוד בן רשע שעשוי להכנס לגור בדירתו, והחליט להכנס לרבי לבקש את ברכתו, המתין זמן רב, אז נזכר כי בן זה עובד ביער בחטיבת עצים ונמצא במקום סכנה, עליו להזהר ביותר אחר כריתת העץ שיפול לצד השני ולא ירוצץ את מוחו, אם בכל רגע יכול ליפול עליו גזע עץ והוא יהרג, למה להטריד את הצדיק, נמלך ויצא מן התור.

אחר נזכר שיש בן שלישי אשר יוכל להצר לו ויש לבקש מהרבי שינצל ממנו, נעמד בתור

להכנס אך אז נפל בדעתו, הרי הבן השלישי עדיין קטן, מי אמר שיגדל רשע כאחיו הגדולים, יתכן שהוא יתנהג כראוי ולא יעשה צרות, אם כך אין צורך לבקש מהרבי על הדבר ועזב את התור. אכן כך הוה, זמן קצר אחר שובו לביתו מת הגוי הזקן, הבן שעבד בריחיים, נפל לתוכם ומצא את מותו, הבן השני נהרג מגזע עץ ביער, ואילו השלישי, גדל והתנהג כראוי ולא הרע לו.

(אוצר פניני החסידות)

רבתי ותלמידיו הגדולים

משחר נעוריו הרבה לבקר אצל צדיקי הדור, כנזכר היה תלמידו המובהק של הישמוח משה, כן הסתופף בצל הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן, רבי שלום מבעלז, רבי אשר מרופשיץ, רבי ישראל מרוז'ין, רבי צבי הירש מרימנוב זיע"א, ועוד, צדיקי דורו סמכוהו להיות רבי ומנהיג בישראל, בפרט רבו הקדוש הדברי חיים מצאנז. גם אחר שעתה עליו עטרת ההנהגה, המשיך לנסוע לצדיקים אליהם היה נוסע בתחילה טרם הנהיג עדה.

התפרסם כאוהב ישראל אמיתי, רגיל היה לבקש להיות חליפתם של היהודים שהזכירו לפניו את מכאוביהם, חילק לצדקה סכומים עצומים. אלפים נהרו אליו, מבין תלמידיו היה הרה"ק רבי ישעיה מקערסטיר זיע"א, אשר נוהג היה לחתום, "משמש בקודש אצל הרה"ק מליסקא זיע"א".

עוד הסתופפו בצילו, ר"ה מראצפערד, ר"ש מקאמד בעל בית שערים, הקול אריה, התבואות השדה, הלבושי מרדכי, היד יצחק, הבית היוצר, האבני אליהו, המעטה נפתלי.

נסתלק ביום י"ד באב תרל"ד ומנוחת כבודו בליסקא, דברי תורתו נדפסו בספרים אך פרי תבואה והישר והטוב.

(הקדמת אך פרי תבואה, ימי זכרון)

* * *

ט"ז אב שנת שמי"ח

הגה"ק המקובל רבי שמעון בן
לביא

בעל כתם פז ובעל השיר בר יוחאי

זכה שנתפרסם פיוט 'בר יוחאי' בכל העולם

אמרו צדיקים: לא סתם זכה מחברו של הפיוט 'בר יוחאי' - הלא הוא הגה"ק רבי שמעון לביא זצ"ל - שיתפרסם ניוגונו בכל העולם ויקובל בכל תפוצות ישראל, וזאת בעבור שמסר את נפשו ברוחניות (דהיינו שויתר על התעלותו של עצמו) לזכות את המון העם, וכפי שמספר מרן החיד"א (בספרו שם הגדולים - מערכת גדולים אות קסו): "ואני שמעתי דהרב הנזכר היה דעתו ליסע לארץ ישראל וכשבא לטריפולי ראה שלא היו יודעין דת ודין ואפילו תפלה וברכות כתקנן. ואמר בלבו כי טוב לו לקרבם לתורה וללמדם תורה וליראה את ה'. וזה יותר מהליכה לארץ ישראל, וכן עשה והצליח כמעט לגיירם והרביץ תורה שם... והרב הנזכר הוא שידס פיוט בר יוחאי" עכ"ל.

סגולת הזמר 'בר יוחאי'

סיפור נפלא, באברכים שזכו להגיע הביתה בזכות זמר "בר יוחאי", וכפי שהובא בלוח הפופולארי "דבר בעתו" (שנת תשע"ג חודש אייר, במדור

ברקאי), והנה הוא לפניכם כלשונו וככתבו:

שלשה אברכים יצאו מהתייצבותם לקבל דיחוי בלשכת הגיוס. אצה להם הדרך לעלות לאטובוס כדי להספיק להגיע לכולל לפני "סדר שני", אך הנה, זה עתה הוא חלף-עבר על פניהם והאטובוס הבא יגיע כבר כעבור זמן לא מבוטל. הם החליטו לעבור לכביש המקביל, כדי "לתפוס" טראמפ (כמובן, לא כל המזדמן: הן מחמת סכנה הן מחמת קדושה, כהוראת רבותינו שליט"א/זי"ע, אלא לרכבו של מבוגר ומהימן, וגם במבוגרים עסקינו, כך שלא כל הרוצה ליטול טראמפ יבוא ויטול) - אך לשווא. אחד מהם רב"ף, אמר להם שישנה סגולה המקובלת במסורת מכ"ק אדמו"ר ר' יוחנן מטולנא זצ"ל לומר/לזמר "בר יוחאי", וכדאי הוא ר' שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק (שבת מה), ואכן ספק אומרים ספק מזמרים, פצחו הללו ב"בר יוחאי".

טרם יכלו לדבר לשיר אל לבם, והנה משאית יוצאת מהמסלול הרחוק ומתקרבת בקשת ארוכה לעבר מקומם. הנהג, עירני ורוזי, שאול אותם בקול רם: לבני ברק?! - והם משיבים בחיוב. - עלו ושוב בנחת - קורא הנהג, והללו עושים כן. אחר ברכת שלום משני הצדדים, מספר הנהג כי הוא מתרגש לקיים מצות הכנסת אורחים ברכבו. ומוסיף ואומר להם: - לא הייתי אמור בכלל לנסוע מדרך זו, כי אני בא מן הדרום וכו'. אפס כי משום מה רגלי (שעל דוושט הדלק והבלמים) "הולכנו" בדרך זו... בשביל לעזור לכם כנראה, כדאי שתשיבו במהרה למקומכם - אמר להם.

אף אנו לא טַמְנָנו ידינו בצלחת - קראו האברכים - שוררנו "בר יוחאי" כדי שתגיע...

לתמיהת הנהג, אמירת שירת "בר יוחאי" למה זו עושה, השיבו לו שזה סגולה של כ"ק אדמו"ר מטולנא זצ"ל, לתדהמתם, אמר להם הנהג ששמו אכן "בר יוחאי", לא פחות ולא יותר, ומשנוכח לדעת שהם מפקקים בדבריו, אף הוציא והראה להם את תעודת הזהות שלו...

* * *

י"ט מנחם אב תשי"ד

הרה"ק רבי שמעון שלום קאליש
זי"ע

האדמו"ר מאמשינאוו

ביקש מחתן שיברכו ביום חופתו

מספר הרב פסח קופיץ שליט"א: ביום חופתי נכנסתי אל הרה"ק רבי שמעון מאמשינאוו זי"ע ומסרתי לו קוויטל. אחר אשר עיין הרבי בהקוויטל אמר לי, החסרת לכתוב שם הכלה, ונתן לי עט וציווה לי לכתוב גם שם הכלה. עשיתי כדבריו ומסרתי שנית את הקוויטל.

אחר קראו את הקוויטל, פתח ואמר: הלא חתן ביום חופתו מוחלים לו כל עוונותיו, והרי אתה צדיק גמור, על כן אבקש שתברך אותי. נאלמתי דומיה, והתחלתי למלמל, והוא אמר לי, "נו", ענית לי, שאיני יודע מה לברך.

אמר לי הרבי לברך בלשון הזה: "ישועות והצלחות בכל העניינים". בלית ברירה הוצאתי בקושי אותן הדברים "ישועות והצלחות בכל העניינים". ותוך כדי דיבור הורה לי הרבי לחזור ולומר שנית: "ישועות והצלחות בכל העניינים בתוך כלל ישראל".

(גליון כרמינו)

מעמד "סיום הש"ס" באתרא קדישא מירון בשילוב בחינה על כל הש"ס על ידי אברכי כולל "יודעי הש"ס"

שבת של התעלות ודביקות במירון, הגיעה לשיאה במוצאי שבת קודש

במעמד כביר ונעלה של "סיום הש"ס", מעמד שחשף רבדים של שקידה וידעת התורה ייחודיים,

והותיר רושם עז בלבבות • כוללי הלכה וכולל ש"ס שע"י "באר ישראל"

שבת התאחדות במירון. שבת של התעלות רוחנית מיוחדת במינה, כשריח הקודש נישא באוויר וקדושת המקום חופפת על הכל, הייתה הפעם רויה במשמעות כפולה ומכופלת. עשרות אברכים גאוני מופלגים זכו לשקוע יחד באווירה הייחודית של הרשב"י, לטעום מריח גן עדן, להתייחד בתפילה ובשמחה, בשבת שכולה עונג רוחני, באירוח נאה ומכובד ובצוותא מלכות.

האברכים המופלגים, לומדי רשת הכוללים שע"י 'באר ישראל' בראשות הגרמ"מ פומרנץ שליט"א, נמנים על סולתה ושמנה של בני התורה המובהקים בעיר בית שמש. כוללי הלכה, י"ד וח"מ, הינם מוותיקי הכוללים. בכולל לומדים הלכה למעשה, ומבין כתליו יצאו רבנים חשובים, מורי הוראה ודיינים חשובים. לצד כוללי ההלכה, הוקם לפני שנה כולל 'יודעי ש"ס', וכבר פקע שמו הטוב על עשרות אברכים השוקדים באוהלה של תורה ומשקיעים בלימוד וידעת הש"ס במזומנים בידיעה ברורה ובהירה.

כל אלו חברו יחדיו לשבת התאחדות והתעלות באתרא קדישא מירון, שבת גדושה באוויר פסגות רוחני ותורני, כאשר סביב שולחנות ערוכים מסבים לסעודות שבת עמלי התורה, מענגים את השבת ברוב

מטעמים ורוח נדיבה ולמנצח בנגינות, ומקיימים בעצמם 'לעטר פתורא ברזא יקירא', באמרות שפר ומשאות תורניים משובבי לב ומשיבי נפש, שיחות ודברי חיזוק רבים שנשמעו מפי הרב שליט"א, כיאות לסעודה שלתמידי חכמים מסובים בה.

במוצאי יום מנוחה

מעמד כביר ונשגב התקיים במוצאי יום מנוחה, כאשר עשרות תלמידי חכמים לומדי הכוללים, הסבו לסעודת מלוא מלכה משולבת במעמד כבוד תורה ולומדיה של "סיום הש"ס", כאשר כל אברך מסיים מסכת נוספת, ויחדיו מסיימים את הש"ס כולו.

השולחנות הערוכים בהדר והתפאורה המלכותית שעטתה את האולם, לא הסגירו את ההתרגשות העצומה שעתידה להתחולל כאן בעוד שעה קלה, עת נכנסו ובאו עמלי התורה למעמד הגדול. יחד עם לומדי הכוללים של 'באר ישראל' הצטרפו למעמד הגדול, הגאוני חברי כולל 'מזומנים אמרי אמת' בבני ברק, בראשות הגה"ח רבי שמעון רוטשטיין שליט"א חדב"נ כ"ק אדמו"ר מגור שליט"א, אשר ידם רב להם בידיעת מסכתות הש"ס בידיעה ברורה וערוכה להפליא, ויחדיו עשו את המקום ליורה רותחת, בית מדרש לתלמידי חכמים מופלגים, עם חדותא ושמעתתא שנשמעת בכל פינה.

המעמד המיוחד נפתח בדברי ברכה על ידי כ"ק אדמו"ר מפינסק קרלין

שליט"א שטרך להופיע והביע את ההתפעלות הרבה שיש מהידיעות המופלאות של גאוני הכולל, ואף ציין לשבח את המהפכה העצומה שחלה בשנים האחרונות בכל כלל ישראל בידיעת הש"ס בכוחו של צדיק.

קשר עליון לדף הגמרא

משא מיוחד המבטא את מסירות נפשם של הדורות הקודמים לתורה ולקדושה, נשא מורינו הרב הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א, העומד כל השנה על הצלחתם של האברכים שליט"א, להביאם לפסגות נעלות בתורה.

הגרמ"מ ציין את כי בערב זה חל יום היארציית של הסבא הגאון החסיד המופלא רבי ישראל יצחק פומרנץ זצ"ל, שהיה אוד מוצל מאש, תלמיד חכם מופלג ומרביץ תורה, עדין נפש וירא שמים מרבים, פרוש מהבלי העולם, נצר פיו ולשונו מכל משמר, והיה נשגב בדרכי חסידותו. בכתביו מספר הסבא כי אביו רבה של העיירה דלוגשודלא שבפולין עוד זכה לנסוע נסיעות לרבי 'שפת אמת', ובעודו בחור צעיר אמר לו השפת אמת דברי הדרכה והורה לו 'תיזהר ממי שיושב לידך'. התברר, כי לידו בשטיבל בא להתיישב אדם מלומד מאוד, דבפנימיותו היה רקוב, ובעיניו הצופיות באזהרתו זו הצילו השפת אמת מליפול ברשתו.

רבי ישראל יצחק שעבר את מאורעות מלחמת העולם השנייה, עבר רעות רבות וצרות, במהלכם עמד בניסיונות רבים וקידש שם שמים ברבים. חלק

<<<

במענה פיו, וסיימו את מסכתות הש"ס, כאשר המנחה אינו עומד בקצב. יש מן המסיימים שפותחים את הגמרא וקוראים מתוכה את המאמר המסיים, יש שכבר סיימו את המסכת מספר פעמים ועתה עומדים ואומרים את סיומה בעל פה, סיום אחר סיום, כנהר שאינו פוסק וכמים שאין להם סוף.

הרבנים המעטרים את שולחן הכבוד מביטים בהשתאות ובהתפעלות אחר הנעשה, ודמעות התרגשות מתעקשות לבצבץ פה ושם. מאחורי כל סיום עשרות ומאות שעות של יגיעה ושינון המתנגזים לרגע מפעים זה, במעמד שלא חווים כל יום. תחושת רוממות הלוקחה כמו מעולם אחר, ממלאה את האולם ואופפת את הנוכחים, אושר נסוך על פניהם, אשרי מי שגדל בתורה. עוד מסכת ועוד, עוד מסכת ועוד, לעיתים נעמד אברך נוסף ומצטרף אל המסיים, כאשר מלבד המסכת "שלו", יש באמתחתו סיומים נוספים. מסיימים את כל 'מועד' ו'נשים' ומתחילים 'נזיקין', זה גומר 'בבא קמא', הבא אחריו 'בבא מציעא', ולאחריו 'בבא בתרא'. משתדלים לעשות זאת במהירות בשל השעה המתאחרת, וקול תורה מהדהד ברמה.

ספרי 'הדרן' הוצאת עוז והדר מחולקים ללומדים, זהו ספר המאגד את כל סיומי המסכתות של הש"ס, עם ביאורי מתיבתא נלווים לכל דפי הסיום. הלומדים מדפדפים בין דפי הספר, יש מהם שכבר סיימו את מחצית מסכתות הש"ס או סדרים שלמים, עמלי תורה ואוהביה, תורתם אומנותם.

רשימת הסיומים מתארכת ומגיעה לקראת סיומה. מסיימים מסכת תמיד, ומישהו לוחש כאן כולם לומדים 'תמיד'... בימים ובלילות, התורה משוש לבם, חדוותם כל היום.

ואז, ברגע אחד נעמדים כל המסיימים על רגליהם, בתחינה נרגשת של ה"הי רצון". מתחננים "שתהא תורתך אומנותנו בעולם הזה, ותהא עימנו לעולם הבא", "הערב נא ה' אלוהינו את דברי תורתך בפנינו", האושר שהאיר את הפנים לפני רגע, נהפך לתחינה ובקשה. הם, המונחים בתורה כל היום, קולם נשבר כשהם עומדים ומתחננים, בצמאון וכיסופין לתורה "ונהיה אנתנו וצאצאינו", יחד עם תפילת ההודיה "ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש", עשרות-עשרות לומדים מובהקים עומדים ושופכים לבם, רוצים להוסיף ולהתעלות בתורה, אין להם בעולמם מאומה זולת התורה, ויהי המקום לחדרת אלוהים.

אחד המסיימים אומר 'קדיש' יתגדל ויתקדש שמיא רבא, בעלמא דהוא עתיד לאתחדתא. מסיימים קדיש, ופרץ של ברכת "מזל טוב" ממלא את האולם, כל אחד שמח בשמחתו ובהצלחתו של חברו, לחיים, לחיים טובים ולשלום, חמרא וחיי לפום רבנן ותלמידיהון.

מי שהיה שם, לא ישכח את המעמד הכביר.

שמחה לאיש במענה פיו

כמו פרפרת המגיעה בסוף סעודה דשנה, היו למשיבי נפש דברי הרה"ג רבי שמחה בונים פומרנץ שליט"א בן מוריני הרב שליט"א, שפרס בפני המשתתפים מקבץ שאלות מבריקות מכל הש"ס, רש"י ותוס', הלכה ואגדה, שזורים בגאונות נפלאה. התשובות שהגיעו מאת המשתתפים חשפו רובד נוסף של בקיאות עצומה בכל מרחבי הש"ס, אשרי חלקם.

שאלות נוספות בשליטה מלאה של מסכתות הש"ס, נשמעו מפי הרה"ג רבי שמחה בונים שיינר שליט"א והרה"ג רבי דוד רוזנוולד שליט"א, כאשר התשובות זורמות מכל עבר בחדווא דאורייתא עד מאוד, ואילוילא השעה המאוחרת באישון לילה, היו ממששים עוד כהנה וכהנה.

אלו היו רגעים המבטאים את העמל הבלתי פוסק, את השקידה העצומה ואת המסירות אין קץ לתורה של הלומדים במסגרות "באר ישראל" יחד עם כולל 'מזמונים' שכיבדו את הערב בהשתתפותם, להגדיל תורה ולהאדירה. מראה של אברכים צעירים ותלמידי חכמים מופלגים, עומדים למבחן על מאות ואלפי דפי גמרא והלכה.

ומקרב הלב עולה המשאלה והתפילה, יהי רצון שנזכה לראות עוד ועוד בפריחת התורה, לשמוע את קול התורה הולך ומתגבר ולראות פירות הלולים - תלמידי חכמים מרביצים ופוסקים, לתפארת כל בית ישראל.

מתלאתו שעבר במו אש, חקוקים בספרו 'עם שרידי חרב'. ובסוף ימיו כתב במכתב תשובה מרגש ומפעים לנכדו של רבי אהרן לויין אב"ד ריישא, דיבורי אמונה מפליאים כי מעולם לא היו לו טענות ח"ו, הדברים היו כתגובה למכתבו של הנ"ל לפאר ולשבח את עמידתו בגבורה בנסיגות הקשים שבהן הוכיח שהיה שליח של כנסת ישראל לגלות את האהבה העזה בין ישראל לאביהם שבשמים, אהבה ללא תנאי ושאינה תלויה בדבר.

הגרמ"מ הביא עובדות מפעימות מחיי הסבא, וסיפר כי פעם, בעת המלחמה, כשהיה בגלות סיביר, כשחש כי כוחותיו אינם עומדים לו יותר, שפך את לבו לפני השי"ת, ואמר: 'ריבונו של עולם, אם רצונך שלא אחזיק מעמד בגלות נוראה זו, עשה עמי כרצונך, ומבקש אני ממך בקשה אחת - אנא, תן לי לראות את הוריי פעם אחת לפני מותי, ואם לא תן לי לכל הפחות לראות את הרבי (האמרי אמת) פעם אחת אחרונה, ואם גם זה לא, אנא תן לי לראות פעם אחרונה דף גמרא שכבר כל כך הרבה זמן לא היה לי בגלל המלחמה'...

זה היה קשר עליון דאורייתא שחיבר את הדורות הקודמים בקשר כה אמיץ לתורה הקדושה, הצימאון האדיר שהיה מנת חלקם לתורה, קשר בל ניתק לדף גמרא, מעל לכל קשר אחר, וכפי שכ"ק הרבי שליט"א מדריך אותנו לעלות לפסגות בלימוד התורה הקדושה.

רשב" - פנימיות התורה

לאחר מכן נשא דברים הגאון הגדול רבי אלעזר שטייטל"א אב"ד מירון, שעבר בבקאות עצומה בין מאמרי הרשב"י הפזורים במרחבי הש"ס, כשהוא שזור - יחד עם לומדי הכוללים - את ה'מהלך' הרשב"י לראות את הפנימיות שבכל דבר, העוברת כחוט השני בין המאמרים השונים, כגון בסוגיית 'דבר שאינו מתכוון', 'זה אינו יכול ולזה אינו יכול' וכיו"ב. הוא סיים כי מאמרו של הרשב"י שאמר 'יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שנברא העולם ועד עתה', ואמר בשם אברך בן-מירון בפירוש המילים 'עד עתה', כי חז"ל אומרים שכשאומרים דבר שמועה אזי שפתותיו של בעל השמועה 'דובבות בקבר', ואם כן עד היום בשעה שנאמרים דברי הרשב"י 'עד עתה' הרי רשב"י מעורר לפטור את העולם מן הדין. עוד הוסיף כי בזוה"ק מובא הקשיים שחווים היום התלמידי חכמים ואח"כ תבוא הגאולה, יעזור השי"ת שנזכה לגאולה השלמה במהרה אמן.

ויהי נועם - בדברי התורה הקדושה

דברי נועם וכן נשמעו מפי מוה"ר הגה"ח רבי שמעון רוטשטיין שליט"א, שציין כי מוצאי שבת זה זמן מקובל לסיפורי צדיקים, אולם ה'סיפורי צדיקים' באופן הנעלה ביותר הוא מה שראינו מקודם בעינינו. המדרש אומר 'ויאמר אלוהים יהי אור - אלו מעשיהם של צדיקים', לראות איך אברכים צעירים מדפדפים בש"ס ויודעים כה הרבה, כל אחד מה שלמד ויודע, אשר למד וחזר ואשר הוא עתיד ללמוד זה הסיפורי צדיקים שאנו זוכים לראות בדורנו, איך שהתורה מתגדלת ומתאדרת.

במוצאי שבת מבקשים 'ויהי נועם' שזו הברכה שבירך משה רבינו כשהסתיימה מלאכת המשכן, 'יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידינו'. וגם כיום כאשר אנו מקוננים על חורבן בית המקדש שיבנה בב"א, ועל אף שויהי נועם נשבת במוצאי שבת, עדיין יש את התורה להחזיק בה ולהתרומם. יש דרך להפוך את יודעם של 'סילוק שכינה' שאירע בחורבן ביהמ"ק, לגילוי שכינה, והוא ע"י סדרי הלימוד וההתמדה בבחי' קדושה דסדרא שעליה קיימא עלמא.

עוד ציין את ה'ויהי נועם', מידות טובות, הכנעה והנהגות טובות שאופפות את תלמידי החכמים עוסקי התורה. בזכותם נזכה כולנו ל'ויהי נועם ה"א עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו, ומעשה ידינו כוננה'.

הדרן עלך כולא ש"ס

הגיע ובא הרגע המרגש, מעמד סיום הש"ס. אמת מה נהדר היה המעמד, כאשר כל אברך התכבד לסיים ברבים מסכת אחרת בש"ס. המנחה נעמד בהתרגשות והכריז "מסכת ברכות" ושם הרה"ג שמסיים מסכת ברכות, "מסכת שבת" ושם המסיים. בזה אחר זה נעמדו המסיימים, שמחה לאיש

עברת קודש

ספר זיהרון

ערכת נר

הדלקת נר שבת

נר מצוה

הדלקת הנר בשבת מצוה היא מדברי סופרים. כך אמרו חכמינו ז"ל במסכת שבת (כה"ג) שצדי למנע כל מכשול חלילה העלול להגרים עקב החשכה, יש להאיר את הבית באור יקרות ובכך ישיר השלום בבית ושמחת היום לא תפגם. מטעם זה אמרו חכמינו (שם כג) שאף עני שאין ידו משגת כל כך צריך להעדיף את קניית הנרות להדלקה על פני צרכים אחרים.

בנוסף יש בהדלקת הנרות משום כבוד היום וענג שבת.

הדלקת הנר נעשית לרב על ידי עקרת הבית, ושעם לדבר כתב רבנו הרמב"ם (שבת פ"ה ה"ג) שהוא משום שהאשה מצויה בבית ועוסקת בצרכיו, ולכן חובת ההדלקה שמטרתה להאיר את הבית מטלת עליה.

אמנם על פי המדרש (ב"ר פ"ו) יש בהדלקת הנרות על ידי עקרת הבית משום כפרה על חטא של אדם הראשון שאכל מעץ הדעת אחרי שהתפתה לדברי תוה שכתבה בכך את אור נשמתו וגרמה לו מיתה, ולכן עליה להאיר מנגד ולהדליק נרות של מצוה.

רמז למנהג הדלקת הנרות על ידי האשה כתב הגאון הקדוש רבי דוד אביחי צירא, ה' יקם דמו, המכנה 'עשרת ראשו', בספרו 'פתח האהל' (פר ויקהל) בפסוק 'ויעש את המנורה וזה' (שמות לו יז), שסופי תבות אלו מרכיבים את המלה 'השבת', לרמז שמלבד מצות המנורה במשכן, יש בדגמתה מצוה לכל הדורות, להדליק נר של שבת בכל בית ובית.

וראשי תבות אלו עולים בגימטריא למנן 'תוה' (109), לרמז על טעם ההדלקה שהיא באה לתקן את מעשיה של תוה שנתנה לבעלה לאכל מעץ הדעת, וכל נשות ישראל בהדלקתן מכפרות על כך.

גם טעמו הפשוט של חיוב ההדלקה, שהוא כדי שישיר השלום בבית, מרמז בפסוק זה, כי המלים 'ויעש את' עם הכולל עולות בגימטריא כמנן תבות 'שלום בית' (788).

ובזהר הקדוש (ח"א מות) מצאנו שיש סוד גדול בהדלקת הנרות על ידי האשה, כי היא דגמת השכינה הקדושה המאירה את אור ה' על כל נשמות ישראל, ולכן עליה להאיר לכל בני הבית.

כיון שכן, צריכה האשה להדליק נר של שבת בשמחת הלב ובכרצון משום שכבוד עליון הוא לה להדמות לשכינה, ובשכר כן תזכה לבנים קדושים, שיאירו בנרות את העולם בתורה וביראה.

ותורה אור

הפליט חכמים מאד במעלת הרגיל בהדלקת נרות שבת ואמרו (שבת כג) שזוכה בזכות מצוה זו לבנים תלמידי חכמים. סמך לכך מצא רש"י הקדוש בפסוק 'כי נר מצוה ותורה אור' (משלי יבג), שבזכות הדלקת נר של מצוה זוכים לבנים שיאירו בתורה.

מסגל הוא זמן הדלקת הנרות שתתפלל האשה שיתן לה הבורא בנים מאירים בתורה ובמעשים טובים. ואף שפעם המצוה מסגלת, כתב רבנו בחי (יורה ד"א) שהתפלל נשמתו יותר בשעת עשיית המצוה.

דברים מפעמים בענין זה כתב הרב הקדוש רבי משה אליקים בריעה מקוזניץ זי"ע בספרו 'דעת משה' (תרומה סוד"ה ועשו) אותם שמע מאביו המגיד הקדוש רבי ישראל מקוזניץ זי"ע:

מגדולי רבותינו האחרונים היה הגאון רבנו אהרן שמואל קייטוב זי"ע, רבן של הקהלות החשובות ביותר באירופה – פרנקפורט וקראקא, ומחבר הספר

המפרסם 'ברכת הזבח' וספרים רבים נוספים.

כיצד זכה רבי שמואל לגדל ולהתעלות בתורה עד שהגיע למעלה רמה זו?

אמו, אשה פשוטה היתה, ואף קרא וכתב בלשון הקדש לא למדוה, כרבות מנשות ישראל בעת ההיא.

בכל ערב שבת בעת הדלקת הנרות, שופכת היתה האם הכשרה דמעות כמים ומתפללת בשפה הרוסית, שאותה הכירה, על בנה שמואל שיגדל לתלמיד חכם...

כך זכתה אותה אם יהודיה לבן שכזה!

על ציון תאיר

נהגו נשות ישראל לתת פרוטה לצדקה לפני הדלקת נרות שבת.

מטבע זו – כתב הרב הקדוש רבי אהרן הלוי מסטראשעלע זי"ע, גדול תלמידי הגאון הקדוש מליאדי בעל התניא, באגרתו (עבודת הלוי ח"ג, ליקוטים, אגרת לכלל), יש לתתה לעניי ארץ ישראל.

מפני שעקרה של הגלות הוא לכר את חטא עין הדעת שגרם את המיתה לעולם, ולהפכו לטוב.

חטא זה נגרם על ידי תוה שפתתה את אדם הראשון לאכל מעץ הדעת, ועל כן לפני הדלקת הנרות הנעשית על ידי האשה כדי לתקן חטא זה, יש לתת מטבע לצדקה עבור ארץ ישראל הנקראת בתורת הסוד בבחינת 'טקבא'.

וספר הרב הקדוש רבי מרדכי חיים מסלונים זי"ע על אחד מחסידי הרב הקדוש רבי מרדכי מלכוביץ זי"ע, שהיה עני בה מרוד, עד שבאחד מערבי השבתות היתה בידו מטבע אחת בלבד.

נבון היה החסיד בתחיתו מה לעשות במטבע זה, האם לקנות בה יין לקדוש היום, או לתתה לאשתו שתשלשל אותה לקפת עניי ארץ ישראל לפני הדלקת הנרות, כפי שהיתה רגילה לעשות בכל ערב שבת.

מתוך הרהוריו יצא החסיד לחובות העיר, עד שלפתע נקרה בדרכו רבו רבי מרדכי מלכוביץ' ששב מטבילתו במקוה.

פנה אליו ושאלו כיצד עליו לנהג.

ענה לו הרבי: "ידי חובת קדוש היום יכול אתה לצאת על הפת, עדיף שתתן את המטבע לטובת עניי ארץ ישראל..." (מן אבות עמי תרה, בשם אדמו"ר מהר"צ מברסלב זצ"ל)

זורע צדקות

רבות היה מספר הרב הקדוש רבי אהרן מבעלזא זי"ע על צדקותה של זקנתו הרבנית רבקה מרים, אשת הרב הקדוש רבי יהושע מבעלזא זי"ע, ועל מעשי החסד העצומים שהיתה עושה.

פעם ראה הרבי את הרבנית בערב שבת והנה פניה עגומות מאד.

שאלה לפשר הדבר, וענתה שתם כל הממון שבבית, ואין לה ולו מטבע אחת לתת לעניים לפני הדלקת הנרות כמנהגה.

"אם תתני לי משכון, אלוה בעבורך בסף לצדקה", אמר הרבי.

מהרה הרבנית והסירה את השטערן-טיכל – מטפחת הראש המשבצת באבנים טובות, אותה היו הרבניות ובעלות האדמו"רים נוהגות ללבש על מצחן בשבתות ובימים טובים, ונתנה אותה כמשכון בעבור הכסף לצדקה.

כאשר ראה הרבי את המשכון היקר שנתנה הרבנית על מנת שתוכל לתת צדקה לפני הדלקת הנרות, נענה וקרא: "אם כך מדליקים את נרות השבת, אין פלא שיש ילדים טובים כאלה!"

ובדבריו האביע על בן הרך רבי יששכר דב, מי שגדל לימים כממשיך דרך אביו בשושלת החסידות.

מילין יקדין ויהיושים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצירא שליט"א

מילה תא חז תא

חֲדָתָא דְאִזְרִייתָא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

עיקר נשיאות חן של בני ישראל בעיני הקב"ה היא בזכות מידת הענוה

בזכות ענוותנותו זכה משה לקרני ההוד

לימוד גדול זה לימדנו תורתנו הקדושה בפסוק שלפנינו, שכפי גודל הענוה כן זוכה למדרגות רמות ונפלאות, כי משה רבינו היה הענוי מכל האדם, וכל כך הפליג בענוותנותו עד שכשבא לכתוב בתורה (במדבר יב ג) 'והאיש משה עניו מאוד', הוסיף עוד להשפיל עצמו וחסר אות יו"ד מהתיבה 'עניו' וכתב 'ענו' חסר יו"ד, וענוה זו היא שעמדה לו לקנות את הזכייה העליונה שהיו פניו קורנים בקרני הוד עד שהיו הכל מתייראים מלהביט בפניו, כמו שפירש באור החיים כי משורר הדיו שבקולמוסו העביר על ראשו וקרנו פניו בקרני ההוד, ושירי הדיו בקולמוסו הוא מחמת שנמנע לכתוב יו"ד ב'והאיש משה ענו', שמידת הענוה שהיתה במשה היא שזיכתה אותו לקרני ההוד שלא זכה בהם אדם מעולם.

משה רבינו מחזיר בענוותנותו את הכתרים לישראל

מכלל ענוותנותו של משה רבינו, שאינו מעכב לעצמו הכתרים השייכים לישראל, כנודע שבמתן תורה זכה כל אחד ואחד מישראל לשני כתרים כנגד נעשה ונשמע, וכיון שחטאו בעגל נלקחו מהם הכתרים וניתנו למשה רבינו, וברוב ענוותנותו הוא משיב הכתרים לישראל בכל ערב שבת קודש, ואינו בא בטענה שכיון שהם חטאו הפסידו חלקם, והוא שלא חטא זכה בחלק שלהם, אלא הוא שמח בחלקו ואינו מתאוה לחלקם, וזהו שאנו אומרים (תפילת שחרית לשבת) 'שמח משה במתנת חלקו'.

לא מרַבְּכֶם מִכָּל הָעַמִּים חֶשֶׁק ה' בְּכֶם וגו' (ז, ז).

בפתח דברינו נקדים מה שאמרו רבותינו ז"ל כי עיקר נשיאות חן של בני ישראל בעיני הקב"ה היא בזכות מידת הענוה, שאמרו בגמרא (חולין פט). 'לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם' וגו' (דברים ז ז), אמר להם הקב"ה לישראל, חושקני בכם שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני, נתתי גדולה לאברהם אמר לפני (בראשית יח כז) 'ואנכי עפר ואפר', למשה ואהרן אמרו (שמות טז ז) 'ונחנו מה', לדוד אמר (תהלים כב ז) 'ואנכי תולעת ולא איש'. אבל עובדי כוכבים אינן כן, נתתי גדולה לנמרוד אמר (בראשית יד) 'הבה נבנה לנו עיר', לפרעה אמר (לעיל ה ב) 'מי ה', לסנחריב אמר (מלכים ב' יח לה) 'מי בכל אלהי הארצות' וגו', לנבוכדנצר אמר (ישעיה יד) 'אעלה על במתי עב', לחירם מלך צור אמר (יחזקאל כח ב) 'מושב אלהים ישבתי בלב ימים'.

עיקר הענוה כשמשפיל עצמו למרות מעלותיו - הלימוד ממשה רבנו ע"ה

והנה, אל יחשוב האדם שבקלות יזכה למידת הענוה, כי עיקר הענוה היא, שגם כשיהיו באדם מעלות רבות ונכבדות, למרות זאת לא יגבה ליבו בקרבו, ובכך יגיע לשלמות הענוה. על כך אמרו בגמרא (נדרים לה). שהקב"ה אינו משרה שכינתו כי אם על אדם חכם גבור עשיר ועניו, וכמו שמצינו אצל משה רבינו שהיו בו כל המעלות הללו, ולמרות כל מעלותיו לא התגאה אלא השפיל עצמו בענוה, וענוה זו הבאה אחרי כל המעלות הללו היא היא הרצויה והנאותה ביותר.

מילתא דפליאה

בקשתנו שנראה את החסדים מגולים לעינינו

הלא סומא אין לו שובע משום שאין רואה (יומא עד:), וכמו ששמעתי לפרש בפסוק (במדבר יא ו) 'בלתי אל המן עינינו', לכך אין לנו שביעה מהטובות. וזה בקשתנו 'שבעינו מטובך', דהיינו שיהיה לנו ניסים גלויים, והיינו 'ושמחנו בישועתך', כי מי שאינו רואה אינו יודע לשמוח, והבן].

וזהו 'אנא בכח גדולת ימינך', היינו, שכל הענינים שהם בכח וגבורה, ובפנימיות שלהם הם בבחינת ימין שהוא חסד, ואף שלעינינו יתראה שהם קצת בחינת דין, עם כל זה צרור וצפון בתוכו כח החסד שהוא כולו טוב. ואך אנו מבקשים 'תתיר צרורה', שתפתח הצרור בתוכו שהם החסדים, שגם לעיני בשר יראה שהוא הכל בחסד.

ימינך תתיר צרורה', היינו, כי כתיב (איכה ג לה) 'ומפי עליון לא תצא הרעות', וכל הדינים הם מלאים חסדים במקורם ובפנימיותם, רק בהתגלות לעיני בשר נראה כאילו הם דינים ח"ו. אך אנו מבקשים כי אין בנו כח לסבול הדינים, ועל כן 'הראנו ה' חסדך' (תהלים פה ח), שגם לעינינו יהיה מלא חסדים בלי שום תערובת דין כלל.

[וראה דברים מאירים שכתב הישמח משה (כי תשא ד"ה ויאמר אני): והנה הגם כי בודאי הקב"ה עושה טובות בכל עת, כאמרנו 'ועל ניסוך שבכל יום עמנו ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת' והבן, רק שאין אנו מרגישים בהם כמבואר במסכת שבת (ג:), ואם כן אף בהטובות שאנו מקבלין, מכל מקום

וְאִתְּחַנֵּן אֶל ה' בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר וְגו' אֶעֱבְרָה
נָא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה (ג, כג-כה).

זאת דרש הרה"ק בעל הדברי חיים ע"ה מהפסוקים שלפנינו, שמשה רבינו ביקש מהקב"ה ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר וגו' אעברה נא ואראה את הארץ הטובה, ואמר לבאר, שבקשת משה רבינו הייתה שאף שבוודאי גם הגזירה שלא ייכנס לארץ ישראל היא לטובתו ולטובת ישראל, ומשה האמין בכך ללא שום ספק. אך אף על פי כן התחנן להקב"ה 'אעברה נא ואראה את הארץ הטובה' שיהיו החסדים מגולים ונראים לעין כל.

בדרך זו כתב האמרי נועם (בא ד"ה א"י בא): פירשתי בתפלת ר' נחוניא, 'אנא בכח גדולת

ברזא דאח"ד רמזים נפלאים על סדר הפרשה

בזמן הגאולה ידעו כי כל ההשגות שהשיגו הם רק ההתחלה

שאינו יכול לבוא אל התכלית הגמור והיא היא העבודה. וזהו שאמר הכתוב 'פתחו לי', פירוש הצדיק אומר שיפתחו לו השערי העבודה לבוא במעלה הבורא, לפי שסובר שלא עשה כלום עדיין ולא פעל בעבודתו כלל עדיין. ומשיבין לו 'זה השער לה', פירוש היא היא עיקר העבודה לידע זה שאינו יכול לגמור בהעבודה, כי דבר שאין לו סוף ותכלית, והבן.

כשמרגיש האדם בשפלותו הרגשה זו היא גופא העדות על כך שקרוב הוא אל הקדושה, כעין שכתב **בתשואות חן** (ויקרא ד"ה ובאופן) מקרא שכתוב (ירמיה לא ב) 'מרחוק ה' נראה לי', כפי מה שמרגיש האדם שהוא רחוק מן הקדושה, על ידי זה 'ה' נראה לי', והוא הקרוב באמת אל ה'.

ובהם נשכיל להבין עבודת הצדיקים שלא החזיקו טובה לעצמם ותמיד חשבו שעדיין לא באו לעיקר העבודה, אין זאת אלא מחמת שראו אפסיות האדם אל מול גדלו וחסדיו של הבורא יתברך, ומכל שכן אנו, שאם הראשונים כמלאכים אנו וכו'.

בקשת התגלות השכינה הינה דבר תמיד

ועל זאת תהיה תפילת כל איש מישראל שנזכה להתגלות השכינה עלינו, שכן בדרך העולם אדם המבקש על בריאות, מיד כשנתרפא אינו ממשיך לבקש על כך, אך על צער השכינה תמיד יש לבקש על התגלות גדלות הבורא והשגחתו הפרטית בכל הווה עבר ועתיד, ובזה מבאר התפארת שלמה בהמשך דבריו, את הפסוק 'דרשו ה' ועוזו בקשו פניו תמיד' שלהתגלות פניו יש תמיד לבקש, ואף שכתוב במשה רבינו ע"ה (שמות לג יא) 'ודיבר ה' אל משה פנים אל פנים' מכל מקום אין סוף להשגה וצריך לבקש תמיד כי הכל רק התחלה. וזהו שאומרים בתפילה 'וקדושים בכל יום יהללוך סלה', פירוש, שהקדושים מבקשים תמיד להללו ולשבחו יותר ויותר.

שאינו אלא כמתחיל ועומד בפתח. ואמר הכתוב 'כחום היום', כי יש בני אדם שנראים שהם מוכנעים אבל אין תוכם כברם, אבל אברהם היה מוכנע גדול באמת בלב שלם ממש, והיה ברור בעיניו כשמש שאינו אלא מתחיל בעבודתו יתברך, וזהו 'כחום היום' היינו כשמש המאירה (נועם אלימלך שם).

וכן מצינו בדוד המלך ע"ה שביקש מלפני ה' (תהלים כז ד) 'אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש', וביאר בזה **הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב ע"ה** (הובא בקדושת לוי שמות ד"ה וזה לך), כי אחת היתה שאלתו של דוד מאת ה', והיא 'שבתי בבית ה' וגו' לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו'. אך מלבד זאת הוסיף בבקשתו ואמר 'אותה אבקש', שגם כאשר אגיע לדרגה זו 'לחזות בנועם ה'', עדיין 'אותה אבקש', אף על פי כן עדיין אוסיף ואבקש להשתוקק לזכות לדרגה גבוהה מזו [ובזה מיושב כפל הלשון, 'אחת שאלתי' 'אותה אבקש', כפי שכבר עמד על כך הרד"ק בפירושו], כי כך היא האמת שככל שמתקרב רואה עד כמה יש לו להוסיף 'לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו'.

בקדושת לוי ע"ה הוסיף על דברי המגיד מזלאטשוב: ובזה הצדיקים מוסיפים והולכים בעבודת השם יתברך, שנדמה להם תמיד שאינם עדיין בשלימות, ויודעים תמיד בכל עת מה שחסר להם, דהיינו המדרגה שלמעלה מזו שאינם משיגים עדיין, ובטוחים בהשם יתברך ובישועתו שידעו אורח חיים למעלה להשיג גם ההשגה שחסר להם עתה.

זהו שאמר הכתוב (שם ק"ח יט) 'פתחו לי שערי צדק אבוא במ אודה' יה זה השער לה' צדיקים 'בואו בו', ודרש **הנועם אלימלך ע"ה** (ליקוטי שושנה ד"ה פתחו): דהנה עיקר מידת הצדיקים כך היא, בכל מה שעובד יותר להבורא ברוך הוא, הוא מבין יותר שאינו יכול להגיע אל תכלית העבודה כי אין סוף בדבר, וזה הוא עיקר הבנת הצדיק שמבין זה

ואתחנן אל ה' בעת שהוא לאמר. ה' אלוקים אתה החלות להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורתך (ג כג-כד). פשוטו של מקרא בעת ההיא הכוונה כפי שכתב רש"י ע"ה: לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג דימיתי שמא הותר הנדר. אולם בעומק העניין רמז בזה **התפארת שלמה** (ד"ה א"י ואתחנן, בשלח ד"ה א"י אז) כי בעת ההיא רמז לזמן הגאולה כנאמר (צפניה ג כ) 'בעת ההיא אביא אתכם'. כמו משה רבינו ע"ה שעמד לאחר ארבעים שנה והשיג סודות התורה שאין בריה היכולה לשער גודל השגתו, עם כל זה אמר **אתה החילות** שעומד הוא רק בתחילת התגלות גדלות הבורא שאין לידיעה זו סוף והשגה. כן בעת הגאולה תהיה התגלות שכינה עצומה ואז ידעו כי כל השגה שהיא אינה כי אם תחילת ההתגלות, ועל זה יאמר **בעת ההיא, אתה החילות להראות את עבדך**, כי כשיראו שאין סוף להתגלות כבודו יבינו כי תכלית הידיעה - לידע אשר לא ידעו. והוא הנאמר למשה רבינו ע"ה (שמות לג כג) 'וראית את אחורי ופני לא יראו' שכל שישג האדם הוא רק בבחינת 'אחור', אך לעולם 'פני לא יראו' שלא ניתן להשיג מה באלוקות יתברך.

דרך הצדיקים שיוודעים כי נמצאים הם רק בתחילת העבודה

כך הייתה דרכם של אבותינו הקדושים שידעו תמיד כי עדיין יושבים הם בפתח הכניסה להכרת הבורא כמו שכתוב באברהם אבינו ע"ה (בראשית יח א) 'והוא יושב פתח האוהל' וביאר **הנועם אלימלך** (ורא ד"ה א"י אשרי) שלמרות כל צדקותו ומדרגותיו עדיין הרגיש עצמו כאילו הוא יושב בפתח והתחלת הקדושה וזהו 'פתח האוהל' כי 'אוהל' רמז על הקדושה. [וראה גם בזוהר (ספרי תורה וירא צח): 'פתח האוהל', רזא דתרעא דצדק, פתחא דמהימנותא, דכדין עאל ביה אברהם בההוא רשימא קדישא], כי הצדיק כל מה שמתעלה נדמה בעיניו

העוסק בתורה מתוך עניות הדעת יזכה לקיימה בדעה שלימה וצלולה

וצלמות בעולם, דכתיב (איוב כח ג) 'אבן אופל וצלמות', נעקר יצר הרע מן העולם אין אופל וצלמות בעולם], והכל בזכות אותם השעות הקשות וההתמודדויות שהיו מנת חלקו. וגם אם מביט סביבו ורואה כי עדיין לא בא מנוחתו, יאמין בלב שלם שהקדוש ברוך הוא רואה את כל מאמציו ויגיעות העצומות שמשקיע למענו יתברך, וכל דעביד רחמנא לטב עביד, ואם כן כל הנסיונות הם לטובתו לזכך נשמתו ולהאירה, וכל יגיעה ויגיעה שמשקיע למענו יתברך אינה נאבדת רק עולה לריח ניחוח לבוראנו ויוצרנו, וככל שההתמודדות קשה יותר כך תהיה ההארה שלאחריה כשבוא תבוא הישועה, ויזכה לקיים התורה מעושר בכל המובנים של העשירות.

דורות הקודמים קיימו התורה מעוני ועתה הזמן שיזכו לקיימה מעושר

וכמו בפרט כל אחד מישראל, כן הוא גם בדורות עולם, יש דורות שבהם נבחרו בני הדור שיעבדו את ה' מתוך עוני וקושי הן בגשמיות והן ברוחניות, ויש דורות נבחרו לקיימה מעושר, וגם כאשר רואים עד כמה נסתרת הקדושה בעולם ועניות הדעת חופפת על הכל, יש להאמין כי 'סופו לקיימה מעושר', וכמו שאמר **הדברי ישראל ע"ה** (כללי אוריתא כ): והנה כמו שהיא בפרט, מכל שכן כן היא בכלל ישראל שהם קומה שלימה, כשמקיימין התורה מעוני סופו לקיימה מעושר. והנה קיום התורה מעוני כבר היה בדורות הראשונים די והותר שמסרו נפשם על קדושת השם, נמצא שהסופו לקיימה מעושר היא עכשיו בעיקבותא דמשיחא, וכן יהי רצון, עד כאן לשון קדשו, ואף אנו נענה אחריו אמן ואמן [וראה ליקוטי מוהר"ן (תורה ר): הטעם שהצדיקים שבזמן הזה הם עשירים, ובזמנים הקודמים היו רובם עניים ואביונים, זה מרומז במשנה 'כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר', והצדיקים שבזמן הזה הם הצדיקים שהיו בזמנים הקודמים בסוד הגלגול, וכבר קיימו התורה מעוני, על כן זוכים עתה לקיימה מעושר].

חלילה לזרועות היאוש, אלא יחזק רוחו כי 'הנה זה עומד אחר כתלנו' (שיה"ש ב ט), ובזה מתחזקים בני ישראל בגלות ש'הנה זה עומד אחר כתלנו' ולא עזבנו לבד, כדברי **התפארת שלמה** (שבת נחמו ד"ה נחמו): הנה זה שורש כל הנחמות של ישראל בהגלות, הוא לנחם אותם ולדבר על ליבם ולהעיר אזניהם למשיבת נפשם לאמר להם, כי אף גם עתה בהיותם בארץ אויביהם גולים מעל שולחן אביהם ואין אתנו יודע עד מה מהתגלות כבוד ה' עלינו ורוח שכינתו בתוכנו כמו בימים הקדמונים, בכל זאת לא שב כבוד ה' מאתנו ולא מאס את זרע ישראל חלילה לעולם ולא רחק מהם, עוד שכינתו בתוכנו ו'הנה זה עומד אחר כתלנו', וכביכול הוא אסור אתנו וקרוב הוא לכל קוראיו אליו, וממחר לגאלינו בגאולת עולמים. כאשר אמנם מלבד היסורים והעוני שסובלים הישראל בהגלות ע"י מחרפיהם ולוחציהם, הנה עוד זאת רעה אליהם יותר מכל הרעות, אשר כל הימים הם בעצבות ודאבון נפש על כי נעלה ה' יתברך מאתם ומי יודע אם חפץ ה' עוד לגאלנו וכו', ומי יודע אם כל עבודותינו יעלה ברצון לפני כסא כבודו ואם ישמע עוד אל קולנו, והנה כאלה וכאלה יעציבו את לב בני ישראל להתרשל מעבודתם וכו', לכן הנה זה ראשית הנחמה של ישראל ע"י הנביאים, להראותם כי ה' אתם בכל מקומות מושבותם, ועוד לא סר צילם מעליהם בכל ארץ גלותם, וחפץ בעבודתם ושומע עתירתם כל הימים.

כל יגיעה ויגיעה שמשקיע למענו יתברך - אינה נאבדת

עוד מתחזקים ישראל בדברי הנביא 'חבי כמעט רגע עד יעבור זעם' (ישעיה כו ט), ויבוא היום ויראה בעיניו כי 'קץ שם לחושך' (איוב כח ג) ועוד יאיר לו ויתעלה למעלה למעלה בלי גבול ומידה [שכן דרשוהו לענין היצר הרע במדרש (כ"ר פט א): 'קץ שם לחושך', זמן נתן לעולם כמה שנים יעשה באפילה, ומאי טעם 'קץ שם לחושך', שכל זמן שיצר הרע בעולם אופל

רבי יונתן אומר, כל המקיים את התורה מעוני, סופו לקיימה מעושר. (אבות פ"ד, מ"ט).

בכלל המקיים את התורה מעוני יש את המקיים את התורה אף אם עני הוא בדעתו, כמו שאמרו חז"ל (גדרים מא). 'אין עני אלא בדעת', ואם הוא עני בדעתו ובכל זאת לא מרפה וממשיך בלימודו גם במצב מעורפל שנמצא בו, וכן הוא הדבר באדם שנמצא במצב שטורדים אותו קשיים וצרות חס ושלוש ומונעים ממנו מלעסוק בתורה כאשר עם לבבו, להגות בה ביגיעה ולהבין אותה על בוריה, ובודאי שהם טורדים אותו מלעסוק בה בחשק ובהתרומומות כפי שהיה רגיל קודם למצבי דחק אלו, אך אם עני זה העני בדעת ממשיך ועוסק בה בכל מצב, זוכה ו'סופו לקיימה מעושר' שהקדוש ברוך הוא משפיע עליו דעת ומנוחת הנפש לקיימה בדעה שלימה וצלולה.

יחזיק מעמד בטירוף הדעת שמביא עליו יצרו ויזכה לאור גדול

ומה שאמר 'המקיים את התורה' אין הכונה רק לענין לימוד התורה, כי קיום התורה הוא קיום כל המצוות, וגם על זה אמר שהמקיימה כשהוא עני בדעת, שאינו מבין ומרגיש מרוחק, והיצר הרע מבלבל דעתו וטורף מחשבותיו וכמעט שלוכד עני במשכו ברשתו, ואם הוא מקיימה מעוני ואינו מביט על טירוף הדעת שנקלע אליו, ועומד חזק מול התאוות והרצונות, ונשמע רק למלך העולם העומד עליו ורואה במעשיו ומצפה שיעמוד בניסיון, סופו שיזכה לקיימה מעושר ויזכה לאור ה' החופף עליו, ויוכל לעבוד את ה' מתוך עשירות הדעת, שיתלהב ליבו לעבודת ה' מתוך קרבה ודביקות עצומה. או אז ימצא עצמו עובד את ה' מתוך חשק פנימי שמושך אותו לקדושה ומאיר דרכו להתקרב מתוך מרגוע ומנוחת הנפש.

שורש כל הנחמות של ישראל בהגלות

ואת זה צריך כל אדם להפנים בעומק ליבו, שגם אם מרגיש כי תש כוחו ממלחמת היצר וכבר כשל כח הסבל מרוב התלאות שממית עליו יצרו, אל יפול

אֶזְנוֹת

לְעֵמֶן עֵבֶת

פֶּרֶשֶׁת וְאֶתְמֶן

כס"ז, ע"ד, ע"ה

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל בְּשִׁמְחָה

אֵלֶּה הֵיוּ דְבָרֵי קִדְּשׁוֹ הָאֲחֻרָּנִים שֶׁל הָרֵב הַקָּדוֹשׁ מִגְרָאדְזִיֶּסֶק רַבִּי יִשְׂרָאֵל שְׁפִירָא הִי"ד זִיע"א, כְּשֶׁהִכְנִיסוֹ אֶת הָאֲנָשִׁים שֶׁל הַמַּחֲנֶה, קָהֵל שֶׁל אֶלְפֵי אִישׁ, לַחֲצֵר הַהִשְׁמָדָה בְּטִרְבִּלְיָנָה, וְהִקְהֵל פָּנָה אֵלָיו בְּשֹׁאֵלָה: רַבֵּנוּ מֶה הוּא אוֹמֵר עִכְשָׁו. אֲזַי פִּתַּח הָרֵב הַקָּדוֹשׁ וְאָמַר בְּנִחָה:

שְׁמַעוּ אֲחֵי וְאֲחִיּוֹתַי, עִם ה', לֹא עָלִינוּ לַהֲרֹהֵר אַחֲרֵי מַעֲשֵׂיו שֶׁל הַקִּבְ"ה, וְאִם נִגְזַר שְׁבֻמָּן הַזֶּה אֲנַחְנוּ נִהְיָה הַקְּרִבָּנוֹת שֶׁל חֲבֵלֵי מִשִּׁיחַ בְּדִרְגָּא זֹאת שֶׁל הַגָּאֹלָה וְלַעֲלוֹת עַל הַמּוֹקֵד, אֲשֶׁרֵינוּ שָׂכִינוּ לָכֵן. וְמָה שְׁחָזַ"ל אָמַר 'יִתִּי וְלֹא אֲחֻמִּינָה' הֵינוּ טָרָם שְׁמִיגִיעִים לָכֵן, אֲבָל אֲנַחְנוּ שֶׁהִגְעָנוּ לְדִרְגָּא זֹאת, צָרִיכִים אֲנוּ לְשִׁמּוֹחַ כִּי זָכִינוּ שְׁאֲפָרְנוּ יְטִיָּה אֶת עַם יִשְׂרָאֵל כְּלֹ, הַנְּגִי מִצְוָה עֲלֵיכֶם שֶׁבֶל תִּהְיוּ וְלֹא תִבְכוּ בְּלִכְתְּכֶם לִכְבֹּשֶׁן, אֲדַרְבָּא הֵיוּ בְּשִׁמְחָה, וּבִנְגוּן אֵינִי מֵאֲמִין וְכִרְבִּי עֲקִיבָא בְּשַׁעֲתוֹ תִּסְתַּלְקוּ בְּשִׁמְעַי יִשְׂרָאֵל, בְּאַחַד. הַקָּהֵל קִים אֶת דְּבָרֵי קִדְּשׁוֹ וּבִנְגוּן אֵינִי מֵאֲמִין וְקִרְיָאֵת שְׁמַע יִשְׂרָאֵל קִדְּשׁוֹ שֶׁם שְׁמִים בְּרַבִּים הִי"ד, וְיִהְיָ זָכָרָם בְּרוּךְ (אֲמוֹנַת יִשְׂרָאֵל בְּרֹאשׁ חֵלֶק ב).

וּבְכָל מַאֲדָה

כְּתַב הַרַ"ק הָאֲמֵרִי אֲמַת זִיע"א, בְּאַגְרָת מִיּוֹם י"ג נִסָּן תַּרס"ו, שֶׁהִיָּתָה מִמַּעֲנֵת אֵל: אֲהוּבֵי בֶן אֲחֻוֹתַי הָאֲבָרָה הַמְּפֹלָג מ' יִצְחָק דָּוִד בִּידְרָמֵן שִׁיחִיָּה (מִכְתָּבֵי תוֹרָה 'סִימָן קַח): כְּאֲשֶׁר ר' מַעֲנַדִּיל מִשְׁמַשׁ הָיָה אֲצִלָּה וְאָמַר, כִּי אֲתָה הוֹלֵךְ עִם רַעֲיוֹנוֹת, אוֹדִיעָה בְּזָה כִּי לֹא יִכּוֹן כָּלֵל לְאֲבָרָה כְּמוֹד לְהִתְהַלֵּךְ בְּרַעֲיוֹנוֹת וּמִחֻשְׁבוֹת, אֲךָ לַעֲבֹד אֶת הַשִּׁי"ת בְּשִׁמְחָה בְּכָל מָה שֶׁתַּעֲשֶׂה, הֵן עֲשִׂיתָ הַמִּצְוֹת וְהֵן בַּעֲסָקָה תוֹרָה, וְאֵל תִּשְׁגִּיחַ כָּלֵל עַל הַיָּצֵר הַמְּבַלְבֵּל לְהִבְיָא עֲצָבוֹת וּלְהִרְבּוֹת

הַשּׁוֹמְעִים. וְאֵינִי רִגִּיל לִפְרֹשׁ 'וְהוּי מַחֲשָׁב הַפֶּסֶד מִצְוָה כְּנֶגֶד שְׂכָרָה' (אֲבוֹת פ"ב מ"א), לַעֲשׂוֹת חֻשְׁבוֹן בְּנַפְשׁוֹ אִם יִתְּנוּ לָהּ מִלִּיּוֹן רֹבֵל וְשָׂאֵר מַחֲמָדִים כְּדִי שֶׁלֹּא לְהִנִּיחַ תַּפְלִין יוֹם אֶחָד, בְּטַח אֵל תַּחֲפֹץ. וְהֵנָּה תִּשְׁעַר בְּנַפְשָׁךְ כְּמָה הָיָה לָךְ שִׁמְחָה בְּאֵם הָיָה לָךְ מִלִּיּוֹן רֹבֵל בְּזֶה הַשִּׁמְחָה. וְעוֹד יוֹתֵר מִזֶּה תִּצְטָרֵךְ לְהִתְמַלְאוֹת בְּשִׁמְחָה בְּהִנָּחַת תַּפְלִין וְשִׁמְרִית שֶׁבֶת קִדְּשׁ וְשִׁמְרִית בְּרִית קִדְּשׁ וְכַדּוּמָה לָזֶה.

שִׁמְחָה מַעֲשִׂית הַמִּצְוָה כְּאֵלֶּה הַרְוִיחַ הַמִּלִּיּוֹן עַל הַפֶּסֶד (דְּבָרִים ו ה'): 'וְאֶהְבֶּת אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדָךְ, וּפְרוּשׁ רַש"י: 'וּבְכָל מַאֲדָךְ' - בְּכָל מְמוֹנָה, פֶּרֶשׁ הַרַ"ק ה'אֲמֵרִי אֲמַת' זִיע"א (תַּרצ"ב): וְיָמִי שֶׁהוּא עֵינִי וְאֵין לוֹ כֶּסֶף הָאֵיךְ הוּא מְקִים הַמִּצְוָה, הֵרִי כָל אֶחָד צָרִיךְ לְקַים הַמִּצְוָה, אוֹלָם שְׁמַעֲתִי מַחֲסִיד יִשְׁיֵשׁ שְׁאֲמַר בְּשֵׁם הַחֲדוּשִׁי הַרַ"מ ז"ל שְׁאֲמַר לְאַחַד עֲצָה בַּעֲבוּדַת ה', דְּאִיתָא 'וְהוּי מַחֲשָׁב הַפֶּסֶד מִצְוָה כְּנֶגֶד שְׂכָרָה', הֵינוּ שְׂכָל אֶחָד צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת חֻשְׁבוֹן שְׁאֲפָלוּ שְׂאִין לוֹ כֶּסֶף הֵרִי יֵשׁ לוֹ תִּשְׁוָקָה לְכֶסֶף, הֵרִי הוּא יוֹדֵעַ שֶׁכֶּסֶף הוּא דָּבָר טוֹב וְרוֹצֵה שִׁיחִיָּה לוֹ מִלִּיּוֹן שְׂוִיכָל לַעֲשׂוֹת מִצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, וְאִם יִתְּנוּ לוֹ מִלִּיּוֹן כְּדִי שֶׁלֹּא יִנִּיחַ תַּפְלִין אוֹ שֶׁלֹּא יִשְׁמַר שֶׁבֶת אוֹ שְׂאֵר מִצְוֹת בּוֹדָאִי לֹא יִסְפִּים לָזֶה, וְעַיִי הַחֻשְׁבוֹן הַזֶּה צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה לוֹ שִׁמְחָה מַעֲשִׂית הַמִּצְוָה כְּאֵלֶּה הַרְוִיחַ הַמִּלִּיּוֹן, חֻשְׁבוֹן זֶה יִכּוֹל גַּם עֵינִי לַעֲשׂוֹת וּנְמָצָא שְׂכָל יְהוּדִי יִכּוֹל לְקַים בְּכָל מַאֲדָה.

לְמָה אֵין רוֹאִים עֲלֵיךְ אֶת הַשִּׁמְחָה "וְכַאֲשֶׁר מְדַבְּרִים עַל עֵינֵי זֶה שֶׁל שִׁמְחָה שֶׁל מִצְוָה, מִן הָרָאוֹי לְסַפֵּר כְּאֵן סִפּוֹר יָפָה, אֲשֶׁר בּוֹדָאִי יוֹכֵל לְהַפִּיק תוֹעֵלָתָה רַב לְכָל

בְּכָל הַתּוֹרָה כְּלָה יִשְׁנֶם רַק שְׁנֵי פְסוּקִים הַמְּכִילִים אֶת כָּל אוֹתִיּוֹת הָאֶלֶף-בֵּית. אֶחָד מֵהֶם נִמְצָא בְּפֶרֶשֶׁת הַשְּׁבוּעִי, וְהַשֵּׁנִי לֹא. מֶהוּ הַפֶּסֶק הַמְּדַבֵּר מִפְּרִשְׁתָּנוּ?

חִידוֹן אֶזְנוֹת - נוֹשֵׂא פֶרֶסִים

פֶּתְרוֹן הַחִידָה וְכֵן שֵׁם הַזּוֹכָה, יִפְרֹסְמוּ אִי"ה בְּגִלְיוֹנוֹת הַבָּאִים הַפּוֹתֵרִים נִכּוֹנָה יִכְנָסוּ לְהַגְרָלָה אִי"ה עַל סִידוֹר מִתִּיבַת מִנְחָה מַעֲרִיב בְּהוֹצֵאת "עוֹז וְהֹדֵר". אֶת הַפְּתוּרֹנוֹת יֵשׁ לְשַׁלּוֹחַ אֵלָינוּ עַד לְיוֹם שְׁנֵי לַמַּסְפֵּר פֶּקֶס: 077-470-26-81 אוֹ לְמִייל: magdenot@gmail.com

נֹא לְכַתּוֹב שֵׁם, כְּתוּבַת מְדִיקָה וְטִלְפוֹן. בְּרֹאשׁ הַדָּף לְצִיין "עוֹבֵר חִידוֹן לְנוֹעֵר".

פֶּתְרוֹן הַחִידָה - פֶּרֶשֶׁת אַחֲרֵי-קְדוּשִׁים:

ש. אִיזוֹ מִצְוָה בְּפֶרֶשֶׁה זוֹ (=קְדוּשִׁים) מִתִּיחַסֶּת לְבוֹקֵר? ת. בְּמִצְוָה לְשַׁלֵּם לְעוֹבֵד שְׂכִיר-יוֹם אֶת שְׂכָרוֹ בּוֹמֵן, כְּתוּב שְׂאִסוֹר לְעַבֵּד אֶת הַתְּשׁוּלִים מִעֵבֶר לְבוֹקֵר שֶׁלְמַחֲרַת יוֹם עֲבוּדָתוֹ (וְיִקְרָא יֵט, ג).

שֵׁם הַזּוֹכָה בְּסִידוֹר מִתִּיבַת מִנְחָה מַעֲרִיב בְּהוֹצֵאת "עוֹז וְהֹדֵר":

פֶּרֶשֶׁת אַחֲרֵי-קְדוּשִׁים: ה' רַפָּאֵל פִּינִס מַפְסָגַת זֶאב י-ם.

מקושרים

גיליון שבועי בענייני כוונת וביאורי תיבות התפילה
מתוך אוצרות סידורים ומחזורים מתיבתא

התפילה בפרשה
אמרי שפר ממאורי האומה

ואני תפילתי

צדיקים ועבודת התפילה - בראי הפרשה

בפרשת השבוע נאמר הביטוי המבהיל (ד), 'וְאִתָּם הַדְּבָקִים בָּה' אֱלֹקֵיכֶם חַיִּים קָלָכֶם הַיּוֹם', והרי זה ממש בבחינת 'אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו', הפסוק מביע את הדביקות הנפלאה אליה מסוגל כל איש ישראל להעפיל, ואת העובדה כי חרף היותו בן אנוש קרוץ מחומר, יש בכוחו להתדבק באלקים חיים. אודות דביקות שכזו שח החסיד הישיש ר' יוסף דב קסטל זצ"ל, מחשובי חסידיו סלונים אשר זכה לאריכות ימים מופלגת ועל אף גילו המתקדם היתה דעתו מתווספת ומשתבחת בו, בספרו על החסיד ר' נפתלי - מבני העליה המופלגים שהסתופפו בצל הרה"ק בעל 'יסוד העבודה' מסלונים.

צעירים ומבוגרים כאחד, מנער ועד זקן, הכל הביטו בהשתאות בעבודת התפילה הנשגבה של ר' נפתלי, שאפו להתדמות לו ולו במעט ולהשיג אך משהו מדביקותו העילאית.

ביותר ניכר היה הדבר מדי שבת קודש, כאשר היה ר' נפתלי ניצב לו בבית הכנסת ופותח באמירת 'הודו' נרגשת. כל כולו הפך מקשה אחת יוקדת ומלהטת של אהבת ויראת ה', המילים נשפכו ממנו בלהט, בהתרגשות ובמתקנות אינסופיות, ובמשך זמן ממושך היה מתחטא לפני אביו שבשמים ללא ששם לבו לכל המתרחש סביבו.

מין בעירה פנימית היתה לו, אש קודש שליטה בו בעוז, ועל כך ביקשו החסידים וצעירי הצאן לעמוד, להבין במה דברים אמורים וכיצד זכה להתרומם לגרה זו בעבודת הבוה"א. 'אסביר לך' האיר פניו פעם בעת רצון, כשהעז אחד החסידים לשטוח לפניו תהייה זו. 'נהה מדי ערב שבת אני מטאטא את בית הכנסת, מכין את המקום לכבוד שבת והמתפללים' פתח ופירט את סדר יומו, 'הלא האבק העולה מהרצפה מעיק הוא על הנשילה, צורב את הגרון, מעורר צמא מוחשי. אולם אני מצדי נמנע מלשחות, אוגר בתוכי את אותו צמא, את השריפה הזו שבגרוני'.

'לאחר מכן' המשיך במתק שפתיו, 'מסב אני לסעוד את לבי בנתיבי 'הריני', הלא הוא דג מלוח, אולם נמנע אני מלהדיחו במים, כך שאף הוא תורם את חלקו לצריכה האיזומה שאני חש בגרוני זה מכבר'.

שמע החסיד והתפלא, מה להרינג ומטאטא ולעבודת התפילה? אולם החריש והמתין להמשך דבריו של ר' נפתלי.

'לאחר מכן עושה אני את דרכי לבית המרחץ - לרחוץ את גופי לכבוד שבת, שם אני נכנס לחדר המיזעוד להזעה ושזוהה במקום זמן מה, מה שמעלה אף הוא את חום הגוף וגורר בעקבותיו צמא ניכר'.

'ואת כל הבעירה הזו, את הצריבה והצמא' סיים ר' נפתלי בחיוך, משל היה זה דבר של מה בכך, 'אני לוקח ומכניס בתפילה, ההופכת למדורת אש אחת גדולה'...

כאשר גופו חולה גם הנשמה נחלשת ואינו יכול להתפלל כראוי, אף על פי שהוא נקי מעבירות, לכך צריך האדם לשמור בריאות גופו מאוד (בעל שם טוב).

◆◆◆

"וּפֶן תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשְּׁמַיְמָה וְרֵאִיתָ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאֲדָמָה כָּל צֶבָא הַשְּׁמַיְמִים וְנִדְחָתָהּ וְגו'" (ד, ט).

רצה לומר, שהזהיר את בני ישראל אף שאותות השמים יהיו מראים על איזה דבר רע שיהיה בעולם - שלא יהיו יראים מדבר זה, רק שיתפללו להשי"ת שהוא יוכל לשדד המערכת שיהפוך הכל לטובה, כי מאתות השמים אל תִּתְחַו יִתְחַו הַגּוֹיִם הָמָּה - שהמה תחת המזל, אבל לישראל כבר אמרו חז"ל (שבת קנ"ג, א) 'אין מזל לישראל', רצה לומר, שאינם תחת ממשלת המזל, כי השי"ת משדד להם המערכת.

ואמר הכתוב ופן תשא עיניך השמימה וראית את השמש ואת הירח רצה לומר, שיהיה מראה אותותם על איזה דבר רע, ונדחת והשתחית להם רצה לומר, לא נעבד ממש - רק שתפחד מהם, זהו גם כן כאלו עובד עבודה זרה ח"ו, שחושב שיש בהם ממש, כי אין לך להיות שום פחד מהם, כי בני ישראל אינם תחת המזל.

וזהו שאמר הכתוב 'אֲשֶׁר חָלַק ה' אֱלֹקֶיךָ אִתָּם לְכָל הָעַמִּים תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם', רצה לומר, יִתְחַו הַגּוֹיִם הָמָּה (ירמיהו י, ב), שהמה תחת ממשלת המזל, אבל בני ישראל אין להם לפחד מאותותם, רק להתפלל להשי"ת לשדד המערכות שיהפוך הכל לטובה (מאור ושמש).

"וְאִתָּחַנַן אֶל ה' בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר" (ג, כג).

תיבת 'לאמר' מיותר. ונראה, דבגמרא ברכות (ט, ב) מסקינן ד'ה' שפתי תפתח' לא הו' הפסק בין גאולה לתפילה אפילו בשחרית, דכיון דתקינן ליה רבנן כתפלה אריכתא דמיא. דלכאורה הוה ליה למימר תיקנו רבנן לתפילה, אלא על כרחך דלא היה בכלל תקוני התפלה דאנשי כנסת הגדולה, ובתר הכי דתיקנו ליה הו' ליה כתפלה אריכתא. והטעם הוא, ד'ה' שפתי' הוא שנוכל להתפלל, ובזמן התנאים והקודמים להם לא היו צריכין להתפלל על זה, כי בוודאי היה תפלתם זכה, ואחר כך שנתמעטו הלבבות ברכות הימים, הוצרכו לקבוע תפלה על שתהא תפילתנו זכה, ונמצא יש לנו ב' בחינות בתפלה. א', התפלה עצמה. והב', התפלה שיהיה יכול להתפלל.

ומשה רבינו עליו השלום בוודאי היה תפלתו תמיד בבחינה העליונה שבמדריגת התפלה, ותמיד היה תפלתו שגורה בפיו ומקובל (עי' ברכות לד, ב), אבל עתה דחזינו דלא נתקבלה תפלתו, בוודאי ממילא לא היה תפלתו שגורה בפיו, והוצרך להתפלל שיוכל לבקש מן השם יתברך תפילתו ליכנס לארץ ישראל, ושאל ממנו מענה לשון. לזאת ואתחנן אל ה' 'בעת ההוא', דווקא. 'לאמר' שיוכל לאמר דברי תפלה כהוגן, מה שאין כן תמיד לא היה צריך לזה, כי לא היה נסתם מקור הנובע מעיני תפילתו תמיד (קדושת לוי).

◆◆◆

"רַק הַשָּׁמַיִם לָךְ וְשָׁמַיִם נִפְשָׁךְ מֵאֵד וְגו'" (ד, ט).

**הרה"ק ר' מנחם מענדל לעזער
מסטרייזוב זי"ע
בעל 'שובע שמחות'
ט"ז מנחם אב תקצ"א**

הילולא דמרי עלמא
בעלי הילולא בעבודת התפילה

את לשון הפסוק (בראשית כד, א): 'וְהָיָה בְּרַךְ אֶת אֲבִרְהָם בְּכָל דְּרוֹשׁ חֲז"ל (בבא בתרא טז, ב): 'אבן טובה היתה תלויה בצוארו של אברהם אבינו, שכל חולה הרואה אותו מיד מתרפא, ובשעה שנפטר אברהם אבינו מן העולם - תלאה הקדוש ברוך הוא בגלגל חמה'.

וכן דרש זאת רבנו: 'היינו שהיה לו פה מפיך מרגליות לקרב בני אדם תחת כנפי השכינה, וכל חולי נפש נתרפא. וכשמת, תלאה בגלגל חמה, היינו כנגד תפלת שחרית שתיקן שזמנה מנץ החמה, והוא היה שוה לכל נפש, לגדולי הדור ולהמונים'.

כך היה גם למחרת בבוקר היום הקדוש, הלך רבנו לבית המדרש כשהוא בוש ונכלם על שלא עמד בדיבורו, ובהתאם נבעה תפילתו מעומק לב נשבר.

אצל החוזה רוח המנהג כי לא היה 'לעל תפילה' קבוע, אלא בכל תפילה בפני עצמה היה מסתובב הרבי בבית המדרש, בוחן את פני המתפללים ובוחר באדם אשר לדעתו הינו הראוי ביותר באותה שעה לגשת לפני העמוד.

הפעם, לאחר סיבוב קצר בבית המדרש, ניגש החוזה לרבנו העטוף בטליתו, הניח יד על כתפו ולאט לו: 'המלך, נו!' תוך שהוא מחווה בידי כלפי התיבה ומסמך לו לגשת.

במוצאי היום הקדוש התבטא החוזה בביטוי מפליג, כי על העולם כולו נגזרה גזירה נוראה וכמעט שנחתם הדבר בשמים, אלמלא תפילתו של רבנו ששפך דמעות כמים בלב נשבר ונדכה, והיא אשר העבירה את רוע הגזירה.

מנהג היה לו, לרבנו בעל 'שובע שמחות', שלא היה מעורר אף אדם משנתו ויהי מה. טעם כמובן היה לו בזה, והוא הקפיד על כך ביתר שאת ועוז.

היה זה באחת השנים, כאשר נסע רבנו לקראת יום הכיפורים לעשות את היום הקדוש בצל רבו הגדול הרה"ק החוזה מלובלין, ולבקשת בחור מסוים ממקורביו אשר הפציר בו בענין מזה עידן ועידנים, לקחו עמו ונעתר להציג אותו לפני הרבי.

בערב יום הכיפורים פרש הבחור לתנומה, לאגור כוחות טרם יתקדש יום, אולם לרוב תשישתו נפלה עליו שינה עמוקה עד שבבוא היום הקדוש טרם התעורר משנתו.

רבנו זכר את הבטחתו לקחת את הבחור להיראות לפני הרבי הקדוש, אולם על הנהגתו משכבר הימים שלא להעיר אף אדם משנתו לא אבה לוותר. בכאב לב הותיר אפוא את הבחור להמשיך לישון, ואף אל בית מדרשו של החוזה כשהטלית משתפלת במורד פניו מחמת הבושה, על שהפר את הבטחתו לבחור.

שח הגאון ר' משה מאנדל, רב קהילת 'בית מרדכי' בפלטבוש:

היה זה בשנת תשנ"ט, בתחילת חודש אב, כאשר נערך הרב מאנדל לקראת נסיעה לארה"ק, שם התקיימה שמחת נישואי אחד מקרוביו. מטרת נסיעתו אכן היתה ארץ הקודש, אך במהלך ההכנות לנסיעה עלה בלבו רעיון נפלא.

בתאריך ו' אב חל יומא דהילולא של זקנו הגדול הגאון ר' יעקב צבי מאנדל זצ"ל, הידוע יותר בכינויו האידישאי 'ר' קאפל הערש', אשר נשא בכהונת הרבנות הרמה בקהילה האורתודוקסית השמורה בבודפשט, בימים בהם נקרעה יהדות הונגריה לגזרים וקהילת בודפשט כמו חברותיה התפלגה ל'קהל יראים' ולרפורמים.

בבודפשט היתה מצודתו פרוסה, שם עמד על משמר חומת הדת ושם חלקת מחוקק ספון. עלה אפוא בדעתו של הרב מאנדל להאריך את דרכו לארה"ק ולעבור דרך בודפשט, להשתטח על קבר זקנו הקדוש ולהעביר בתחינה עבור כל הנצרך.

תיכף סמך מחשבה למעשה, אולם אז נזכר בהבטחה ישנה שנשא בלבו שנים מספר קודם לכן, כאשר ראה תמונה של ציון זקנו הגדול, ונכח לראות כי אלמונים עשוק את תיבת המכתב המונחת תדיר על הקבר ואשר מיועדת להדלקת נרות לטובת נשמת הצדיק, כאשר ראה זאת הרב מאנדל, קיבל על עצמו בלי נדר כי בבוא העת, כאשר יזדמן לו לעלות על קבר זקנו, יביא עמו תיבת מכתב חדשה להדלקת הנרות.

צייר הרב מאנדל למטלטליו גם תיבת-נרות מהודרת, הוסיף שפופרת דבק חזק על מנת להדביקה על המצבה ויצא לדרכו.

תיכף בבואו לפני הציון, זכר הרב מאנדל את הבטחתו ומיד הדביק את התיבה במקומה, הידקה היטב וכמוהו הדליק נר לטובת נשמת זקנו. לאחר מכן החל שופך שיח בתחינה נרגשת, פיו הוגה ברגש מזמורי תהלים ולבו מלא סיפוק על שתיקן את המעוות.

זמן מה עמד במקום, וכשבאה העת להמשיך בדרכו - דאג לוודא בשנית שהתיבה מהודקת כראוי במקומה. לרוע מזלו פרץ מזיכרונו כי אך זמן קצר קודם לכן הדליק נר במקום, וכי התיבה - מתוקף חוקי הטבע וכח האש, יוקדת כעת בחום עז.

הוא הניח את ידיו על התיבה ואף ניסה לנענע אותה מעט, אלא שאז חש בחום האדיר וחש כי ידו כמו הושלכה לאש. הוא משך על אתר את ידו, צרובה ונפוחה, עטויה אבעבועות שחומות ומעורבת בגווני אדום חרוך. הכאב, למותר לציין, היה עצום.

'זקני הקדוש ר' יעקב צבי ב"ר קאפל!' פרצה זעקה מעומק לבי, בשפת אמי היא שפת היידיש. 'הלא יודע אתה כי את תיבת הנרות לא הבאתי לכבודי, כי אם לכבודי - למען יזכו העולים על קברך להדליק נר לטובת נשמתך'.

'עתה הנני מיטלטל בדרכים, בארץ זרה וללא מכר וגואל. אין לי למי לפנות והיכן לטפל בידי הכוויה' הנשיך בתפילתו, 'אנא, מפציר אני בך זקני הקדוש כי תפעל במרומם שתעלה ארוכה למכתי ורפואה לכווייתי'.

מיד לאחר מכן פנה והלך לדרכו, לאחר שנקט בהשתדלות בסיסית והרטיב את היד במעט מים ועטף אותה במטילת כלשהי.

הנס, כך מתברר, הגיע מהר מכפי שתיאר לעצמו.

כעבור פרק זמן של כשעה מתחילת הנסיעה, שם הרב מאנדל לב לפתע כי הכאבים אותם שצברו והאכילו לו כל כך, נעלמו כלעומת שבאו.

הוא חשש שמא דמינו משלה אותו, אולי הוא טרוד, שמא טרחת הדרך עשתה את שלה והכאב למעשה עודנו שם, מאיים לפרוץ במלוא עוצמתו. אבל לא. בחשש הסיר את התחבושת המאולתרת, והנה כף ידו נקיה מכל רבב ובריאה ככל האדם.

זה לא היה חלום. התפילה על ציונו של הסבא הקדוש עלתה למרומים, נשאה פרי והנה ההוכחה המוחשית לכך. היד, כמה ניסי, בריאה!

תם הסיפור, אך ממש לא נשלם.

חלפו שבועיים, הרב מאנדל שב לביתו מארץ הקודש.

ניגש הרב ליטול את ידיו, והנה צצה שוב במפתיע אותה כוויה ישנה, מכוערת כביום בו הופיעה לראשונה על ציונו של הסבא. ללא הכאבים האיומים, אמנם, אך בכל זאת.

'מה קורה כאן?' תהה הרב לעצמו, ואז זה הכה בו באחת.

בתפילתו על ציונו של הסבא, נזכר, התפלל כי תתרפא כווייתו והדגיש כי הדבר נחוץ לו עקב טלטולו בדרכים, ועל כך - תפילתו אכן התקבלה. אולם ברגע בו שב מדרכו ואך דרך על מפתן ביתו, הרי אין הוא מיטלטל בדרכים יותר, ואם כן כביכול תם הזמן בו פעלה התפילה!

פרשת ואתחנן, כפי ששמה מעיד עליה, פותחת ועוסקת בתפילתו של משה רבנו.

האור החיים הקדוש מתעכב על הענין בכללותו, ומציב בפרוטרוט את ארבעת התנאים הנדרשים על מנת שתעלה כל תפילה לרחמים ורצון לפני הקב"ה. התנאי הרביעי אותו מונה האור החיים הינו: "שְׁתִּיהִיהַ תְּפִלָּתוֹ מִפְּרִשָּׁת וְלֹא תִהְיֶה סוֹכֶלֶת פְּרוּשׁ בְּלִתִּי הֶגוֹן".

בהקשר לכך מביא האור החיים את המעשה המובא במדרש (אסתר רבא ז. כד) באותו יהודי שהלך בדרך, נחלי זיעה ניגרו מפניו, קרסוליו דאבו והוא היה תשוש וחסר כח. בהעדר כל כח להמשיך בדרכו במצב הנוכחי, נשא עיניו למרום והתפלל: 'יהי רצון שיהיה לי חמור'.

לא חלף זמן רב, והנה עובר במקום אדם רומאי, אשר אתונו ילדה עִיר, ולנוכח היהודי שנקרה בדרכו שש ושמו. 'קח את העִיר הזה והרכיבהו על כתפיך' הורה ליהודי.

הבין היהודי כי תפילתו אכן נענתה, אלא שבעוכרו עמדה העובדה שלא הקפיד לדקדק ולפרש בלשונו כראוי. הוא ביקש 'חמור', ומן השמים שלחו לו אחד. לעומת זאת, אם היה מבקש 'חמור לרכב עלי', אז או היה זוכה להיענות משמים והיה מזדמן לו חמור לרכיבה.

מאוצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

'קראתי לרעייתי לחלון, הצבעתי אל מקום המקדש ואמרתי לה: משם תצמח הישועה, לא מכאן. וזהו, כל השאר היסטוריה'.

המשפט רווי האמונה נשמע מפי הרב אברהם ישעיהו חבר ז"ל, מייסד ארגון 'מתנת חיים' אשר לו חבים אנשים לאין מספר את חייהם, אי שם באחד מחדרי בית החולים הדסה הר הצופים המשקיף על מקום המקדש. במשך הזמן הפך המשפט לסיסמת חייו, משפט מפתח שהנחיל הלאה גם לשומעי לקחו.

היה זה לאחר נישואי הרב חבר, כאשר בניגוד לציפיות האופטימיות אותן חולקים בני זוג צעירים בתחילת דרכם - אצל בני הזוג חבר ניכרו קשיים, אתגרים ומהמורות רציניות בכל הנוגע למשאלת הלב הגדולה מכל - זרע של קיימא.

חובת ההשתדלות קיימת ונדרשת, וכך מצאו את עצמם בני הזוג נודדים בין רופאים ומרפאות, עסקנים רפואיים ובתי חולים, חווים על בשרם סדרת טיפולים ממושכת ומייסרת ומייחלים כל העת כי יפקוד אותם ה' בפרי בטן. תקוות צצו וגם נמוגו, האור נראה מפעם לפעם בקצה המנהרה אך נעלם שוב ושוב, הועם והוחשך, וכך אירע גם באותה פעם, כעבור כמה שנות טיפולים, כאשר מצאו עצמם בני הזוג לאחר אכזבה נוספת שהכחה קשות במורל שלהם, בתקוה שנכזבה שוב.

חלפו שלשה חודשים, הם אספו את השברים והתעלו מעל לרגשות האכזבה המרה, וניגשו בשנית לאותו רופא אצלו ביקרו אך לפני תקופה.

התברר כי ישנו טיפול חדשני, חידוש רפואי של ממש המסוגל בעזרת ה' לתת מענה מקיף ומשמעותי יותר ואולי להביא אחת ולתמיד לישועה הנכספת. הטיפול, כך נודע להם מפי הרופא בדרך אגב, ניתן באחת משתי דרכים - או באמצעות נטילת כמוסות דרך הפה, או באמצעות זריקות. הזריקות, ציין הרופא הבכיר, פועלות בעוצמה כפולה ומכופלת.

'אנו נבחר בכדורים' פנה הרב לרופא בארשת נינוחה ובטון של אדם היודע את אשר לפניו, 'לעת עתה נסתפק בהם ונעדיף שלא לטפל באמצעות זריקות'.

הרופא נותר ללא תגובה. הוא היה המום. 'ניסיתם הכל, עברתם שבעה מדורי גיהנום, וכעת נודע לכם כי ישנו טיפול המסוגל להעלות ארוכה לבעיה וכי הוא פועל באופן טוב יותר לאין ערוך על ידי זריקות מאשר על ידי כדורים, ואתם עדיין בוחרים בכדורים!'

'הבט נא' הצביע הרב חבר בתגובה על לוח שנה, 'בעוד שבוע חל ראש השנה, וזהו זמן מיוחד לתפילות. ברצוננו לבצע את ההשתדלות המינימלית, ולו כדי לצאת ידי חובתנו במישור זה, על ידי הכדורים. אולם את עיקר המאמץ נשקיע בתפילה מעומק לבי'.

'חזרנו כעבור שבועיים אל הרופא, בחלוף ימי הדין והיום הקדוש' סיפר הרב חבר, וזה האחרון המתין לנו בחיוך מנצח, כאומר: 'נו, נכנעתם?'

אלא שאת תגובת בני הזוג לא יכול היה הרופא לצפות מראש, והוא הוכה בהלם ונותר בפה פעור מרוב תדהמה.

'נפקדנו בשעה טובה!' שיתפו בני הזוג בנימה עולצת וכשדמעה חומקת מעיניהם מבלי משים, 'התפילות פעלו!'

עמידה בתפילה

בפרשתנו ישנה התייחסות מעניינת לתנוחה בה יש לעמוד לפני הקב"ה, מתוך דברי הקב"ה למשה רבנו (ה. כח): "וְאָמַתָּה פֹּה עֹמֵד עֹמְדִי".

בתפילת שמונה עשרה, כך נפסק להלכה, יש לעמוד, ואכן נודע שמה 'תפילת עמידה'. אודות כך מצאנו בפוסקים (עי' משנה ברורה סי' צד - צה) נידון בנוגע לטעם הדבר, ונפקא מינא לדינא העולה מהטעמים השונים.

סיבה אחת הובאה לכך, והיא - לפי שהתפילה הרי היא כנגד הקרבנות (ראה ברכות כו. ב), וכך נדרשו הכהנים בעבודתם - לעמוד במשך כל זמן העבודה. כהן אשר עבד במקדש בעודו יושב, פעל שלא כשורה ואין מתקבלת עבודתו לרצון. כן הדבר בתפילה, חובת המתפלל לעמוד על רגליו במשך כל זמן התפילה, והיינו בתפילת שמונה עשרה שהיא עיקר התפילה.

טעם נוסף הובא לכך - משום שהתפילה נאמרת לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, ויש בה בעמידה משום יראה וכבוד כלפי הקב"ה שלפניו אנו מתפללים.

במשנה ברורה הובא הובא הובא מעשי בין שני הטעמים, במקרה בו אדם נסמך במעט על רהיט כל שהוא וכדומה, אולם עיקר תנוחתו בעמידה. על פי הטעם הראשון, עדיין נחשב הדבר לעמידה, אולם לפי הטעם התולה זאת בענין הכבוד והמורא שיש לחוש בעת התפילה - חובה לעמוד ללא כל סמיכה על חפץ כלשהו.

יובהר כי ישנם מצבים בהם לא רק שמותר להתפלל בישיבה, אלא שאף נדרש האדם לעשות כן כדי שיוכל לכוון כראוי בתפילתו. בין המצבים הללו נמנית תפילת ההולך בדרך וכדומה.

מילתא חדת"א

פני תפילה מלוכט מדברת קדשו ותורתו של
האדמו"ר רבי דוד חי אביחי צירא שליט"א

עבודת התפילה לשם שמים

'על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים' (אבות פ"א מ"ב), 'עבודה' היינו עבודת התפילה שהיא לנו היום במקום הקרבנות, ואימת העולם עומד עליה, בשעה שהיא היא 'העבודה' הידועה, עבודת-עבודה זכה וברה שאינה אלא לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, ולא כאותם המתפללים תפלתם וכל מגמתם לצורך עצמם.

וכפי שהביא מור זקני **אביר יעקב ע"ה** בכמה מקומות בספריו את ענין יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, שזה עקר מגמתנו בתורה ובמצוות ובתפילות, ולכן תקנו המקבלים ע"ה לומר קדם התפילה 'לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה': 'וזאת אשר דבר להם אביהם' (בראשית מט כח), 'וזאת' היא השכינה, ויעקב אבינו צוה את בניו על 'זאת', על השכינה שישמרוה כראוי.

ואתה תחזה בספרו של **עטרת ראשנו, הקדוש רבי דוד אביחי צירא ע"ה** ה"ד, 'וישאל וסיפא', באורו על הפסוק (שמות כג כה) 'ועבדתם את ה' אלהיכם וברך את לחמך ואת מימך והסרת ימך מקרבך', הבא לרמוז לעבודת הלב וזו תפילה, בכל השנה וגם לרבות בים הנוצאים ובחוש אלו, שלא תהיה התפילה חליה לפניה ומכשול, כאותם הצוחכים ככלבים ודושים לצורך עצמם פרנסה וכלכלה, ועושים עקר משאנו עקר, אלא עיניהם לנכח ה' ביטו ותהא תפלתם למען שמו הגדול המחלל בגוים, בגאולה קרובה למלכות שמים, כמאמר 'ועבדתם', איזוהי עבודה שהיא בלב - זו תפילה, עבודת התפילה תהיה לחבר ולחדד 'את ה' אלקיכם', ליחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, והשאר ממילא אתה, 'וברך את לחמך ואת מימך' וגו'.

עקר עבודה שבלב. לצורך גבוה

תלמידי הפעל שם טוב ע"ה מביאים רבות בשמו בענין התפילה ועבודת הלב שהיא צורך גבוה, ונצטט כמה מהם: **בצפת פננת** (פר' בשלח) הביא וזה לשונו: שמעתי ממורי זלה"ה כי צדיקאי אינן שלוחי דמטרוניתא, שעל ידי הצער וחסרונם יודע חסרונם להתפלל שישאלו שם החסרון, ונעשה על ידו יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, וזהו מעלת התפילה.

לאור יסוד זה תרץ הפעל שם טוב קושית הקדמונים למה צריך תפילה, הלא ה' יתברך יודע מה שצריך האדם כי הוא בוחן כליות ולב וכו', ומורי באר על פי הנ"ל כי תפילה הוא צורך גבוה שידע האדם מחסרונם שהוא נמשך מחסרונם של מעלה, ויתפלל שישאל החסרון שם למעלה בשכינה, כי צדיקאי אינן שלוחי דמטרוניתא, וממילא ישאל החסרון שלו גם כן, רק שהוא לא יכון לתועלת עצמו רק לתועלת השכינה, ודבר פי חכם חן.

והה"ק רבי ואלף מדיטאמיר ע"ה בספרו **אור המאיר** (מגילת אסתר ד"ה ובכל יום) הביא ששמע מהמגיד **רבי דב בער ממעזריטש ע"ה**, פרוש המשנה (אבות פ"ב מ"א) 'וכשאתה מתפלל אל תעש תפלתך קבע אלא רחמים ותחנונים לפני המקום', שפאשר נכון ומזמן לבו של אדם להתפלל, אל יעש תפלתו קבע, לשאל עבור צרכיו הגשמיים, כי זהו כלל גדול אשר עקר עבודת האדם היא התפילה שבלב, ולא תקנה אנשי נכסות הגדולה לצורך רפואה ופרנסה ומפלת שונאים בלבד, כי אם הכל לצורך גבוה תקוני עולמות פיזיעל למבני מדע, ותהיה עקר תפלתו 'רחמים ותחנונים לפני המקום' - עבור השכינה הקדושה שהיא מקומה של עולם, לאוקמא שכינתא מעפרא, וזהו עקר עבודה שבלב להרבות תפלה ותחנונים לצורך גבוה.

המתפלל על השכינה, גורם יחוד גמור

וראה עוד בהרחבה בדגל מחנה אפרים (פר' בחקותי ד"ה והשיג): דאיתא בגמרא ברכות (סג) אמר רב הונא בר ברכיה משום רבי אליעזר הקפרי כ"ל הששת שם שמים בצערו ופוללו לו פרנסתו שצאמר (איוב כג ח) 'יהיה שדי בצריך' וקספ תועפות לך' עין שם ברש"י, רבי שמואל בר נחמני אמר פרנסתו מעופפת לו כצפור שצאמר 'וקספ תועפות לך'.

ובאר שם שהוא מדה כנגד מדה, הואיל וסלק את עצמו לגמרי אפלו בעת שצר לו ומבין הוא בשכינה ככניול, ויכל צרתה לו צר' (ישעיה סג ט), כמו שצאמר **אדוני אבי זקני [הפעל שם טוב] זלה"ה** כי מי הוא המרגיש באדם, הו נענוג, הו צער חס ושלום, הלא נשמתו שהוא חיותו, וקשמיש זה על לבו ונתן דעתו לשרש שרשו שהיא השכינה ככניול ברוך הוא, ומתפלל עליה, אז על ידו נעשה יחוד גמור.

וזהו ששמעתי אומרים בשם הרב המגיד **המנוח ז"ל מו"ה דב בער**, 'אין עומדין להתפלל אלא מתוך כבד ראש' (ברכות ל), פרוש מתוך הכבד שבראש היא השכינה.

'אל תוסף דבר אלי. לבקש על תקון השכינה

ויש לרמוז הדבר כמה שצאמר למשה רבנו ע"ה (דברים ג כו) אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, כי משה רבנו ע"ה התפלל תקט"ו תפלות כמו שצאמר במדרש (דברי יא י): וזמן שהתפלל משה באותו הפרק חמש מאות וחמשה עשר פעמים, שצאמר 'ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר', 'ואתחנן' בגימטריא הדי' ונצאמר לו לכל יוסיף להתפלל תפלה אחת נוספת, ורמז יש בדבר לכל 'תפלל תקט"ו' תפלות כמנין 'מעות', פן יתגרה בו צר הרע שלא תהיה תפלתו לשם שמים בתכלית, ועל פן אמר לו שלא יוסיף פן תהיה תפלתו על ממון ומעוות גשמיים, אלא יוסיף לבקש תמיד על תקון השכינה פי זהו עקר התפילה הרצויה בפרום.

זקוק האדם ליישוב הדעת במידה רבה יותר על מנת לכוון בתפילתו, ועל כן בשעה שעוסק הוא בכבוד המת והלווייתו - אין לו די פניית להתפלל בכוונה.

לעומת זאת, לפי השיטה המצדדת בכך שתפילה חובתה מדרבנן, הרי שהדבר נתון בידי חכמים, והם שפטרו את האדם בנסיבות אלו מחובת התפילה.

רש"י (שם) מביא טעם נוסף בשם רבותיו, לפיו פטור האדם מתפילה זו משום שיש לו עוד שהות להתפלל, אולם ראשונים אחרים דחו ביאור זה בטענה שאין זה לשון 'פטור'.

ראשונים אחרים (תור"י שם) תולים את ההבדל בין חובת קריאת שמע לפטור מתפילה במצב זה, בכך שבקריאת שמע חובה לעמוד ולכוון אך ורק בפסוק ראשון, אולם את שאר הקריאה ניתן לומר בתוך כדי הליכה, מה שאין כן בתפילה שיש לאומרה כולה בעמידה.

תורתו אומנותו

מובא בברייתא (שבת יא, א) כי אדם המוגדר כתלמיד חכם בדרגה כזו ש'תורתו אומנותו', והגמרא אף נוקטת בדוגמה: 'כרבי שמעון בן יוחאי וחבריו', אדם שזכה חייב להפסיק מלימודו על מנת לקרוא קריאת שמע, אך תפילה אינו פוסק מלימודו.

דעת ראשונים מסוימים (ר"ן שם בשם ספר המאור) כי אף שפטור זה שייך רק במי שתורתו אומנותו, אין הדבר אמור אלא כשאין עוד שהות ביום להתפלל. אולם במידה ועדיין יש שהות להתפלל מאוחר יותר, אף מי שאינו בדרגה גבוהה זו אל לו להפסיק מלימודו כדי להתפלל.

העוסק בצרכי ציבור

בטור (א"ח צג) הובא בשם התלמוד ירושלמי, כי העוסק בצרכי ציבור נחשב הדבר כביכול עוסק בתורה. יש שהסיקו מכך (עיי' רמב"ם הלכות תפילה פ"ו) כי העוסק בצרכי ציבור, בדומה לעוסק בתורה, הרי הוא פטור מתפילה.

אולם יש המצדדים להיפך, כי אדרבה עליו להתפלל. ונחשב לו הדבר כמו שמחה של מצוה הבאה מתוך לימוד התורה, והרי שינו (ברכות לא, א): 'אין עומדין להתפלל... אלא מתוך שמחה של מצוה'.

אם כי התפילה מהווה חובה של ממש, לדעות מסוימות מדאורייתא, אולם ישנם מצבים מסוימים בהם פטור האדם מלהתפלל, עקב הנסיבות, על אף שחובה זו מוטלת עליו באופן כללי. על כך בע"ה להלן במאמרו הבא.

הפטורים מקריאת שמע

אודות קריאת שמע נאמר בתורה (דברים ו, ז): 'בשבתך בבינתך ובכלתך בדרך', ודרשו חז"ל את לשון הפסוק לענין הפטורים מקריאת שמע עקב מצבם. וכך הובא בברייתא (ברכות יא, א): 'בשבתך בביתך - פרט לעוסק במצוה, ובכלתך בדרך - פרט לחתן'.

משמעות הדרשה, כי בניגוד למצב רגיל בו האדם חייב בקריאת שמע, כשהוא עוסק בדבר מצוה הרי הוא פטור מכך, ולא זו בלבד אלא אף כשהוא טרוד בדבר מצוה עתידי אליו הוא נדרש להתכונן - פטור הוא בשעת טרדה זו מקריאת שמע.

פטור לענין תפילה

הברייתא שהובאה לעיל עוסקת אכן בפטור מקריאת שמע, אולם להלכה נפסק (טור א"ח קו) כי הוא הדין לתפילה, וכל המצבים הפוטרים את האדם מקריאת שמע פוטרים אותו אף מחובתו להתפלל.

דבר זה נכון לה לפי השיטות שחובת התפילה הינה מדאורייתא, וכל שכן לדעה שהתפילה הינה מתקנת חכמים בלבד - שאם מקריאת שמע שחובתה מן התורה פטורוהו במצבים אלו, קל וחומר שפטור הוא מתפילה.

החייבים בקרי"ש אך פטורים מתפילה

יתירה מכך, ישנם החייבים בקריאת שמע אך לענין תפילה פטורים הם.

במשנה (ברכות ז, ב) מובא כי נושאי המיטה בהלוויית המת, הרי הם פטורים מקריאת שמע ותפילה. אכן, אלה שכבר נשאו את המיטה ואין עוד צורך בהם לצורך נשיאתה, הרי הם חייבים בקריאת שמע. אולם אלו אף אלו פטורים מחובת התפילה.

בטעם הפטור נחלקו הראשונים (ראה עינים למשפט אות ה שם), והדבר תלוי במחלוקת האם חובת התפילה היא מדאורייתא או מדרבנן.

לדעה שחובת התפילה מדאורייתא, מובאר בפוסקים כי הפטור מתבסס על העובדה שבניגוד לקריאת שמע - בתפילה

פרשה למעשה

הלכות תפילה לאור הפרשה

בפרשת ואתחנן מובאת 'פרשת שמע', הלא היא הראשונה מבין שלושת הפרשיות הנאמרות בכלל 'קריאת שמע'.

קריאת שמע נאמרת בתפילה, שחרית וערבית, אולם חשוב לחדד ולהבהיר כי ביסודה - אין חובת קריאת שמע שייכת לתפילה, אלא היא עומדת כחוב כפי עצמו, ואף אדם אשר נבצר ממנו להתפלל מסיבות כאלו ואחרות - אם בידו לקרוא את שמע עליו לעשות זאת.

אודות קריאת שמע בתפילת ערבית, למשל, אשר בתנאים מסוימים יכולה להיאמר עוד טרם הגיע זמן קריאת שמע של ערבית מן הדין, כתב רש"י (ברכות ב, ד"ה עד סוף): "לפיכך הקורא קודם לכן - לא יצא ידי חובתו, אם כן למה קורין אותה בבית הכנסת, - כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה".

בנוסף ראו חכמינו ענין להסמיק את קריאת שמע לתפילה, כדי שיוכיר האדם שבח והודיה להש"ת על יציאת מצרים - בפרשת ציצית, ובעודו משבח לבוראו על כך יסמוך תיכף ויתחיל לפניו, והיינו 'סמיכת גאולה לתפילה'.

מדור זה עוסק בדרך כלל בסקירת עבודת התפילה והדביקות של אבות האומה, ובנותן טעם להביא דווקא השבוע, בשעה שאנו קוראים בציבור את פרשת שמע, את המעשה הידוע המובא בגמרא והמעורר כל נפש. נביא אפוא את המעשה כלשונו (ברכות סא, ב), ומי ייתן ונפיק לקח ומוסר.

"בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה, זמן קריאת שמע היה, והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים. אמרו לו תלמידיו: רבינו, עד כאן? אמר להם: כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך - אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי: מתי יבא לידי ואקיימנו, ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו? היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד. יצתה בת קול ואמרה: אשריך רבי עקיבא שיצאה נשמתך באחד. אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: זו תורה וזו שכרה? 'ממתיים ידך' ה' ממתיים וגו' (תהלים יז, יד). אמר להם: 'חלקם בְּחַיִּים'. יצתה בת קול ואמרה: אשריך רבי עקיבא שאתה מזומן לחיי העולם הבא".

הנה ראוי לאדם להתפלל לפני השי"ת, כך לימדונו מאורי הדורות, לא על צרתו הפרטית וכאבו שהוא נושא עמו, אלא על צער השכינה המביא בעקבותיו את הייסורים ומכאובים. כך יוכל לפעול כי יתוקנו הפגמים בשורשם, השכינה תנחם מצערה והדבר יביא לכך שאף בגשמיות ובכל מה שנוגע אליו - ייפחו שערי רוחה וישועה.

על פי יסוד זה מבאר הרה"ק בעל 'באר מים חיים' הפלא ופלא את לשון הכתוב (ג, כג - כה): "וְאֶתְחַנֵּן אֶל ה' בַּעַת הַהוּא לֵאמֹר... אֶעֱבְרָה נָא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַהוּא הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְבֵּנִי".

הנה לימדונו חז"ל כי כל מגמתו של משה רבנו בכמיהתו להיכנס לארץ ישראל לא היתה חלילה מתוך מניע אישי, אלא אך ורק במטרה לקדש שמו יתברך בקיום מצוותיו. וזו לשון הגמרא (סוטה יד, א): "מפני מה נתאווה משה רבינו ליכנס לארץ ישראל? וכי לאכול מפריה הוא צריך, או לשבוע מטובה הוא צריך? אלא כך אמר משה, הרבה מצות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בארץ ישראל, אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי".

הרי שבתפילת משה כי יכנס לארץ, עשה זאת כאמור ולא כיוון כי אם למען ריבוי והאדרת כבוד שמים בעולם. וכך מדויק בפסוק: "וְאֶתְחַנֵּן אֶל ה' בַּעַת הַהוּא לֵאמֹר", היינו - תפילתו היתה אל ה' בדווקא, למען שמו יתברך ולא לתועלת עצמית.

שבתאי

"שיר למעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבא עֲזָרִי" (תהלים קכא, א).

לשון מעוררת מצאנו בפירוש האלשיך הקדוש לפסוק, וזו לשונו: 'אוי לשים לב אל אומרו כאן למעלות בלמ"ד, ולא המעלות בה"א ככל שאר המזמורים. אמנם ידבר את דברי השירה בשביל המעלות שהוא יתברך מעלה את האדם מדרגה על מדרגה, זו למעלה מזו, לפי הדרגות הכנת האדם, לפיהן יהיה עולה במעלות כאשר יבא בסייעתא דשמיא'.

אמר דוד המלך בתהלים (ט, טו): "יִהְיֶה לְרִצּוֹן אֲמִרִי פִי וְהִגִּידוּ לִפִּי לִפְנֵי ה' צוּרִי וְגֹאֲלִי". פסוק זה, כך תיקנו חכמינו זכרונם לברכה, יש לאדם לומר תיכף לאחר תפילת שמונה עשרה.

אולם תמהה הגמרא - מדוע לאומרו קודם התפילה, כבקשה שיתקבלו כל אמרינו לרצון לפני הקב"ה בעמדתו בתפילה לפניו? ועל כך השיבה כי כיון שאמר דוד פסוק זה לאחר שמונה עשרה מזמורי תהלים [הגם שבחלוקת המזמורים שלפנינו נמצא פסוק זה בסוף פרק י"ט, אולם עיי"ש בגמרא שפרקים א' וב' בתהלים נחשבים מזמור אחד], אי לכך אף אנו אומרים זאת לאחר שמונה עשרה הברכות שבתפילה.

פסק הרשב"א (שו"ת הרשב"א ח"ו סי' תה) כי כיון שתיקנו חז"ל לומר פסוק זה לאחר שמונה עשרה, לפיכך יש לסמוך את אמירתו תיכף לסיום התפילה, ואין להפסיק בדברי תחנונים בין סוף התפילה לבינו. ואף שיש ראשונים (תלמידי רבנו יונה ברכות כט, ב ד"ה לא אמרו) הסבורים למעשה כי יש מקום להתיר זאת, אולם בשלחן ערוך (או"ח קכב, ב) נפסק כשיטת הרשב"א.

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה בסידור המבואר ובמדוריו מבית מתיבתא.

תשובות מגילון קודם פר' דברים:

1. תשובה ג' - הללוהו במקום קדושתו, בעולם המלאכים.
2. תשובה ב' - בהטעמת הדברים.
3. תשובה ג' - שתי התשובות נכונות.

בתפילת שמונה עשרה - בברכת המינים או מזכירים את "הזדים". כלמי מי הדברים אמורים?

- (א) הגויים המצרים לישראל.
- (ב) פושעי ישראל בגופם.
- (ג) הכופרים בעיקר בזדון.

בברכת 'אהבת עולם' או מבקשים: "ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל". מהי אינה משמעות המילה 'להשכיל'?

- (א) להגיע לתכלית ההלכה.
- (ב) להבין דבר מתוך דבר.
- (ג) לקרב הלימוד אל השכל.

בברכת 'ברוך שאמר' או משבחים את הקב"ה: "ברוך אומר ועושה". מה ברצונו להביע בכך?

- (א) שהקב"ה אומר ועושה בו-זמנית, שהרי מאמרו זהו מעשהו.
- (ב) שהקב"ה מבטיח ומקיים, ואינו כבשר ודם שלעתים אומר ואינו מקיים.
- (ג) שתי התשובות נכונות.

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב לכתובת מייל: m028039999@gmail.com או בפקס 02-5385689 או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

1. על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'מקושרים'.
3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלואי כפי שיקולי המערכת).

ובחרת בחיים

גיליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

תורת חיים

נושא תורני מרתק
לאור דברי האור החיים

אודות הציור הנאמר בפרשתנו (ה, יב): "שְׁמֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" מביא רבנו את מאמר חז"ל הידוע (שבועות כ, ב): "זכור ושְׁמֹר בדיבור אחד נאמרו, מה שאין יכול הפה לדבר, ומה שאין האוזן יכול לשמוע".

מלבד ההיבט הנסי המעיד על גדולתו יתברך, מפנים חז"ל (שם) את תשומת לבנו למטרה ההלכתית אשר לשמה נאמרו תיבות אלו בו-זמנית, וזו לשון הגמרא: "נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה, דאמר קרא: זְכוֹר וּשְׁמֹר, כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה".

היינו, כי בניגוד ליסוד הקובע שנשים אינן חייבות במצוות עשה שהזמן גרמא, שונה מצות קידוש היום בשבת - שהרי נאמרו חיוב שמירת השבת וחיוב זכירתה כמקשה אחת ובדיבור אחד, ועובדה זו מורה כי החייב בשמירה - חייב בזכירה, היות והנשים, מתוקף היותן חייבות במצוות 'לא תעשה', אסורות בעשיית מלאכה בשבת, אי לכך חלה עליהן אף חובת קידוש היום.

נידון בפני עצמו מובא באריכות בדברי הראשונים והאחרונים, האם יש בכח אשה להוציא את רעותה, ואף להוציא גברים, ידי חובתם במצות קידוש.

עצם האפשרות להוציא אדם אחר ידי חובתו במצוות מסוימות, מבוסס על הכלל (שבועות לט, א): 'כל ישראל ערבים זה בזה'. אולם הסתפקו הפוסקים האם נכללות נשים בכלל זה, והאם שייך אצלן דין ערבות. הנידון האם יכולה אשה להוציא אחרים ידי חובתם, נגזר באופן ישיר מהנידון הנוכחי ומוכרע בהתאם לכך.

בשלחן ערוך נפסק (או"ח רעא, ב): "נשים חייבות בקידוש, אף על פי שהוא מצות עשה שהזמן גרמא... ומוציאות את האנשים הואיל וחייבות מן התורה כמותם". וכך אכן פסק המשנה ברורה (סי"ד) על פי שיטת האחרונים, אולם הביא את הסתייגות האחרונים (אליה רבה ועוד) מהוצאת גבר על ידי אשה במצות קידוש לכתחילה, שהרי הדבר זול ובזוי.

שולחן שבת עם האור החיים

צג המכשיר הראה פס ישר, מעורר חרדה. צפצוף סטטי ארוך אישר את החשש. 'ננסה פעם אחרונה?' החובש הצעיר יותר היה חסר ניסיון. אפוף אופטימיות השמורה לתחילת הדרך וחודר תחושת שליחות. הנהון קל ומעט אדיש השיב לו. נו נו.

שוב נטען המכשיר, האלקטרודות הוצמדו ללבו של ר' כתריאל, העיניים כולם ננעצו במתח והשפתיים עסוקות היו בתפילה חרישית. מי ייתן, כולי האי ואולי.

'יש משהו!' בהתחלה לחש זאת החובש בחשש-מה, מסתפק בינו לבין עצמו עד כמה זה אכן נכון, אבל אז הביט שוב בצג המתעורר לחיים והוא נועק בהתלהבות, 'יש דופק!'

הפרמדיק ראה דבר או שניים בחייו, כך שקשה היה לסחוט ממנו דמעות גיל או צווחות נרגשות, אך גם הוא הביע את רגשותיו באמצעות חיוך צר, שפתיו נמתחות בתנוחה האמורה לשדר קורת רוח. 'אכן, יש דופק' הוא אישר.

'רגע, אז... הוא חי?' יוני, מצעירי הקהילה שהתגודד כמו כולם וצפה בסיטואציה, אף פעם לא נחשב חכם יותר מדי. הוא גם מצא אינספור הזדמנויות להוכיח זאת קבל עם ועדה. כאן הוא הציג גם יכולות ניתוח מבריקות השמורות לאנשים מסוגו ושאל את השאלה המיותרת והרטורית לחלוטין.

'בהחלט' אישר הפרמדיק, 'הוא חי!'

ואתם הדבקים - במחשבה

"וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בָּהּ אֱלֹקֵיכֶם" מציבה התורה הקדושה בפרשתנו עובדה נצחית (ד, ט), כזו שאינה ניתנת לערעור, 'חַיִּים כָּלְכֶם הַיּוֹם'.

תמה האור החיים הקדוש: 'צִרְיָה לְדַעַת, לְמַה אָמַר 'וְאַתֶּם' בְּתוֹסַפֶּת וְאִי, כְּמוֹסִיף עַל עֲנִין רִאשׁוֹן. וְלֹא יִדְמוּ הַדְּבָקִים בָּהּ לְהוֹלְכִים אַחֲרֵי בַעַל פְּעוֹר'.

הלא הפסוק הקודם עוסק בעוון בעל פעור, ואם כן המשך הדברים בתוספת וא"י החיבור - לכאורה מעידה על כך שדביקות בני ישראל בהשי"ת הינה כדביקותם בשעתו בבעל פעור. אתמהה. על פניו, הלא נכון יותר היה לומר 'אֲבָל אַתֶּם הַדְּבָקִים בָּהּ אֱלֹקֵיכֶם', ובכך אדרבה לחדד את ההבדל ביניהם.

אלא, מבאר רבנו ואלו דבריו: 'עוֹד יִרְצֶה בְּתוֹסַפֶּת וְאִי, לְפִי מַה שִּׁפְרִשְׁתִּי בְּאִמְרוֹ 'אֲשֶׁר הִלֵּךְ אַחֲרָי בַעַל' וגו' שֶׁנִּתְכַּוֵּן לומר - הַגֵּם שֶׁלָּא עָבַד אֱלֹא חֶשֶׁב בְּדַעְתּוֹ לַעֲבֹד. נִתְכַּוֵּן בְּוָא"ו שֶׁל 'וְאַתֶּם' לומר תוֹסַפֶּת בְּדַמְיוֹן הָרִאשׁוֹן, כְּדֶרֶךְ שְׁעָנֵשׁ ה' עַל הַמַּחֲשָׁבָה בְּמַה שֶׁלִּפְנֵי הַגֵּם שֶׁלָּא עָשׂוּ מַעֲשֶׂה, כְּמוֹ כֵּן גַּם כֵּן אַתֶּם בְּעֵינֵי דְבָקוּתְכֶם בָּהּ, הַמַּחֲשָׁבָה בְּזֶה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִצְרָפָה

אף לא אחד מהסוכבים יכול היה להניח את האצבע על הנקודה, לקבוע במדויק על איזה רקע זה אירע ומה גרם לכך שר' כתריאל, אדם צעיר ובריא שהיה מעורה היטב בחיי הקהילה והיה לאחד מעמודי התווך שלה, נמצא כרגע בתנוחה מאוזנת ובפניו נעדד כל צבע.

שמא היה זה ריבוי כפיות הסוכר אותם העמים ר' כתריאל מדי בוקר, צהרים וערב למנת הקפאין השעתית. אולי בכלל ניתן לתלות זאת בעישון המסיבי, אותו אויב מושבע המהלך אימים על בריאותם של בני אדם באשר הם ועל אחת כמה וכמה על מעשן כבד כמו ר' כתריאל. היו שתלו זאת בחובות שהשתרגו על צווארו בנישואי הבן האחרון ואחרים הזכירו שבעצם - הכל בגזירת מרום.

כך או כך, זה פשוט קרה, כל כך מהר, ברגע אחד שהחסיר פעימה מלב כולם.

בוקר רגיל בבית המדרש המרכזי בשכונה.

משכימי קום כבר רכנו על הגמרא בהיכל הלימוד הסמוך לשטיבלאך, מנסים להתעלם משאון חבריהם שעוד התגודדו בחדר הקפה. חברותות מיתולוגיות הצטופפו סביב ספר והתנצחו בלהט סביב הגדרה וטעם, חילוק וסברא. קולו של החזן הקבוע בשטיבל ב' בעל קול הבס המפורסם נשמע באמירת ברכות השחר, ופה ושם נשמעו צלילי מטבעות וקריאות 'צדקה', תזכורת לכך שגם פושטי היד בקיאים בהווי המקום ומודעים היטב לכך שהמקום שוקק חיים בשעה זו.

'מה קרה לו?!' זה התחיל בשאלה מבוהלת ובתוך רגעים התקדם למישור מעשי בהרבה, 'שמישהו יקרא לאמבולנס!'

ר' כתריאל עוד אחז באמצע קיפול הטלית, חיכוך התמידי נסוך על פניו ומשרה סביבו אווירה נעימה, ופתאום הכל השתנה. פניו איבדו את צבען באחת, הוא לפת את חזהו בתנוחה שהעידה כי משהו לא תקין, מאד לא תקין, וקרס תחתיו ללא אומר.

יללות האמבולנס קרבו והלכו במהירות, קורעות את השכונה. פרמדיק חמור סבר שעט פנימה ובירו תיק עזרה ראשונה, אחריו אצים שני חובשים מלווים בגודר סקרנים.

מבט אחד הספיק לו. הוא נתן באחד החובשים מבט של 'אם לא יועיל - לא יזיק' והסתפק במילה אחת: 'דפיריילטור'.

הדפיריילטור, אותו מכשיר מציל חיים המסוגל להשיב את פעימות הלב גם במצבים בהם נראה שהכל אבוד, הוגש אליו תיכף ומיד והוא החל בפעולות החייאה נמרצות. עיסוי לבבי בקצב מהיר, הנשמה, מכות חשמל וחוזר חלילה. שוב, ושוב, ושוב. בדיקת דופק, וכלום.

ספיר ויהלום

פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

המשך מעמוד קודם

לְמַעַשָּׂה, וְכֵן אָמְרוּ י"ל (קידושין מ, א): **'מַחֲשֶׁבֶת טוֹבָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצַרְפָּה לְמַעַשָּׂה, מַחֲשֶׁבֶת רָעָה אֵין הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצַרְפָּה לְמַעַשָּׂה זֹלַת בַּעֲבוּדָה זָרָה'.**

מהי מחשבה?

ננתח לרגע.

מהי מחשבה? האם יש בה ממש או שמא לא?

רבנו מזכיר בדבריו את מאמר חז"ל - לפי מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, ואילו מחשבה רעה מצטרפת למעשה אך ורק בעוון עבודה זרה. אם כן עלינו להבין, עד כמה יפה כוחה של מחשבה והאם אכן ניתן לייחס אליה חשיבות מסוימת. מדוע במקרים מסוימים תופסת המחשבה מקום נכבד, ובמקרים אחרים אין לה חשיבות במאום. נחזור לר' כתריאל, השוכב על הקרקע ועיניו עצומות, הצבע נעדר מפניו והדופק חלש עד כמעט בלתי קיים. הוא איננו כשיר לבצע ולו פעולות מינימליות אותן מסוגל לבצע תינוק בן יומו, אין בידו לקום או אף לפתוח עיניו, אבל בכל זאת - הוא חי.

המחשבה, הרי היא כאותו קו דקיק המסתמן בצג מכשיירי ההצלה, יש בה כדי להציג את המציאות הבסיסית כל כך, המשפיעה באופן מכריע על המכלול כולו. היא קובעת האם האדם חי, או שמא איננו עונה להגדרה זו.

אדם המזוהה רח"ל עם ערכי עבודה זרה, אחד המסוגל להעלות ולו בקצה מחשבתו את האפשרות לעבוד לאל זר, הרי הוא מנתק עצמו ממקור החיים ומוחק באבחה אחת את אותו קו דקיק אך משמעותי המסמן את היותו חי.

לעומתו, אדם אשר מבחינת מצבו ודרגתו הרוחניים חלש ורחוק, הוא כביכול שוכב ללא נייע ורחוק מכל מדרגה שהיא, אך בכל זאת - הוא נתלה, לכל הפחות במחשבה, באילן החיים. הקו הדק והמיוחד הזה מעיד על חיבור לבורא העולם, אף אם נדרש ממנו להמשיך לעבוד ולהתעלות, להתרומם ולשפר את דרכיו.

על כך מעידה התורה הקדושה: **'וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בָּהּ אֱלֹקֵיכֶם - חַיִּים'.**

מסופר על אותו אברך צעיר, בן עלייה בצעירותו אשר שנה ופירש, הקדיח תבשילו בצנעה ואז בפרהסייה והלך לחצוב לו בורות נשברים, למגינת לב רעייתו שיחלה לחיות לצדו של גדול הדור הבא ותקוותה הגדולה התנפצה למול עיניה הבוכיות.

חותנו של האברך, יהודי תם וירא חטא אשר לא ידע מעודו חכמות וכל כולו אחוז היה בלהבת הדביקות בבורא יתברך ובתורתו הקדושה, התפלץ ולבו לא עמד בו.

הזהו בן העלייה והמתמיד העצום שיועד לבתו? האם היצור מגודל הבלורית המתנופפת באוושת הרוח ובעל הארשת המתריסה הוא לא אחר מאשר השידוך שהביא להם כבוד רב, אך לפני שנים ספורות?

יום אחד קם החותן ועשה מעשה.

'בוא' פקד על חתנו תוך שהוא לופת את כתפו באחיזת צבת, 'אנחנו צריכים לדבר'.

בתוכנית המקורית אכן כלולה היתה שיחה ארוכה, ניתוח ההיבטים השונים של הפרשייה הכאובה וההשלכות הנגררות מכך, אולם כשמכניסים לחדר אחד חותן זועם וחתן מתרים - החלק של הדיבור נמוג ואיננו ובמקומו מופיע הסבר פחות מילולי, יותר פיזי. כך הפך פרצוף כועס להתפרצות של ממש, וברגע של אובדן שליטה הנחית החותן סטירת לחי מצלצלת על לחיו של החתן הסורר.

זה האחרון כמובן לא נותר חייב, והעסק התקדם והפך למסע מהלומות הדדי, חבטות וזעקות חמס, שריטות ועוד כיד ה' הטובה עליהם.

בשלב מסוים מצאו השניים את עצמם שרועים על הקרקע, אפס זב דם ושרן או שניים חסרות להם, מטיילות היכן שהוא על הרצפה, פאותיהם סתורות וכתמים אדומים ומכוערים מעטרים את חולצותיהם. הם שוכבים זה לצד זה באפיסת כוחות אך עודם בלהט המריבה, אש קרב יוקדת מאישוניהם והם אווזים זה בבלוריתו של זה וזה בזקנו של זה. מושכים ולא מרפים.

'רגע, פשרה!' זעק החתן בשארית הקול שעוד נותרה במיתריו, **'אני אעזוב לך את הזקן, ואתה תעזוב לי את הבלורית...'**

במהלך הדורות קמו מהרסים ומחריבים מבית ומוחוץ, אשר ביקשו לנתץ את חומת דת ישראל ולקעקע את יסודות האמונה ושלמות התורה הקדושה בדרכים שונות.

אחת הדרכים הנלעגות יותר היתה דרך הפשרה.

'פשרה' הם קראו לזה. כביכול ניתן להתפשר עם הקב"ה, עם התורה הקדושה, לוותר על חלק מתרי"ג המצוות ולהותיר את חלקם. ניסיון נואל זה, נלעג ככל שיהיה, גבה מחיר כבד וגנש נתחים מעם ישראל תוך שהוא מותיר בלב אומתנו פצעים שותתים.

כך השיב מרן החפץ חיים לאחד שהופיע לפניו, ביקש להתקרב לתורה ומצוות אך העדיף כי יקלו מעליו, יתגמשו אתו, והפציר כי יתיר לו החפץ חיים להותיר 'רק את מפעל' פתוח בשבת קודש חלילה.

'בני' נענה החפץ חיים, 'אם היתה השבת שלי - אין ספק שהייתי מתחשב בכך. אולם השבת אינני שלי ולא של אבותיי, אלא של בורא כל העולמים ונותן התורה. הוא אשר ציוונו לשמור את השבת, והוא יתברך אשר שלל כל אפשרות לפשרה'.

בפרשת השבוע אנו נתקלים בפסוק המייצג את יסוד האמונה ודת ישראל, אותו פסוק נורא שזעקו מיליוני יהודים אשר נטבחו על קידוש שם שמים בכל הדורות (ו, ד): **"שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד."**

אנו אומרים זאת מדי יום, ולא פעם אחת, מטמיעים עמוק בתוככי לבנו את האמונה השלימה באחדותו יתברך, אלא שיש לתת את הדעת לרובד נוסף ועמוק במיוחד אותו מאיר רבנו האור החיים הקדוש בפירושו לפסוק.

רבנו עומד על דיוק לשון הכתוב שכפל ואמר 'ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד', ואלו דבריו: **"טַעַם כָּפַל ה' ב' פְּעָמִים, וְלֹא הִסְפִּיק לומר על זה הדרך 'ה' אֱלֹהֵינוּ אֶחָד', נִתְּכֹן לִשְׁתֵּי הַדְּרָגוֹת שֵׁשׁ לֵה' - הָאֶחָד שֶׁהוּא אֱלֹהֵינוּ, וְהַשֵּׁנִי שֶׁהוּא אֶחָד."**

"וְהַפְּנִיָּה בָּזֶה, כִּי אֲנוּ מַקְבְּלִין אֱלֹקֵינוּ יִתְבָּרַךְ עֲלֵינוּ לְמַה שְׁמַמְנוּ, הֵגַם שְׁאֵלָה הִיא בְּמִצִּיאוֹת שֶׁהֵיוּ אֱלֹהִים הָרַבָּה, אֵין אֲנוּ בּוֹחֲרִים אֶלָּא בְּשֵׁם זֶה הוּא ה' הוּא אֱלֹהֵינוּ, וְכֵן נִכְלָל כָּמָה פְּרָטִים, א' אֲהַבְתָּ הַטּוֹב, אֲהַבְתָּ הַמוֹעִיל, אֲהַבְתָּ הָעֶרֶב, וְעוֹד לוֹ שֶׁהוּא אֶחָד וְאֵין זֹלָתוֹ אֶלּוֹךְ בְּעוֹלָם, וְטַעַם זֶה גַּם כֵּן יִסְפִּיק לְהִתְחַיֵּב לְהִשְׁתַּעֲבֵד לוֹ וּלְמַצּוֹתָיו, הֵגַם שֶׁהִיא בְּמִצִּיאוֹת שֶׁלֹּא הֵיוּ הַטַּעַמִּים שְׂמֵצָדָם בְּחִרְוָהוּ לְאֵלֹקִי."

אילו היינו מקבלים את הקב"ה עלינו רק משום שהוא טוב, ערב ומועיל, שמא עוד ניתן היה למצוא פתח לפשרה ומקום לוותר כזה או אחר. אולי היה בידינו להקל מעט בתחום זה, לקצץ בנושא אחר, לבחור היכן להחמיר ואיפה שייך לבטל או לוותר.

אולם זאת מלמד אותנו פסוק יסודי זה, וכך זועק האור החיים: **"שֶׁהוּא אֶחָד וְאֵין זֹלָתוֹ אֶלּוֹךְ בְּעוֹלָם, וְטַעַם זֶה גַּם כֵּן יִסְפִּיק לְהִתְחַיֵּב לְהִשְׁתַּעֲבֵד לוֹ וּלְמַצּוֹתָיו, הֵגַם שֶׁהִיא בְּמִצִּיאוֹת שֶׁלֹּא הֵיוּ הַטַּעַמִּים שְׂמֵצָדָם בְּחִרְוָהוּ לְאֵלֹקִי!"**

אין אלקים מלבדו, וממילא אין רצון ואין בחירה מלבד הבחירה בתורתו ובמצוותיו. נקודת המוצא הפשוטה והיסודית היא כי אין עוד מלבדו, אין בלתו ואין זולת תורתו הקדושה, וכל מקום להתחכם ולהתפשר הרי הוא נלעג ומזועזע באותה מידה, ומשול להצעתו המנוחכת של אותו חתן מול חותנו.

בענין זה מפליא לספר את שאירע אצל הרה"ק ר' יהושע מבעלזא, אשר קידש מלחמת חורמה בתנועת ההשכלה וראשיה ואף הקים לשם כך את חברת 'מחזיקי הדת' שחרטה על דגלה את המאבק העיקש.

לבית הרבי הגיע פעם אחד מראשי מחריבי הדת בדורו - דוקטור ביק שר"י. הלה, אשר נכח לראות עד היכן מגיע כוחו של הרבי הקדוש, בא ובפיו הצעה.

'למה לנו להילחם?' הציע בטון מתקתק וצבוע, 'הלא אם כל אחד מאיתנו יוותר מעט על עקרונותיו ויבוא לקראת זולתו - נוכל להגיע לעמק השווה. הרי תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם...'

'אכן אוכל להתפשר' הפתיע הרבי, והציע כי החל מהיום - במקום לשלם חתיכות עץ בשריפת הציפורניים כמנהג בעלזא מקדמא דנא, ישימו שתי חתיכות...

אך תיכף ומיד קם הרבי והכריז נחרצות: **'לא ולא, גם על זה לא אתפשר! להתפשר אסור, אפילו על קוצו של יו"ד!'**

חיים שיש בהם בנתיבי חייו ופועלו של איש האלקים

אצל רבנו האור החיים הקדוש ניתן היה לראות בחוש, למשש ולהתוודע לבחינה המבהילה שנאמרה אודות הצדיקים (איוב כב, כח): "ותגזר אומרו ויקם לך". בהזדמנויות רבות מספור בא הדבר לידי ביטוי הן לטוב והן למוטב, כשכל היוצא מפיו קם והיה ללא שייפול ארצה דבר אחד מדבריו, וכפי שמעיד המעשה הבא, אשר עשה לו שם אף בין עמי הארץ והוכיח קבל עם ועולם כי אכן: 'צדיק גוזר והקב"ה מקיים'.

מסכת חייו של רבנו רצופה היתה כמיהה והשתוקקות להתדבק בשכינה הקדושה ולעמוד על התורה והעבודה באין מפריע, לצד העמדת תלמידים בני עלייה שימשיכו את דרכו בקודש. אולם כשצדיקים מבקשים לישב בשלווה ולעבוד את קונם, קמה הסטרא אחרא במלוא קצפה ומבקשת להתנכל, להציק ולהפריע בכל דרך שהיא.

בחצר ביתו של רבנו צמח לתפארת עץ תאנים רחב היקף ומסועף בענפים לרוב, פירותיו בשרניים ונוטפי עסיס.

רבנו, מה לו עם הנאות העולם הזה, עולם חולף שמחר ואיננו. אך גם אם לא נהנה רבנו באצבע קטנה מהפירות הנאים, לא כן ילדי השכנים - בני ישמעאל אשר ידם בכל ויד כל בהם, פראי אדם שהופיעו השכם והערב וליקטו להם מהפירות הערבים לחך.

הביקורים התכופים בחצרו והתגודדות הילדים סביב העץ, המהומה והרעש שהם הביאו עמם, טרדו את מנוחתו של רבנו והציקו לו, הפריעו לו בעבודת קדשו. הוא פנה אפוא אל הילדים והפציר בהם כי יפסיקו, ידירו רגליהם מן החצר ויניחו לו לנפשו.

אולם לשווא. הללו, בנים לעם שאינו מצטיין באהבת ישראל יתירה ואף לא בנימוסי בני אדם בכלל, התעלמו באופן בוטה מתחנונו של רבנו והמשיכו בדרכם הנלוזה, מפריעים שוב ושוב לסדר יומו הנעלה של רבנו.

לא נותרה ברירה.

התייצב רבנו מול האילן, ובכוחו הגדול גזר כי כל טעם לא יהיה בפירות האילן, וכל תאנה שתצא ממנו - אם כי תהיה נאה למראה, לא תהיה ראויה כלל למאכל.

כדברי איש האלקים, למותר לציין, כן היה. העידו בני ירושלים כי עד שנת תרכ"ז ניצב האילן בחצר הבית, פירותיו נאים ומזמינים אך טעמם עכור ולא ראוי למאכל, עד שנכרת העץ בשנה זו ובידינו נותרו העדויות המפעימות.

שביבי אור

ניצוצות אש שלהבת מבית מדרשו של האור החיים

להשי"ת ישנם רבי-רבבות מלאכים העומדים הכן לשבח ולהלל, לקשור כתר של שיר והודיה, ועם כל זאת - הוא בחר דווקא בנו, בניו חביביו.

הבה נתעורר באהבת ה' וקרבתו, ונתחזק לנוכח דברי האור החיים הקדוש המלהיבים כל לב והמחזקים לאין שיעור: "עוד ירצה לעורר לב איש ישראל לאהבת ה', על דרך אומרו ו'ל' (ילקוט ס"פ נח) בפסוק (תהלים כב, ד) 'יושב תהלות ישראל' שלא בחר ה' מכל התהלות וזאת כשהללוהו ואמרו לפניו ברוך ה' אלקי ישראל, אז ישב על פסא מלכות עולם".

והוא אומרו 'ואהבת את ה', לטעם זה שלא בחר להיות אלא אליהו. ובהעיר האדם לבו לפרטים כאלו תתנתק נפשו ותתר ממקומה בהתעוררות נפלא ורם באהבת הנאהב יתעלה רום תפארת כבודו".

בנתיבי החיים פרקי מחשבה ומוסר לאורו הזך של האור החיים

נשאל פעם אחד מגדולי הדורות: 'מה תעשה, אם נניח ויעברו ששת אלפים שנות העולם, תקום בבוקר ותראה שמישה עודנו בושש מלבוא?'

השאלה, שאלה. גם אם היא נבעה ככל הנראה ממקור מתרים ועל מנת לקנטר, אולם הצדיק לא התרגש אלא השיב בפשטות: 'אטול את הטלית והתפילין, ואלך להתפלל'.

בסבך הסגולות, העניינים וההבטחות לישועה המתברות והולכות בדורות האחרונים, קל מאד לאבד את הכיוון וללכת לאיבוד. אין ספק שביסודו, המכלול האמור הינו דבר מבורך בפני עצמו, ויעידו על כך צדיקי הדורות שהרבו לפקוד את ישראל בדבר ישועה ורחמים. אולם כל זאת רק אם מתייחסים אליו באופן הראוי, וכל עוד שאיננו נכנסים חלילה למסלול המעוות של 'תן וקח'.

התורה הקדושה איננה סוג של מסלול רווחי, עסקת שותפות בה אנו נותנים וגם מקבלים, גוזרים קופונים ומניבים תשואה. התורה מחייבת, דורשת ותובעת מכל אחד ואחד, ללא תלות בתמורה כזו או אחרת, אם כי למעשה סוף השכר לבוא.

אנו חוזרים ומשננים לעצמו מדי יום את הפסוק המובא בפרשה (ו, ה): "וְאַהֲבַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כָּל לִבְּךָ וְכָל נַפְשְׁךָ וְכָל מְאֹדְךָ", והאור החיים הקדוש מאיר את תשומת לבנו לעניינם של שלושת פרטים אלו בחיי האדם.

'לִבְּךָ' מורה על אהבת הלב כלפי הבנים, כפי שנאמר (בראשית כב, ב): "קח נָא אֶת בְּנֶךְ

גם אתם זכיתם לישועה בזכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו
למייל המערכת m028039999@gmail.com
או לפקס 02-5385689
או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

אור הישועות מכתבי הלומדים

בית נאמן

לכבוד מערכת ובחרת בחיים

בשבת קודש פרשת כי תצא חזרתי מבית הכנסת ועלעלתי בעלון הנפלא שלכם. באחד המדורים תואר סיפור על אדם שזכה לישועה רפואית לאחר שקיבל על עצמו ללמוד את פירושי ה"אור החיים" הקדוש.

הסיפור נגע ללבי. אני בחור צעיר המוסיף לציבור הליטאי, והתחלתי לשאת ולתת בענייני שידוכים מוקדם יחסית. ברוך ה' אין בי חסרון, אך ביקשתי לזרז את העניין ולזכות לבניין עדי עד במהרה. באותו מוצאי שבת, קיבלתי על עצמי ללמוד את פירושי "אור החיים" על פרשיות כי תבוא וניצבים. בצאת השבת שוחחתי עם משפחתי, והופתעתי לשמוע שקיימים "דיבורים" בענייני שידוך. הדברים התקדמו במהירות, ובשבועיים שלאחר מכן סיימתי את לימודי. בשבת נצבים סיימתי, ולמחרת - כבר נפגשנו לראשונה. וכעבור זמן קצר - ב"ה, נחתם השידוך. החתונה תתקיים ביום שני, י"א כסלו.

חשוב לי לציין, כי עשיתי זאת בבחינת סגולה הגורמת לישועה, אך יחד עם זה התחזקתי באמונה וביטחון בה', כי כאשר אדם בוטח בקב"ה ופועל ברוחניות, החסד מסובב אותו. יהי רצון שעם ישראל יזכה לישועות רבות, ובמהרה ניפגש כולנו בבית המקדש.

בברכה,
ה. מסקוביץ.

מתיבתא אור החיים

וראה מה שהמשיל רבינו בפרשת עקב (להלן ח א) דמיון שמירת המצוות לשמירת האברים והגידים של האדם, עיי"ש. וז"ל רבינו בפרשת משפטים (שמות כג יג): טעם אומרנו 'ובכל וגו' תשמרו', ולא אמר 'וכל אשר וגו' תשמרו', יכוון לומר על דרך אומרים ז"ל כי מנין מצוות עשה הם רמ"ח כנגד רמ"ח אברים של אדם, ושם"ה לא תעשה הם כנגד שם"ה גידיו. והוא מה שרמזו שלא יאמר אדם אקיים כך וכך מצוות ויספיקו לשמירתו, לזה אמר 'ובכל אשר וגו', פירוש, בכל המצוות תהיו נשמרים, ובחסרון אחד מהם תחסר השמירה, לאותו אבר המכוון לה.

וראה עוד מה שכתב רבינו בפרשת קדושים (ויקרא יט ב): ולצד שיאמר אדם איך נכחיש המורגש שהחפץ יכירנו ויטעם טעם הדבר וכו', לזה אמר 'כי קדוש אני ה' אלהיכם', פירוש, על דרך אומרים ז"ל כי כל העושה מצוה אחת, שמו יתברך הוי"ה שורה על אבר שבו עשה המצוה, כי תיבת המצוה בו רמוז שם, מ"צ בא"ת ב"ש י"ה, ואותיות ו"ה הרי הוי"ה. וכבר כתבתי במקומות אחרים טעם שחצי השם בא"ת ב"ש וחצי נגלה. ואם כן בעשות האדם הדבר לשם מצוה הנה שם הוי"ה שורה עליו שהוא קדוש, ובזה אין דבר רע משתלשל מהמעשה, והוא אומרנו 'כי קדוש אני ה' אלהיכם', דקדק לומר 'אלהיכם' לרמוז אל דביקות ה' במתקדש לעשות המעשה לשם מצוה, על דרך

אומרנו 'ואתם הדבקים בה' אלהיכם. ועוד בפרשה שם (כ) בפסוק 'והתקדשתם והייתם קדושים', וז"ל: וחזר הכתוב ופירש הדבר שבו יתקדשו ואמר 'ושמרתם את חקותי', פירוש, תשמרו מצוות לא תעשה, ותקיימו מצוות עשה בזה 'אני מקדשכם', כי על ידי זה שם הוי"ה מתגלה עליו, ובזה מתקדש, וכמו שכתוב בזה כי האבר שבו עושה מצוה שורה עליו שם הוי"ה רמוזו בתיבת 'מצוה'.

עשה הם כנגד איברי האדם, ראה בזה פרשת תרומה (ח"ב כסב): פקודי אורייתא כולא שייפין ואברין ברזא דלעילא וכו', דהא פקודי אורייתא כולו ברזא דאדם וכו', עיין המאמר שם. ועוד איתא בזה"ק (ח"א קע): בגין דאית בבר נש רמ"ח שייפין לקבל רמ"ח פקודין דאורייתא דאינון למעבד אתיהבו, ולקבל רמ"ח מלאכין דאתלבשת בהון שכינתא ושמא דלהון כשמא דמאריהון, ואית בבר נש שם"ה גידין ולקבלהון שם"ה פקודין דלאו אינון אתיהבו למעבד, ולקבל שם"ה יומי שתא וכו'. וכן מצינו גם בילקוט (משלי רמז תתקלז) דאיתא: א"ר אחא רמ"ח מצוות עשה בתורה כנגד רמ"ח אברים שבאדם, שכל אבר ואבר צווה על האדם עשה בי מצוה שתחיה בזכותה ותאריך ימים, ושם"ה מצוות לא תעשה כמנין ימות החמה, שכל יום משעה שהחמה זורחת עד שהיא שוקעת צווחת ואומרת לאדם גוזרני עליך שלא תעבור בי עבירה ואל תכריע אותי ואת כל העולם לכף חובה, הרי תרי"ג מצוות. ועוד איתא בילקוט פרשת יתרו (רמז רעא): 'ואת עלית על כולנה', אבל את בסיני תרי"ג מצוות, רמ"ח מצוות עשה כנגד אברים שבאדם, כל אבר ואבר אומר לאדם עשה בי את המצוה הזאת. ושם"ה מצוות לא תעשה כנגד ימות החמה, כל יום ויום אומר לאדם בבקשה ממך אל תעשה בי את העבירה הזאת.

כתב רבינו (דברים ד ד): **עוד נתכוין במאמר 'הדבקים בה' אלהיכם' על דרך אומרים ז"ל** (זוהר ח"ג רלח). **כי העושה מצוה שורה שם הוי"ה על האבר שבו עושה המצוה, ואמרנו כי מצוות עשה הם רמוזים בשם הוי"ה ומצוות לא תעשה רמוזים בשם אלהים, והוא אומרנו כאן 'ואתם הדבקים' על ידי קיום מצוות עשה ולא תעשה בב' שמות אלו שם הוי"ה ואלהים כאומר בה' אלהיכם.**

וראה בזה"ק ברעיא מהימנא: 'יקחהו ישאחו על אברתו' (להלן לב יא), מאי 'על אברתו', על ההוא אבר דבר נש (ס"א דההוא נשרא), דביה מצוה הוי"ה, אתקרי אבר דשכינתא. ובגין דא 'ישאחו על אברתו', ישאחו כגון 'ישא ה' פניו אליך' (במדבר י כו).

וכתב רבינו בפרשת אחרי (ויקרא יח ד): עוד ירצה על דרך מה שאמר התנא האלהי הרשב"י ע"ה כי רמ"ח איברי האדם ושם"ה גידיו הם כנגד מצוות עשה ולא תעשה, ובעשות האדם מצוה באותו אבר שנעשית המצוה שורה בו שם הוי"ה יתברך, כי המצוה היא אותיות שם הוי"ה, חציה מגולה והוא סוד עלמא דאתגליא, וחציה מכוסה סוד עלמא דאתכסיא כי אותיות מ"צ בא"ת ב"ש הם י"ה, ודבר ידוע הוא כי הקב"ה הוא שמו ושמו הוא, בסוד אומרנו (זכריה יד ט) 'ה' אחד ושמו אחד'. הראת לדעת כי בעשות המצוה נעשה האדם מרכבה לשכינה ומתהלך ה' בתוכו, וזה אומרנו 'ללכת בהם', וחזר ופירש מי

הוא ההולך בהם, ואמר 'אני ה'', וכאילו אמר ללכת אני ה' בהם, והוא סוד 'ושכנתי בתוכם' (שמות כה ח). וכפי זה ירצה אומרנו 'בהם' כפשטה, כי בעשיית המצוה נעשית ההכנה ללכת בה, וזהו סוד אומרנו (ויקרא כו יב) 'והתהלכתי בתוכם', 'ואתם הדבקים בה' אלהיכם'. וראה עוד בשערי קדושה למוהרצ"ו (פ"א שער א) ביאור הענין. (והובאו דבריו במאור"ח להלן ח א). וענין מה שכתב שרמ"ח מצוות

מצא חיים

חידה שבועית בעיני דברי האור החיים

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה באור החיים המבואר ובמודריו מבית מתיבתא

בפרשתנו מבאר רבינו כיצד פסקה זוהמת ישראל במעמד הר סיני. מהו ביאורו בזה?

- א) גבורת דברי הקב"ה בהר סיני הוציאה מהם נשמתם ובכך הסירה זוהמתם.
- ב) שלושת ימי ההגבלה נועדו כדי לזכך ולטהר אותם ולהסיר זוהמתם מהם.
- ג) ארבעים ותשעה הימים שהכינו עצמם למתן תורה, הסירו מהם את זוהמה.

תשובה מגיליון קודם: תשובה ג' - חסא המרגלים גרם שיחטאו ישראל בעתיד, כנאמר בפרשת האזינו.

פתרונות יש לשלוח לא יאוחר מיום רביעי בשבוע בלבד לכתובת דוא"ל: m028039999@gmail.com

או בפקס 02-5385689 או 'צדדים פלוס' - באר ישראל

- על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'ובחרת בחיים' ושם הפרשה.
3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכייה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערוך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

שם הזוכה בגיליון פר' בהר בחוקותי: **ה' אלמקיים אלחנן, נתיבות**

מחברים להיום
לשמיעת שיעורים ודרשות
חייגו: 02-803-9999

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
ברחוקה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות

מדברי בית המדרש להוראה ודינות "באר ישראל"

בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

צביעת שערות לבנות לצורך שידור או פרנסה

תשובת מורינו הרב שליט"א:

כבוד הגאון הגדול סוע"ה רבי אריה זילברשטיין שליט"א.

אחר מבוא השלום, הנני לצרף לכבוד מעלתו דברי הפוסקים המתירים לבחור צעיר לימים ששערות זקנו התלבנו, ורוצה לצבוע אותן אם זה מפני צורך שידוך או לצורך פרנסה, כפי שבדיק לן מר מה שכתבו בזה הפוסקים. וגם לרבות אביא שורשי הסוגיא ודעות הפוסקים, כי המבוכה רבתה בזה, זה אומר בכה וזה בכה, כל אחד לפי מעשה שהגיע עדיו, וכפי דאגות וטרדות השואל על מראה לבן שצמח בו.

איסור לא ילבש במלקט שערות לבנות מתוך השחורות

תחילה לראש, כי הנה איתא בגמרא (שבת צד: מכות כ:): תניא נמי הכי, הנוטל מלא פי הזוג בשבת חייב, וכמה מלא פי הזוג, שתיים. רבי אליעזר אומר אחת. ומודיים חכמים לרבי אליעזר, במלקט לבנות מתוך שחורות אפילו אחת שהוא חייב, ודבר זה אפילו בחול אסור, משום שנאמר (דברים כב ה) לא ילבש גבר שמלת אשה.

ובטעם החיוב בשבת אפילו שערות לבנות אחת מתוך שחורות, פירש רש"י (שבת ס"ד א' אחת חייב) שבאחת הוא מקפיד שלא יהא נראה כזקן. ע"כ. והיינו, לפי שכל שערות לבנות שמלקט מיפה אותו. והא דליקוט שערות לבנות מתוך שחורות אף בחול אסור, משום שנאמר (דברים כב ה) 'לא ילבש גבר שמלת אשה', פירש רש"י (ד"ה שמלת אשה) שדרך נשים להקפיד על כך ולהתנאות. ע"כ.

ובנוזר (נט). נחלקו חכמים ורבי אליעזר בן יעקב בגדר איסור 'לא ילבש גבר

שמלת אשה', לדעת חכמים האיסור הוא שלא ילבש איש שמלת אשה וישב בין הנשים, ואשה שמלת איש ותשב בין האנשים, ולדעת רבי אליעזר בן יעקב אפילו אם אין לובשים אלא בגד אחד ובשאר הבגדים ניכר אם איש הוא או אשה היא, ואין האיש הולך לישב בין הנשים ולא האשה בין האנשים, אף על פי כן אסור משום 'לא ילבש'.

איסור צביעת שערות לבנות

והנה בגמרא מבואר האיסור במלקט שערות לבנות מתוך השחורות, ועדיין לא התבאר לנו אם גם הצובע את שערותיו הלבנות בכלל איסור 'לא ילבש', אכן הרמב"ם (עבודה זרה פ"ב ה"י) כתב גם דין הצובע שער לבן שלו, וזה לשונו: המלקט שערות לבנות מתוך השחורות מראשו או מזקנו, משילקט שערות אחת לוקה, מפני שעדה עדי אשה, וכן אם צבע שער שחור משיצבע שיער לבנה אחת לוקה. ע"כ. והשג על זה הראב"ד: א"א, לא מחזור שיהא לוקה באחת, שלא אמרו אלא אסור. ועוד מאי עדי אשה איכא בחדא והא לא מיכרא מילתא כלל. ע"כ.

מחלוקת הראשונים אם האיסור מן התורה או מדרבנן

הנה מבואר שהראב"ד חלק על הרמב"ם בתרת. א. שאינו לוקה כיון שלשון הגמרא רק 'אסור', ואיסורו רק מדרבנן. ב. גם שאין איסור לא ילבש, כיון שאינו ניכר בזה כאשה, ובפשוטו מקור דברי הרמב"ם שאסר אף כשאינו ניכר הם מרבי אליעזר בן יעקב שדעתו שאפילו אם לובש בגד אחד של אשה, גם עובר ב'לא ילבש'.

המשך בעמ' ג'

הלכה למעשה

תשובות ממורינו הרב שליט"א

לומר שלום לחברו או ללחוץ לו יד בחוף הים כשהוא בגילוי הראש

האם מותר לומר שלום כשפוגש את חברו בחוף הים והוא בלי כיפה? ואם אסור, האם יש בעיה לגשת ללחוץ לו למישהו במצב זה שמא יכשל אותו באמירת שלום?

ת. אסור להזכיר שם שמים בבית המרחץ ולכן אין

לומר שם 'שלום' לחבירו¹, כמו כן אסור להזכיר שם שמים בראש מגולה². רחצה בים אין דינה כדיון בית המרחץ, ומותר להזכיר שם שמים עם כיסוי ראש³, באמירת שלום אפשר להקל, כיון שאין כוונתו לשם ה'⁴.

זימון בעשרה שחלקם מתקרבים חדשים שאינם מבינים העניין

במסגרת פרויקט קירוב ישבתי לסעודה יחד עם שני רבנים נוספים בקבוצה של עשרה 'מתקרבים'. אנחנו משתדלים להראות להם הלכות ומנהגים, אבל

(ס' פד ערד 20) שכתב שהכל לפי העניין, כי לפעמים גם במלחמות מצוי אנשים המחליפים בגדי הרחצה ועומדים ערומים, וכן מצוי שמכניסים לשם קערות מים לשטוף הרגלים ויש שם וזהמת המים והרחיצה וכדומה, ולכן כל ערום יעשה בדעת ויחמיר בחדרי הלבשה אלו כשיש חששות הנ"ל שלא לומר שם דברי קדושה וכל שכן לא לברך שם, והכל לפי העניין.

4 אף שלהלכה אין להוציא אזכרה מפיו בגילוי ראש כמו שנפסק בשולחן ערוך (ס' צא ס"ג), מכל מקום כל זה הוא במציאה השם לשם אזכרה, אבל באמירת שלום שאינו מוציא לשם אזכרה רק כדי לברך את חבירו, לא מצינו איסור בראש מגולה (במש"כ החמיר לירש בבין המרחץ כ"ל). ובשו"ת רבבות אפרים (ח"א ס' י) דן בעניין לתת שלום לאדם היושב במספרה, והביא מהג"מ אריק (מנחת קנאות סוטה י) בשם שדי חמד שאסר לתת יד למי שהולך בגילוי הראש מטעם שגורם לשני לענות לו שלום, והביא משו"ת הלכה למשה (י"ד סימן יד) שצידד להתיר. עוד העלה שבזמננו שאין מתכוונים לשם השם שרי. וכן הותר בשו"ת תשובות ונהגות (ח"א ס' יב) מטעם זה, וכתב להוכיח ממה שלא דנו לאסור אמירת

ירוחם נקט לאיסור הכי נקטינו, וכן פסק בשולחן ערוך (שם ס"ג). ובביאור הגר"א (ס' ח' ס"ה) כתב שאף למ"ד במסכת סופרים שאסור, אינו מדינא רק ממידת חסידות, שהרי במסכת ברכות לא משמע כן, ומסיק הגר"א שם: כללא דמילתא אין איסור כלל בראש מגולה רק לפני הגדולים וכן בעת התפלה או נכון הדבר מצד המוסר, ושאר היום לקדושים שעומדים לפני ה' תמיד. וכן הגרע"א גליון שו"ע (ס' צא) הביא מהתרומת הדשן בפסקים (סימן צא) שכתב שלהוציא אזכרה בראש מגולה לא מצינו איסור להדיא.

3 על שפת הים או בברכת שחיה, מותר לומר דבר שבקדושה, כיון שאין הולכים שם ערומים וגם אין שם זוהמא, כי המים שם אינם חמים רק מעט כדי להפיג צינתו (אש"י ישראל פרק י"ג ס"ח), אך ראוי לתחילה משום כבוד הברכה והזכרת שם שמים, שיהיה לבוש גם בפלג גופו העליון בכיסוי הגוף ומכובד. במקום המלחמות, אם יש שם מקלחות עם מים חמים דינם כבית המרחץ. ואם אין מים חמים, כתבו הפוסקים (שו"ת זכר יוסף ח"א ס' כג, לקט הקמח החדש סק"ג בשם שו"ת דגת דח"י ס' כט) שאין איסור לומר שם דברים שבקדושה. וראה בפסקי תשובות

1 במסכת שבת (י: א) איתא שאסור להזכיר 'שלום' בבית המרחץ, לפי שהוא שם קדוש. ובתוספות (סוטה י: ד"ה אלא) כתבו שהוא שם שאינו נמחק, ומה שמצינו במסכת ברכות (במשנה נד.) שהתירו לומר שלום משום עת לעשות לה' הפרו תורתך, בפירוש הריב"ן (מכות כג: ד"ה ושאלת) כתב שההיתר הוא להזכיר שמו של הקדוש ברוך הוא 'שלום' בשאלת שלום חבירו והתירו בדרך כבוד, אבל במקום מגונה כמו בבית המרחץ לא התירו וכמבואר במסכת שבת. ובמשנה ברורה (ס' פד סק"ד) הביא מחלוקת הפוסקים לקרוא בבית המרחץ לאדם ששמו שלום, יש אוסרים לקרוא בשמו אלא בלשון לע"ז, ויש מתירים כיון שאינו מתכוון על עין השלום אלא להזכרת שמו של אותו אדם, ובדברי סופרים הלך אחר המיקל, וכן נוהגין, והסיק שיירא שמים יש לו להחמיר יען כי הרבה מאחרונים אוסרים, ויבלע המ"ם ויאמר רק שלו בלא מ"ם או שלון בנו".

2 מקור האיסור להוציא אזכרה בראש מגולה, מובא בבית יוסף (אורח ס' צא) שהוא במסכת סופרים (פ"ב) שיש מתירין ויש אוסרין להוציא אזכרה בראש מגולה. וכתב הבית יוסף שמאחר שריבנו

בן חמש למקרא

בן עשר למשנה' להלכה

המשנה בפרקי אבות (פ"ה מכ"א) נותנת הנחיות ברורות ביחס לסדרי הלימוד שיש ללמד את התלמידים, עם חלוקה לפי גילאים: 'הוא [יהודה בן תימא] היה אומר, בן חמש שנים למקרא בן עשר למשנה... לדעתו של התנא, עלינו להקדיש את כל שעות לימודם של ילדים שבין גילאי חמש עד עשר אך ורק ללימוד ושינון 'מקרא' - תורה שבכתב.

יש כאלו שסוברים שהוראת התנא תקיפה עד היום. המהר"ל מפראג בספרו 'גור אריה' (פרשת ואתחנן) מדמה את דרך הלימוד המקובל בזמנינו כאשר מתחילים בלימוד הגמרא לפני שקונים ידיעה שלימה בתנ"ך ובמשנה, לאדם סכל המתבונן באומן שבונה חומה גבוהה, ולשם כך חופר בתחילה יסוד עמוק, חושב הסכל לעצמו, מה עושה אומן זה? מה התועלת לחפור בעומק האדמה כשרצונו להעמיד חומה לגובה? ואינו מבין שבלי יסוד מתחת לא יעמוד הקיר מעל. כך גם הלומד משנה וגמרא בטרם הניח את היסודות, לפני שלמד את התנ"ך.

ובאמת יש עד היום כמה מוסדות הלומדים בשיטה זו ולא מתחילים תורה שבעל פה עד שגומרים כל תורה שבכתב עם כל דקדוקיהם וטעמיהם, לדוגמה הבולטת היא שיטת זילברמן, הילדים מתחילים בכיתה א' בלימוד התנ"ך עם טעמי המקרא, ולאחר שמסיימים ללמוד את התנ"ך כולו סמוך לגיל עשר, מתחילים ללמוד משנה סדרי משנה. ורק לאחר מכן, קרוב לגיל חמש עשרה, מתחילים ללמוד גמרא. ובאופן כמעט זהה הוא שיטת זכור.

ברם, ברוב תלמידי תורה, התינוקות של בית רבם אינם לומדים בדרך זו ואין השיטה המקובלת ברוב ת"ת שבזמנינו, וכן במאות שנים האחרונות אין זה הסדר המקובל אצל רוב קהילות ישראל. מכיון שלא מצינו חולק לתנא, הדבר תמוה, איך השתנה הדבר, ויש לעיין בטעם שינוי המנהג.

רבה של גוברהדוק, רבי יחיאל מיכל עפשטיין, מתייחס לכך בספרו 'ערוך השלחן': 'הפוסקים לא הביאו זה [שבן חמש למקרא], ונראה מפני שבימיהם [של התנאים - תקופת המשנה] שהיה כל המקרא כתוב בלא נקודות, כספר תורה שלנו, והיו צריכים להיות בקיאים בעל פה בנקודותיהם וטעמיהם וקרי וכתובי וחסירות ויתרות - היו צריכים לזה חמש שנים, משא"כ בזמנינו זה [שיש בידינו חומשים מודפסים עם ניקוד וטעמים], וכן המשנה היו לומדים בע"פ והיו צריכים חמש שנים להיות בקיאים בע"פ בכל מחלוקת התנאים, משא"כ בזמן הזה, והרי אנו רואים שכמעט הוא מהמנענות לעסוק במקרא ה' שנים ובמשנה ה' שנים, ועוד שהתלמוד בבלי כלול מכולם כמ"ש ר"ת בקדושין [ל' א ד"ה לא צריכא] ע"ש.

וכן כתב בשו"ע הרב (הלכות תלמוד תורה פרק א'): 'ולכן לא נהגו עכשיו ללמוד להתינוק כל התנ"ך כבימיהם רק תורה לבדה, כי סומכים שילמוד בעצמו כשיגדיל, משא"כ בימיהם שלא היו הנקודות וטעמים כתובים אלא בע"פ'. לדבריהם, ההוראה ש'בן חמש למקרא' נבעה מכורח המציאות, כאשר עוד לא הותר לכתוב תורה שבעל פה, ולכן לא היה ניתן להנציח את ניקוד התנ"ך וטעמי המקרא על קלף, והאמצעי היחיד לשמר אותם היה הזכרון האנושי. במצב זה, אילו לא ניצלו את השנים הצעירות לחרוט את התנ"ך בזכרון, לא היתה שוב הזדמנות להשלים, ולכן הוכרחו לקבוע שכל לימודו של ילד מבן חמש עד גיל עשר יהיה אך ורק לשון ולדעת את 24 ספרי התנ"ך עם הניקוד וטעמי המקרא.

ולפי דבריהם הקדושים נהגו ברוב קהילות ישראל שהמשנה הקובעת חמש שנים ללימוד המקרא אינה נוהגת בזמננו, ובתוך שנה ועוד מתחילים ללמד אותם תורה שבעל פה.

ויכולנו לדבריו, ואח"כ יקשיבו לברכת המזמן עד 'הזן את הכל'. ובזימון עשרה, צריך שיהיו ששה עונים ממש.

לסגור את הבית בשבת כשיש ארנבת בתוך הבית

האם מותר לסגור את דלת הבית בשבת כשיש ארנבת בתוכו, בין אם היא בכלוב ממנו היא יכולה לצאת ובין אם היא חופשית בבית? ת. אם הארנבת סגורה בכלוב מותר, ואם אינה סגורה בכלוב אסור.

מרגרינה שנטחנה במטחנה בשרית

טחנתי מרגרינה במטחנה של הכבד שהייתה נקיה, וערבבתי אותה בעוגה, האם אפשר לאכול את העוגה שנאפתה עם המרגרינה יחד עם קפה חלב? ת. לאחר שטחן, מותר לאכול עם חלב, אך לכתחילה לא יעשה כן.

טעות בחשבון הפריטים

מוכרת בחנות קיבלה הזמנה הכוללת מספר פריטים, ופירטה ללקוחה מחיר כל פריט בנפרד. בחלק מהמוצרים הזמנו כמות של פריטים. בעת חישוב הסכום הכולל טעתה המוכרת וציינה מחיר הנמוך בכמאה שקל מהמחיר הנכון. לאחר מספר ימים התגלתה הטעות במשרד, והם פנו ללקוחה בבקשה

להשלים את ההפרש. הלקוחה מסרבת לשלם את התוספת וטוענת: "זהו המחיר שהוצע לי על ידכם ואיני מחויבת לשלם מעבר לכך". האם הלקוחה צודקת בטענתה?

ת. הלקוחה חייבת לשלם את כל הסכום.

פרע חלק מהחוב והשאר השטר אצל הגמ"ח

לוח שנטל הלוואה מגמ"ח סך 500 שקלים, ובא לפרוע 350 שקלים על חשבון החוב, וסמך על מנהל הגמ"ח שירשום את הסכום שהתקבל ויחזיק את השטר עד לפירעון מלא של החוב. כאשר חזר הלוח להשלים את יתרת החוב התעורר מחלוקת ביניהם: מנהל הגמ"ח טוען כי הלוח פרע חלק מהחוב מועד רק 150 שקלים ועל כן נותרו לפירעון 350 שקלים, ואילו הלוח טוען כי פרע 350 שקלים ונותרו לפירעון רק 150 שקלים. שני הצדדים אינם זוכרים בבירור את הסכום המדויק שהועבר, ואין עדים או רישום כתוב של הפירעון החלקי. על מי מוטל נטל ההוכחה? ת. אם השטר היה כהלכתו, עם שני עדים, יש לו דין של 'פוגם שטר' שמעיקר הדין המלוה נשבע ונטול¹², ובזמנינו שאין משביעים יש לנכות שליש¹³. אך אם אין שני עדים, אין לזה תוקף שטר רק דין כתב ידו, שיכול לטעון פרעת¹⁴.

כשפורע, אבל כתב ידו, שאין גובה בו אלא מבני חורין אינו חושש להניחו ביד מלוה ולכן אין בו חזקת 'שטרך בידי מה בעי' ונאמן לומר פרעתי. והרמ"א (שם ס"ב) פסק דעת הסוברים שנאמן הלוח לטעון פרעתי והוסיף שאין לדין אלא מה שעיניו ראות ע"ש. ובש"ך (פ"ק פ"ד) פירש שאין מאמינים לטענת הלוח שפרע בודאי אלא דהוי ספקא דדינא. ובפ"ח (שם ס"ק) הביא את דברי התומים שכתב שבכל המקומות שעל פי דינא דמלכותא אין הלוח נאמן לטעון פרעתי על כתב יד, גם בדין ישראל אין הלוח נאמן לטעון פרעתי על כתב יד. ולדברי התומים שכל מקום שעל פי דין הערכאות אינו יכול לטעון פרעתי ומסיל על הלוח לחוש שהשטר יבוא לפני ערכאות ואינו מניח ביד המלוה ושוב יש חזקה 'שטרך בידי מאי בעי', ואינו נאמן לטעון פרעתי נגד כתב ידו בדין ישראל. ולפי זה דנו הפוסקים בזמנינו שבערכאות אין הלוח נאמן לטעון פרעתי נגד כתב ידו בלי הוכחה או אסמכתא על הפירעון, א"כ גם בדין ישראל יש חזקת 'שטרך בידי מאי בעי' שהלוח חושש שמא יוציא בערכאות. וראה בקובץ הישר והטוב (ח"ט ע"פ פד) שנחלקו בזה, ויש מהם שדעתם נוטה שאין להתחשב כלל במה שקבעו הערכאות בארץ ישראל, בפרט שאין שייך דינא דמלכותא בא"י. עוד כתבו לדון בסברת התומים מדוע יחשבו הלוח שהמלוה שהוא יהודי שומר תורה ומצוות, שייצא את כתב ידו בערכאות נגד דין תורה, ולא מצאנו חשש כזה בשום מקום. ובדוחק כתבו ככוונתו שימסרנו המלוה, או יאבד ממנו וימצאו את הכתב יד אחרים שאינם חוששים לאסור זה, אך במקום ספק אי אפשר לחייב את הלוח והמוציא מחבירו עליו הראיה.

או מלטים אותה אינה מתנגדת כלל, מאידך כאשר מניחים אותה על הריצפה היא בורחת לפניה ושמה זה בכלל 'מירודו'. ובספר שמירת שבת כהלכתה (פרק כו אות לו) כתב שאם יש חשש הפסד או צער בעלי חיים מותר לטגור את הדלת, כמבואר בחזון איש (אורח סי' נב סעיף טז).

10 בנידון לעשות כך לכתחילה, נחלקו השו"ע והרמ"א לעניין נ"ט בר נ"ט (סימן צ"ה ס"ב), ולכן לבני ספרד מותר. ולבני אשכנז, לפי הש"ך (נקודות הכסף סימן פט סק"א) לכתחילה אסור לטחון ע"מ לאכול יחד עם חלב, אלא אם כן נעץ את הסכין (ובמסנה זה לא שייך), ולהט"ו (שם סק"ז) מותר.

11 המוכרת לא הטעתה את הלקוחה במחירי המוצר, ואף הלקוחה אילו הייתה יודעת שצריכה לשלם יותר הייתה משלמת ואינה יכולה לטעון להטעיה, ופשוט שהייתה כאן טעות מוכחת של המוכרת שטעתה בחשבון וחיסרה פריט אחד וכי"ל, והרי זה כטעות בדבר שבמנין שעלולם חוזר (ח"מ סי' רלב ס"א).

12 דינו מבואר בשו"ע (ח"מ סי' פ"ב ס"א): הפוגם שטר לא יפרע אלא בשבועה, אף על פי שלא טען הלוח השבע לי. כיצד הרי ששטרו אלף זוז, וטען הלוח פרוע כולו, והמלוה אומר לא נתפרעתי אלא מקצתו, לא יפרע את השאר אלא בשבועה כעין של תורה.

13 ראו מכתלי בית הדין (ח"א) בדין שבועה בידן הזה. ובאגרות משה (ח"מ) ח"א סי' לו) כתב שהמנהג הוא לחייב שליש במקום השבועה.

14 נחלקו הפוסקים בדין כתב יד אם יכול לטעון פרעתי, ובשו"ע (ח"מ ס"ט ס"ב) הובאו ב' הדעות: י"א שדוקא על שטר בעדים שגובה בו ממשעבדי מקפיד הלוח שלא להניחו ביד המלוה

הכרעה גמורה להקל, ואם אפשר עדיף מתחילה למנוע את המצב, כגון על ידי שלא יטול ידיו וכדומה.

6 שו"ת קנין תורה (ח"א סי' א'), משום שבזימון שלשה, אפילו יש שם אחד שאינו עונה כל ששומע ויכול לענות מצרפים אותו לזימון, וכתב בפסקי תשובות (סי' צ"ט הערה ז') שאם אינו יודע לענות, ילמדו אותו לשמוע ולכוון לדברי העונה ויוצא מדין 'שומע כעונה', ואפילו אינו מבין מה שאומר, אך ודאי נכון ללמוד שיאמר אחר אותו העונה מילה במילה.

7 לפי שעד ברכת הון הוא בכלל הזימון, ואף שאח"כ לא ימשיכו לברך ברכת המזון בעצמם אין זה עניינו, ושפיר יצאנו ידי חובת זימון כל זמן שיש שניים מתוך שלשה או ששה מתוך עשרה שעונים ומברכים ברהמ"ז.

8 כן משמע בשו"ע הרב (סי' קצ"ט) שדין זימון עשרה כדין שאר דברים שבקדושה שצריך עניית הרוב.

9 במשנה ברורה (סי' שש"ט סק"ט) מוכח שבארנבת יש איסור צידה כמו בצבי, שכתב שם שכאשר מוצא לפעמים ארנבת חולה מונחת על הדרך, אף על פי שאינה יכולה לזוז ממקומה אסור ליקח אותה דהוי צידה מדרבנן וי"א לחייב, [אמנם בלא"ה אסור ליקח אותה משום מוקצה]. והנה לגבי ארנבת ביתר שרגילה לבני הבית, הרי מבואר בשו"ע (סי' שש"ט סק"י ב'): היה ועוף שברשותו מותר לצודו, והוא שלא ימירודו. אבל אם הם מורדים, אסור לתפסם אפילו בחצר, אם החצר גדול שאם לא גדול בין בני אדם היו צריכים מצודה. אלא שיש לדון לגבי ארנבות, כי לפי הנראה קשה לרכוש את האומן של הארנבות, אבל יתכן שבשלב מסוים היא מכירה את בעל הבית ואינה בורחת, וכן במציאות כאשר מרימים את הארנבת

ובא לעשות עצמו בתחילה עבד כנעני, בכה"ג יש לומר דאע"ג דרש"י פירש הסוגיא בעבד כנעני מטעמא אחרינא, מ"מ אה"נ שאין לנו כל ראייה להתיר [אפילו בצעיר לימים] במי שכבר הוא עבד כנעני וכל שכן בישראל גמור לצבוע זקנו, שהרי המעשה לא איירי אלא בנכרי שצבע ובא למכור עצמו. גם מהמשנה יש לדחות את הראיה, שאף שמדובר בעבד כנעני, יש לומר שהמשנה לא נחתא לאיסור של לא ילבש, ויש לומר הכוונה, שאפילו אם העבד מפרס עצמו באיסור, מ"מ האדון שלו אינו יכול למכור אותו כך, או יש לומר על ידי גוי, וכדלהלן.

דעת האחרונים לצבוע שערותיו לצורך או במקום בושה

אלא שלענין דינא, הגם שבשו"ת שואל ומשיב יצא להביא מקור לדברי הרמב"ם מהסוגיא בב"מ שם, מ"מ כתב בתשובתו להקל אודות איש צעיר לימים שאירע לו מקרה שנתלבנו שערות חצי זקנו בצד אחד, והוא ירא וחרד לדבר ד', ובא לשאול אם מותר לו לצבוע השערות לבנות שיהיו שחורות, מחמת שיש לו בזיון וצעיר בין בני אדם, ואם אינו עובר בזה משום לא ילבש גבר. ואחר שהאריך שם בראיות, כתב, כי מאחר שלרוב פוסקים אין בזה אלא איסור דרבנן, לכן יכול לסמוך על רוב הפוסקים שהם רובא דמינכרא דלא ס"ל כרמב"ם, וממילא יכול להקל במקום בושה או צער, והיינו משום דלא בא לעשות כן על מנת לייפות וממילא יש לומר שבאופן זה לא גזרו.

אך בשו"ת מהר"י אשכנזי (יו"ד סימן ט) חלק עליו, וכתב שרוב פוסקים סוברים שהוא מדאורייתא, ולכן אין להקל. וגם ראיתי בספר אוצר נחמד (למהררי"י גרינוולד, ס' ד), אשר מנה פוסקים רבים שפסקו כרמב"ם ותמה על השואל ומשיב שכתב שרוב פוסקים סוברים שאסור מדרבנן. גם בשו"ת דברי חיים (ח"ב סי' סב), תמה על השואל שם איך עלה על דעתו להתיר אפילו איסור דרבנן במקום שיכול להסיר חרפתו במה שיגלה על ידי סם כמו שנוהגים בכל מדינות אשכנז, שאין בזה שום איסור כלל וגם בגבות עיניו יוכל לבקש תחבולה שלא יוכר היטב, אבל ח"ו להתיר איסור לאו בתורה. וכתב שם שאפילו אם הוא איסור דרבנן אין להתיר כזאת.

ומהרש"ם (ח"ב סימן רמג) הלך בעקבותיו וחזיק סברתו, והביא תשובת מהר"ם שיק שאין שום מקום להתיר לצבוע שערות הלבנות זולת בצבע אדום מאוד.

גם בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סימן קיא אות ג') כתב: בא לפנינו בחור הראוי לחופה, והראה לי שחלק התחתון של זקן פניו נתלבן כבר בצד ימין והלה מתאונן כי זה יזיק לו למצא אשה הראוי לו אם יש עצה לזה בענין שלא יעבור על המבואר (יו"ד סי' קפב) דאסור ללקט שערות לבנות או לצבוע אותם משום לא ילבש גבר שמלת אשה. הנה ידוע מה שנתלבטו גאונים אחרונים המהר"ם שיק והשואל ומשיב והדברי חיים בענין אחד שנתלבן חצי זקנו והיה ללעז אם יש מקום להתיר לו צביעת השער, ונקטו כולם להחמיר לצבוע אותם לשחור, רק ללבן.

אמנם כאן עצה פשוטה להתיר, דע"כ לא נאסר אלא להסיר הלבנות וישארו השחורות, אבל להעביר כולם דרך גילוח לית דין ולית דיין דמותר, א"כ העצה ההגונה שיסתפר חלק התחתון של הזקן - מצד זה לא צד זה - וזה פשוט דמותר א"צ לפנים, דאל"כ, וכי יש שערותיו התחתיות להתלבן אסור להעביר אותם דרך גילוח אעפ"י שאחר גלוח יהי נקרא בחור בשנים יותר, וליתר שאת אמרתי

מאי היא, כי הא, דההוא עבדא סבא דאזל צביעה לרישיה ולדיקניה. אתא לקמיה דרבא, אמר ליה: זיבנן. - אמר ליה: יהיו עניים בני ביתך. אתא לקמיה דרב פפא בר שמואל, זבניה. יומא חד אמר ליה: אשקיין מיא, אזל חווריה לרישיה ולדיקניה. - אמר ליה: חזי דאנא קשיש מאבוכך. - קרי אנפשיה: צדיק מצרה נחלץ ויבא אחר תחתיו. ע"כ, וראיתי מדקדקים דמשמע מדברי הגמרא שאין בזה איסור אלא מצד שמטעה אותו על המקח, ולא משום לא ילבש. ואע"ג דמיירי בעבד כנעני, כמו שפירש רש"י שם, מכל מקום הרי גם בעבד כנעני יש איסור של לא ילבש (כמו שכתב בהגהות טל תורה שם ד"ה מתני').

אכן הלא מצינו שנחלקו הראשונים אם עבד עברי היה או עבד כנעני, דהראב"ד כתב דישאל היה ושכירות לזמן היה, וקראו מכר לפי שאפילו המוכר עצמו לשש נקרא מכר, והרשב"א הקשה עליו דא"כ מאי קאמר ליה רבא 'ויהיו עניים בני ביתך', אין לך עני גדול מזה שהוצרך למכור עצמו, והביא פירוש רש"י דכנעני היה, והקשה עליו גם כן דכנעני זה אם לא נשתחרר היאך יכול למכור את עצמו דאדון הוא, ואם נשתחרר ה"ז כישראל גמור. וכתב לתרץ: ושםא בעבד כנעני שהפקירו רבו דעדיין צריך גט שחרור, ומסתברא דערל ממש היה ומכירה ממש הוה. ע"כ. והנה לדברי הרשב"א שהיה ערל ונמכר לעבד כנעני, אין קושיא כלל, שהרי כשצבע עצמו עדיין היה גוי, וממילא לא שייך אצלו איסור לא ילבש. וכן יש לפרש בדעת רש"י שכתב: ונכרי היה, דעבד עברי אסור לאחר חורבן, שאין היובל נוהג. שכוונתו שהיה גוי, ובא למכור את עצמו לעבד כנעני.

אמנם הראב"ד שסובר שהיה ישראל, יתכן לומר שבאמת איסורא עביד, ומעשה שהיה כך היה. אך עדיין יש להביא ראייה מהמשנה שם "אין מפרסין לא את האדם ולא את בהמה ולא את הכלים". משמע שבכולם האיסור מטעם אחד, שאין לפרס משום שמטעה את המקח, ולכאורה יש לדקדק מזה שאין כאן איסור של לא ילבש, שאם לא כן, באדם היה להמשנה לפרש שאסור לעשות כן משום לא ילבש. ומעתה יש לנו ראייה שכאשר עושה כן לצורך פרנסה מותר הדבר, אלא שבאופן שהיה זקן וצבע זקנו כמעשה שהיה שם בעבד שקנאו רב פפא, בזה עובר על איסור שמטעהו ומאנה אותו כאילו הוא אדם צעיר שכוחו רב. אבל כל שאין כאן אונאה והטעיה, כמו בבחור לימים, שאף אם הלבין זקנו אין הדבר מגרע מאומה מכוחו, אזי אין איסור בצביעת הזקן, משום שעושה כן לצורך פרנסה.

אלא שבשו"ת שואל ומשיב (מהדו"ק ח"א סי' רי) דקדק מדברי רש"י שכתב דמיירי בעבד כנעני להיפך, כי מכך שפירש שמדובר בעבד כנעני, יש לדקדק שבסתם אדם שאינו עבד כנעני אסור משום 'לא ילבש גבר', וכתב שגם משום כך העמיד רש"י בעבד כנעני שאין לו איסור של לא ילבש.

אלא שרש"י נתן טעמו במה שכתב שמייירי בעבד כנעני, משום שעבד עבד אסור לאחר חורבן שאין היבול נוהג, ומשמע להיפך, שאף בעבד עברי אין איסור של לא ילבש, עוד קשה, שאף בעבד כנעני נוהג איסור לא ילבש, שהרי דינו כאישה, וכשם שאישה אסורה ללבוש בגדי איש, עבד אסור ללבוש בגדי אישה. ואם כן לכאורה אדרבה יש לנו ראייה הפוכה לכאורה שמותר לצבוע זקנו, וא"כ כדי ליישב מה שנאסר ללקט שערות לבנות מתוך זקנו, וכן הדין בצבוע כמו שכתב הרמב"ם, בהכרח לנו לומר שצורך פרנסה מותר, אלא שכאשר יש חשש אונאה ומקח טעות אסור.

ברם לפי האמור לעיל שרש"י פירש שנכרי היה

ילבש, וכמו שכתב בכסף משנה (ש) שפסק רבינו כרבי אליעזר בן יעקב שמשנתו קב ונקי, וכן תירגם אונקלוס לא היא תיקון דגבר וכו' ולא הצריך שישב איש בין הנשים או האשה בין האנשים.

ובספר עבודת המלך (ש) סידר סוגיא זו וכתב וז"ל: המלקט שערות לבנות מתוך השחורות מראשו או מזקנו, משיילקט שיערה אחת לוקה. והוא מגמרא דשבת ומכות. והשיג עליו הראב"ד ז"ל לא מחוור שיהא לוקה באחת שלא אמרו אלא 'אסור' (ודבר זה אפילו בחול אסור משום שנא' לא ילבש וכו'), ועוד מאי עדי אשה איכא בחדא, והא לא מנכרא מלתא כלל. ועי' בריטב"א במכות (ש) שדייק גם כן מלשון 'משום שנאמר', שהוא מדרבנן, [וכן דעת תלמידי הרשב"א דכל מקום שאמרו 'משום שנאמר' אינו אלא מדרבנן אבל רבו החולקים בזה, ובאמת אי משום לשון 'משום שנאמר' הנה בש"ס כת' המובא בדקדוקי סופרים בין במס' שבת בין במס' מכות ליתא להך 'משום שנאמר' כי אם 'אסור משום לא ילבש' וכו' וכן הנוסחא ברי"ף ועוד רבוותא], וכתב על זה, דכרבנן אתיא דפליגי עליה דרבי אליעזר בן יעקב, אבל לרבי אליעזר בן יעקב אסור מדאורייתא, והא דאמרין העברת שיער מדברי סופרים דלא כרבי אליעזר בן יעקב. ובדעת רבנו [הרמב"ם] אי אפשר לומר כן, דהא איהו סבירא ליה כרבי אליעזר בן יעקב ובהעברת שיער דהוא מדברי סופרים, וכבר כתבנו לישב דברי רבנו באופן דלכולי עלמא הוי לעדות עדי אשה מדאורייתא, והריטב"א סיים דאפשר דהוא מדאורייתא, ולא דק בלישניה וכתב שכבר האריך בזה במסכת נזיר ובמהדורא קמא למכות ולא זכינו לאורם. ע"כ.

ובבית יוסף הכריע כדעת הרמב"ם שחייב מלקות. אמנם בשולחן ערוך (יו"ד סימן קפ"ב ס"ו) לא כתב שחייב אלא שהוא אסור, וז"ל: אסור (לאיש) ללקט אפילו שער אחד לבן מתוך השחורות, משום לא ילבש גבר (דברים כה ב) וכן אסור לאיש לצבוע (שערות לבנות שיהיו) שחורות, אפילו שיערה אחת. ע"כ. ונחלקו הפוסקים בדעתו אם חזר בו ופסק כדעת הראב"ד שאיסורו מדרבנן, או שהזכיר האיסור מן התורה בלשון איסור, ולא כרמב"ם שהזכירו בלשון חייב. מיהו גם אם נאמר שהבית יוסף לא חזר בו בשולחן ערוך ופסק גם בשולחן ערוך שהאיסור מן התורה, עדיין יש מגדולי הפוסקים שהכריעו כדעת הראב"ד ובראשם הגר"א (שם סי' י"ג) שפסק שהוא מדרבנן וז"ל: ברייתא הובאה ספ"י דשבת וסוף מכות, והרמב"ם כתב שחייב כיון שהוא תיקון הנראה כנ"ל, והראב"ד חלק עליו וכתב דאינו אלא מדרבנן כמו כל העברת שער. וכ"ה הגי' בגמ' שם ושם. ע"כ.

ראיה להתיר לצבוע זקנו לצורך שידוך או פרנסה

המתבאר לן מדברי הפוסקים שזה וודאי שאסור לאיש ללקט שיערה לבנה מראשו או זקנו, רק שנחלקו אם הוא איסור דאורייתא או דרבנן, אלא שמכל מקום שאלה שאלה בבי מדרשא, וכבר דשו בה הרבה מן הפוסקים, באופן שהוא בחור צעיר ורוצה לצבוע זקנו לצורך שידוך או פרנסה, שאין מטרתו כדי לייפות את עצמו סתם כאשה, אלא שסיבת הצביעה היא מפני צורך גדול כשידוך ופרנסה, אם יש לומר שמחמת טעם זה שוב אינו בכלל האיסור של 'לא ילבש'.

והנה יש להוכיח להתיר, וכמה מן הפוסקים הוכיחו כן כל אחד לפי סגנונו לדקדק מדברי הגמרא במסכת בבא מציעא (ס) לגבי מה ששינוי במשנה שאין מפרסין את האדם, שכמוכר עבדו שייראה יפה משום 'מקח טעות': פרכוס דאדם

אך גם בנידון דידן נראה שהוא רוצה להקל אם יש טעם נכון בדבר ואינו רק ליופי נוי. אמנם מה שכתב שרוב פוסקים נטו לאיסור לרב ההוא לצבוע שערותיו, הנה באמת מצינו הרבה פוסקים מאד שלא כתבו כן וכן, וגם יתכן שדוקא לרב ההוא לא התירו משום שלא היה צעיר לימים, אבל מי שהוא צעיר לימים ונתהפך טבעו והלבינו שערותיו עד שמחמת כן לא יכול למצוא שידוך או פרנסה בזה יודו להקל.

וראה עוד בשו"ת לבוש מרדכי (סימן כ"ד) שכתב עוד דמאחר שמכון למען ישיג משרה אין כאן איסור, ובלבד שלא יהא איסור הונאה דהיינו אם יודע הוא בעצמו שכחו במתניו לעבוד העבודה שמקבל ורק כדי שלא יפחד המקבלו שיחשוב כיון ששער לבן נזרקה כשל כחו, ומוסיף בדבריו עוד נימוק להיתר כיון דידוע עתה שכן הדרך לצבוע עיניו שם.

וע"ע בשו"ת צפנת פענח סימן רנ"ח כתב בתשובתו להרב ר' אשר זעליג מרגליות שאיסור צביעה הוא רק לגבי שערות הראש אבל לא לגבי שערות הזקן, מפני שניתן לומר ששער זקן לא מקבל צביעה בטוב וכי יש נפקא מינה בין זכרים לנקבות מחמת ששער של זקן הוא קשה וכו' יעו"ש.

ובשו"ת מנחת אלעזר (ח"ד סימן כג) הביא דעות הפוסקים והאר"ק להוכיח להתיר, ותו"ד דיותר נראה שאין בזה אלא איסור דרבנן, ועיי"ש כל דבריו, אלא שכתב בחיתום תשובתו, וזה לשונו: וכבר כתבתי בתחלת דברי כי לא באתי ח"ו לחלוק על גדולי האחרונים ז"ל ובפרט על הד"ח ז"ל ובדאי יש להחמיר כדבריהם אך באתי לעורר בעיקר ההלכה כנ"ל להיתר. עכ"ל.

ובשו"ת אגרות משה (י"ד ח"ב סימן סא) כתב נמי להקל, דאם כוונת צביעתו הוא לא ליפוי אלא כדי שיקבלוהו למשרה באופן שאין איסור אונאה כגון שיוצא שיעשה המלאכה כצער, מסתבר שיש להתיר כמו בלבוש מפני החמה והצנה שהתיר הב"ח כדהביאו הט"ז סק"ד והש"ך סי' קפ"ב (סק"י), והסכימו לזה כיון שהוא רק דבר אחד ולא מתדמה בזה לאשה. וכתב שם שנזדמן לו לראות ספר המאור להגרא"מ פרייל שמדבר בזה וכן תשובה מהגאון ר' משה מרדכי עפשטיין הר"מ דסלאבאדקא והעלו ג"כ להתיר לצבוע בשביל השגת משרה כשליכא איסור אונאה עיני שם. וגם במאורי אור - קיצור שולחן ערוך (י"ד סימן קפ"ב) כתב בפשיטות להתיר במקום בזיון וצער. עיי"ש.

וכן בשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סימן פו אות ג') כתב שנוהגים להקל לצבוע או ללקט לבנות מתוך שחורות למי שהוא צעיר ובכה"ג, שלפי הגיל שלו הוא כעין מום וכוונתו רק להסיר ממנו את המום ולהיות ככל אדם ואין זה דומה לתיקוני נשים.

וכן בקובץ תשובות מהגריש אלישיב (ח"ג י"ד סי' קכח) כתב שלביש בגדי אנשים לנשים ולהפך אסורה בכל ענין, אבל יפוי הגוף אינו בכלל לא ילבש אלא כשמתכוין לשם יפוי, ולא כשמתכוין לשם צער. וכתב לענין מי שהלבינן חצי זקנו שדנו בו הפוסקים הקודמים, שכיון שאינו עושה כן אלא שלא יתבייש ויצטער אין איסור בדבר.

ובתשובות והנהגות (ח"ד סימן קצה) כתב אודות שאלה זו לצבוע שערות הראש כדי להיראות צעיר, וזה לשונו: שאלה זו כבר נידונה באחרונים (עיין בש"ח מערכת ל כלל קטז). בשו"ת לבוש מרדכי מהגר"מ אפשטיין, ושו"ת שרידאש י"ד (ח"ב סימן פא), צידדו להתיר כיון שאינו מתכוין ללייפוי רק לתועלת מעשית ובכה"ג אין איסור לא ילבש ע"ש.

תשובות הנ"ל דנו בזה להקל, והמחמירים מחלקים בין דאורייתא לדרבנן, ובצביעת שערות לכמה פוסקים הוא איסור דאורייתא, או שאר חילוקים כמבואר בדבריהם.

אין איסור לא ילבש ליפות עצמו ממום

אמנם בנידון הבחור ההוא שהיתה לו שומא בפניו, כתב במנחת יצחק להתיר, בין לחתוך היבלת, ובין לצבוע השערות אם קשה לחתוך היבלת, משום שפשיטא שיבלת כמון זו מיקרי מום, וכמבואר ברמב"ם (פ"ח מה' ביאת מקדש ה"טו) דמי שהיתה בעור פניו שומא שיש בה שיער אף על פי שאינה כאיסור אלא כל שהוא, הוי מום גבי כהנים, וברפואת מום שבגוף בודאי אין משום לא ילבש. וראה מדאיתא (כתובות עה). אבל הוא שהלך אצל חכם והתירו אצל רופא ורפא אותו מקודשת, היינו אם אמר לה על מנת שאין עלי מומין ונדרים עיני שם, ולא חילק בין מום למום.

ואף לצבוע השערות למראה השערות שבזקנו נראה גם כן שמוותר, והוא על פי מה שכתב בלבוש מרדכי (ח"ד סי' ק) לבאר טעם החילוק בין הא דמגרר גלדי מכה וצואה, לאיסור דצביעת שערות לבנות, דבשערות מתחילת בריאתו בטבעו להשתנות ללבנות, אין כאן שינוי בטבעו, ואדרבה בצביעה משנה מה שנברא בטבעו כדי ליפות בה. והיא דרך נשים משום נוי ויפיה, על כן יש בו משום לא ילבש גבר. וכן לענין ליקוט שערות לבנות מתוך שחורות היינו טעמא, אבל לגרר גלדי מכה וצואה וכדומה, הרי זה להיפוך, שאינו עושה רק להעביר מה שניתוסף על בריאת הטבע, והוא מחזיר עצמו לטבע האדם, על זה שייך הפסוק כל פעל ד' למענהו (משלי טו, ד), עכ"ל.

והנה אף שהוא מיייר שם להסיר מה שנעשה בו על ידי חום השמש, שנשתנה אחרי הלידה, מה שאין כן כמו בנד"ד דהוי מתחילת ברייתו, אבל מכל מקום כיון דהוי דבר שאינו בטבע הבריאה של שאר בני אדם, שייך לחלק כנ"ל, דשאני מה שנשתנו שערותיו ע"י שומא שבגופו, ובין שערות לבנות שנולדו בו בלא סיבת איזה דבר הגורם הנראה בו.

והגם דזה בלבד מה שנשתנה השערות לבנות בעוד צעיר לימים הוי שינוי בטבע, וכנראה דמהאי טעמא ס"ל לבעל התשו' אבני זכרון הנ"ל, להתיר לצורך פרנסה לצבוע השערות, כל זמן שלא בא לגיל השנים שמתלבנים השערות בטבע כנ"ל, אבל יש לומר שגם בצעיר לימים יש מציאות בטבע הלבנת השערות, וכמ"ש הרמב"ם (פיה"מ ברכות) על הא דאמר רבי אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה, ופירש שקרא ושנה הרבה עד שהלבינו שערות ראשו עיני שם. ושייך לומר כנ"ל דבצביעתו משנה הטבע, משא"כ היכא דהוי ע"י שומא הנראה לכל די"ל שפיר דאין בזה משום לא ילבש כנ"ל.

אמנם ההלכה למעשה גם הלבושי מרדכי בנדונו, התנה בהתירו אם יסכימו ב' גדולי הוראה מ"מ בודאי יש לצרף אותם הגדולים שצדדו להתיר אף בצביעת שערות לבנות לצעיר לימים בלא שומא, אף גם אם להלכה ולא למעשה כנ"ל. ובאם אפשר ע"י נכרי בודאי עדיף, דאז יש לצרף גם השו"ת בית היוצר להתיר כן למעשה בצעיר לימים גם בלא שומא כנ"ל, וכ"ש בבאים ע"י השומא. עכ"ל. ומדברי המנחת יצחק משמע שבאמת סבירא ליה דיש להתיר גם בנתלבן לחוד, אם הוא בחור לימים, והדבר מונע ממנו למצוא שידוך או פרנסה, רק שיקרר דבריו נטובים להיתר באופן הפשוט יותר במי שיש לו שומא שיש עליה שערות לבנים,

לו שיתחיל להסתפר בצד אחר שלא התחיל עדין להתלבן ויגמר בצד שהתלבן, ואעפ"י שכאן נשארים עיקרי שערות הזקן לצד חוץ, א"כ עכ"פ מגלח לבנות מתוך שחורות, מ"מ כיון שכן דרך המתגלחים שמגלחים חלק הנוטה לגרון ומשיירים השאר, וגם נוטל רוב שחורות עמו בכי הא נראה דאין חשש כלל. עכ"ל.

דעת הבאר משה שגם הרמב"ם מתיר

אמנם בשו"ת באר משה כתב (ח"ח סי' ה) אחר שהביא דברי הרמב"ם שפסק כרבי אליעזר בן יעקב, ביאר, שהטעם שיש איסור דאורייתא בליקוט שערות לבנות מתוך שחורות אף שעדיין ניכר שהוא איש, לפי שהוא כמו שיש איסור באשה הלובשת בגד אחד של איש ואיש הלובש בגד אחד של אשה, שהרי המלקט שערות לבנות מתוך שחורות אינו נראה כאשה בכל מלבושיו, אלא רק עושה כדרך הנשים במה שדואג להתנאות, וביאר בזה שיש איסור הוא, משום שתמיד דעתו על כך שיהיה נראה כאיש צעיר לימים להראות לנשים יפיו, ואם כן ממילא תתעורר אצלו מחשבת זימה, ומכאן למד הרמב"ם שזהו גדר האיסור ושישנו גם בהחלפת בגד אחד בלבד.

ומהאי טעמא יצא לחדש שאפילו לדעת הרמב"ם גדר איסור לא ילבש הוא כל שעוסק בייפוי כדי להראות לנשים יפיו, וממילא באיש צעיר לימים שהיו בזקנו שערות לבנות אחדות והיה נראה כאיש בא ימים, ולא היה יכול לבא בקשרי שידוכין עם אשה צעירה הראויה לו לפי שניו, ובא לשאל אם מותר לו ללקט השערות הלבנות לצורך מציאת שידוך, גם הרמב"ם יודה להקל, יען שהוא עושה כן לשם שידוך ולא לשם זימה, ממילא אין איסור בדבר.

נמצא לפי דעתו גם להרמב"ם יש להקל בזה באופן שאינו רוצה להתנאות, אלא רק רוצה למצוא שידוך או למצוא לעצמו פרנסה. ובאמת שכן סבר גם השואל בתשובת שואל ומשיב, ה"ה הרה"צ אב"ד ליסקא, אלא שכתב טעם אחר להקל לפי הרמב"ם, ובוה לא הסכים עמו השואל ומשיב.

ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סימן פא) כתב ע"ד בחור אחד מתלמידי ישיבה אשר על פניו במקום גידול שער זקנו, וזקנו מגודל בשער רגיל, ורק מהשומא יוצאים שערות לבנים, ונראים בזקנו שורה אחת שערות לבנים בין השערות הרגילות, ועי"ז נראה מגונה ביותר, והוא חסרון גם לענין שידוך, וכתב כי מעשה שהיה ברב אחד שנתלבן חצי זקנו ופאה אחת וחצי הראש, וחצי השני של הראש ופאה הב' וחצי זקן הב' נשארו שחור, והיה לבזבז בעיני רבים, ונשאל השאלה לכל גדולי הדור אם יש לו היתר לצבוע השערות הלבנות לשחור, רובם נטו לאיסור, כמבואר בתשובת שואל ומשיב (מהדו"ק ח"א סי' רי), ובת' מהר"י אשכנזי (ח"ד סי' ט). ובת' דברי חיים (ח"ב י"ד סי' סב), ות' מהר"ם שיק (ח"ד סי' קעב וקע"ג), אמנם היו גם המצדדים להתיר בכה"ג, ה"ה בת' מנחת אלעזר (ח"ד סי' כ"ג) להלכה ולא למעשה, ובת' אבני זכרון (ח"ג סי' לט), כל זמן שאין מתלבנים השערות בטבע, ובס' מנחת פתים (י"ד שם) ציין לתוס' (שבת ג.) דמוכח דאם בוש מבני אדם מותר לצבוע שערותיו, ודברי התוס' אלו הובאו גם בדרכי משה (י"ד סי' קנ) עכ"ל.

ובתשובת בית היוצר (י"ד סי' מה) מתיר על ידי עכו"ם והוא לא יסייע כלל עיניו שם, והובאו כל אלה בספר שיערים מצויינים בהלכה (סי' קעא אות א). והנה דברי התוס' (הנ"ל בשבת שם) שלמד מזה המנחת פתים בפשיטות שמוותר לצבוע שערות אם בוש מבני אדם, הנה הוא היסוד אשר כמה מבעלי

בדין הרודף אחרי עוף בשבת

כמה בחורים הסבו יחד לסעוד את סעודת השבת בישיבה. באמצע לשיר את זמר 'כל מקדש' נשמע לפתע זמזום של דבורה, ולנגד עיניהם ראו דבורה ענקית בעלת כנפים רחבים עפה לצד הפלורסנט, וכל חברי השולחן התרוממו בבהלה ממקומם. החברים עמדו מן הצד והעלו רעיונות, כיצד אפשר לסלק את הדבורה ללא חשש איסור שבת. אחד הציע לקחת בגד ולהכות בה עד שיתקלקלו לה הכנפיים. אחר הציע להתזין עליה עם מבשם אויר עד שיידבקו לה הכנפיים עד סוף הסעודה, וחבר שלישי הציע, לרדוף אחריה מכל הצדדים, עד שתתעייף ותעצור בצד מבלי לעוף. האם אופנים אלו מותרים בשבת?

תשובה: בשבת (ק"ה) תנו רבנן הצד צבי סומא וישן חייב, חיגר וזקן וחולה פטור, אמר ליה אביי לרב יוסף מאי שנא הני ומאי שנא הני, הני עבידי לרבווי הני לא עבידי לרבווי, והתניא חולה חייב, אמר רב ששת לא קשיא, הא בחולה מחמת אובצנא הא בחולה מחמת אישתא, וברשי: אובצנא עייפות שאינו יכול לזוז ממקומו נצוד ועומד הוא. הביאור מחמת אובצנא, מדובר בעייפות נוראה שאפילו אם משהו תופס אותו הוא לא מנסה להשתמט מרוב עייפות ויגיעה, שונה זאת מחולה מחמת אישתא שאם מנסה לתפוסו, יכול קצת להשתמט ומנסה לברוח.

בשולחן ערוך (סימן שט"ז ס"ב) הצד צבי ישן או סומא חייב, חיגר או חולה או זקן פטור, וכתב במשנה ברורה שאפילו שפטור, אבל אסור מדרבנן, ועל כן כשמוצא ארנבת חולה מונחת על הדרך, אף על פי שאינה יכולה לזוז ממקומה, אפילו הכי אסור לקחת אותה דהוי צידה מדרבנן, ויש אומרים שזה אפילו מדאורייתא.

ובביאור הלכה (ד"ה או חולה) מביא את דברי הט"ז שביאר שהשולחן ערוך סובר כרש"י שבחולה וחמת אובצנא פטור, מפני שאינו יכול לזוז, משום שהשולחן ערוך מדמה חולה לזקן, וגם זקן אין יכול לזוז מחמת יגיעה, וגם חולה מחמת עייפות אינו יכול לזוז מחמת היגיעה, ובחולה מחמת אישתא יהיה חייב, אבל המשנה ברורה חולק שמכיון שלא ביאר השולחן ערוך באיזה חולה מדובר אפשר לומר שמתכוין לחולה פשוט שזהו מחמת אישתא, וכמו שיטת ה"ח שהביא המגיד משנה (יש לציון שבשבת בגליון דר"ח מובא כשיטת רש"י) שבאובצנא חייב שיכול קצת לזוז, ובאישתא אין יכול לזוז כלל ויהיה פטור.

אך כתב הביאור הלכה שגם ה"ח אינו חולק לדינא עם רש"י, וגם לשיטתו אם יהיה עייפות נוראה שאינו יכול להשתמט יהיה פטור, וגם לפי רש"י אם יהיה חולה מחמת אישתא שאינו יכול לזוז יהיה פטור, וכן צידדו המחצית השקל והאליה רבה והנשמת אדם. אבל בבית יוסף (ד"ה צד) לא משמע כן, רק לפי ה"ח באובצנא יהיה חייב בכל גוונא, ובאישתא יהיה פטור, ואיני יודע טעמו מה זה שונה מחיגר או חולה שפטור בגלל שאינם יכולים להשתמט, ואי אפשר לחלק שזקן או חיגר לעולם לא יוכלו להשתנות מהמצב שלהם, מה שאין כן אובצנא שזה רק לזמן, מפני שבסוגיא (שם) מובא שחשב בשעת הטל פטור מצד, מפני שהם עוורים באותו זמן, על אף שלאחר שיגמרו הטל עיניהם מתפקחים.

ומסיים הביאור הלכה ודע דנסתפקתי לרש"י (ולכאורה הספק הוא לא דווקא לשיטת רש"י, רק לפי המשנה ברורה והמחצית השקל הספק הוא גם לשיטת ה"ח שאינו חולק לדינא עם רש"י) איך הדין אם רדף אחר איזה חיה או עוף כדי לצודו עד שנעשה עיף, שאינו יכול לזוז ממקומו, או שהכהו עד שנעשה חיגר, אם חייב עבור זה משום צידה, או אפשר דאין דרך צידה בכך, משום שהדרך ליטול את הנצוד ולא להשאיר אותו במקומו.

העולה לדינא:

כתבו בסם הגר"ש אלישיב בספר אשרי האיש, דלפי פסק הביאור הלכה להכות מעופף עם מקל, אם יפסיק לעוף בגלל זה, וכל שכן אם יתקלקלו לו הכנפיים אסור, וכן אסור להדביק לו את הכנפיים על אף שזה לזמן מועט, וכמו כן אסור לרוץ אחרי עוף עד שמתעייף מחמת זה.

בדין נמלך בברכות הנהנין

משולם הוא מאותם שמכירים את השמש בצד המזרחי יותר. מאז ומתמיד היה הוא מעשרה הראשונים, ומתעוררים שבהם, והיה שוהה שעה אחת כחסידיים הראשונים, ואחר כך מתפלל, רגיל היה לפתוח את היום בכוס קפה חם וחזק, ולאחר מכן לא היה מפסיק שוב, לשום צורך שבעולם, באותו היום בבואו כהרגלו לבית הכנסת, מצא שני צורבים צעירים שהקדימו אותו ולמדו בהתלהבות ובריתחתא דאורייתא, "מתכוננים למבחן" הרהר לעצמו, ופנה אף הוא להצטרף לאווירה החמה, אלא שלאחר דקה של לימוד, חלף אחד מהצורבים לידו, ומבלי משים התחכך בכוס הקפה של משולם, שהיתה עוד מלאה למחצה, והפילה לרצפה. הבחור מיהר לנגב את רצפת בית הכנסת, והתנצל בפני משולם, תוך כדי שהוא ממחרת להכין לו כוס קפה חלופית, על פי הוראותיו, אלא שלפתע חשב משולם, הרי אין הרגלי לשנות יותר מכוס קפה אחת, ואם כן צריך אני לברך שוב על כוס קפה זה, משולם שטח את ספקיו בפני הני תרי צורבא מדרבנן, ויחד ביררו את ההלכה למעשה מה הדין:

תשובה: בבואנו לדון בדין "נמלך" צריך תחילה לחלק בינו לדין "היסח-הדעת" שבנמלך הדיון האם חשב בברכה גם על דברים שלא היו לפניו ושלא בדעתו לאכול, ואילו בהיסח הדעת הכוונה שחשב שסיים לאכול.

ועכשיו נבוא לבאר את דיני נמלך יש שלוש חילוקים עיקריים. א. אם דעתו במפורש לאכול גם מין אחר אפילו ששתי סוגים נפרדים (כגון דג ושכר) ולא דווקא שחשב בשעת הברכה (ש"ע הרב ר"ו ס"י) או שאפילו בלא דעתו במפורש אלא שרק דרכו תמיד לאכול ביחד (משנה ברורה ר"ב ס"ק ד') לא מברך, ובזוהר הברכה (פ"כ ס"ו) מביא מהרב אלישיב שבהרבה מצבים (כגון שמנשנש בבית) אין גמירות דעת מוחלטת, כיון שאנו בדורינו היום נמלכים ומשנים דעתנו תדיר, ולכן תמיד לא יברך ברכה נוספת.

ב. בסתמא (שלא חשב שכן ולא חשב שלא) לשולחן ערוך (בביאורו לפי רוב האחרונים). לא מברך אפילו במין אחר, אך צריך שיהיה מסוג דומה, שאנשים אוכלים שתי המינים יחד. אך המגן אברהם לומד בדברי השולחן ערוך, שתמיד צריך לברך (כשלא נשתיר), והמשנה ברורה פוסק (ר"ו ס"ק כ"ב) שבאותו המין [אפילו שתי סוגי יין] אינו צריך לברך, במין אחר צריך לברך, אך אם עוד לא גמר את המאכל הראשון אפילו במין אחר לא יברך, אך דווקא בדומה למין הראשון (ש"ע הרב שם). אך אם קבע את אכילתו בפירות דעת החי אדם (כלל ס"א) שפוטור מברכה אף במין אחר, והמשנה ברורה פוסק כמותו בצירוף דעת השולחן ערוך שתמיד מין אחר לא נחשב לנמלך, אך בש"ע הרב מביא יש אומרים שכל הפטור אפילו באותו המין רק בקבע, וכתב שלא שייך קבע באכילת פירות, ולפי זה צריך לברך, אך למעשה פסק שלא לברך, מדין ספק ברכות להקל, אך לכן כותב, וכן כתב הרמ"א (ר"ו ס"ה) שלכתחילה תמיד צריך להיות דעתו ממש.

ג. אם נמלך לגמרי כדוגמת הט"ז המובא במשנה ברורה (קע"ד ס"ק יח') כשקנה לעצמו לחם לאוכלו כולו, ואחר כך נתאוה לאכול עוד, ושלה לקנות עוד צריך לברך, אך אם יש לו בבית ורוצה לאכול עוד לא נחשב נמלך, בשער הציון (כ"ה) מביא דוגמא לנמלך, ומדגיש שבשתיית יין אפילו שלא צריך להביא מהשוק נחשב לנמלך, ובשמיירת שבת כהלכתה (פרק מה הערה כ"ט-ק') מביא מהג"ר שלמה זלמן אויערבך שאינו יודע בבירור טעמו של השער הציון ובהמשך דבריו מבאר שהתכוון לשנות רק את יין הקידוש.

ובנידונינו, בכוס קפה, ששותה רק כוס קפה אחד תמיד, ורק בגלל ששפך רוצה להכין שוב, לכאורה נחשב לנמלך לגמרי, אך יש שתי סברות לפוטור מברכה.

הראשון, שיטת עוף החיים (ס"ה קע"ד סק"ד) שאף הנמלך, כמו באותו אחד ששלח לקנות עוד לחם, אם נשאר לו עוד לחם כשהחליט שרוצה עוד, לא יברך, אך בקיצור שולחן ערוך (סימן נ"א ס"א) כתב שאפילו נשאר צריך לברך, על מה ששלח לקנות בחנות. ויש שהוכיחו דעתו של המשנה ברורה מדבריו (סימן קע"ד סק"ט) שמדבר לגבי אדם שנכנס למקום שיושבים שם חבורת אנשים לסעודה ולא הוזמן, ואחד הושיט לו כוס וברך, ולאחר מכן אחר גם הושיט לו, שיברך מפני שנחשב לנמלך, אפילו שלא גמר לשנות את הכוס הראשון, ומבאר בשער הציון (סק"כ) מדוע שונה מהדין בהלכות שחיטה שאם לא גמר לשחוט את הראשונים, לא חוזר ומברך, ומחלק שכאן שונה שלא שייך כאן קביעות, כיון שבא רק דרך עראי לשם, ויש המוכחים מזה שלא מתרץ שכאן מדובר בנמלך לגמרי, ולכן לא עוזר נשתיר אלא מתרץ שכאן זה עראי, משום שסובר המשנה ברורה שכן עוזר נשתיר, אף בנמלך כשיטת כף החיים.

ואף במקרה שלנו שנשפך הקפה, ורק נשתיר כמה טיפות שניתן לשנות מבואר באשל אברהם (בוטשאטש ס"ו ר"ה) לגבי אחד שנשתיר לו רק פירורין שלא מברך מכיון שהיה בידו ליקח הפירור בפני עצמו. וגם אם אין דרך העולם ליקח פירור בפני עצמו, מכל מקום כיון שאילו היה רוצה היה אוכל, לא שייך בכך מניעה על ידי שאינו רגיל, וכתב יש לפעמים אוכלים ממה שאינו רגילות. ונלמד מדבריו לענייננו שגם אם נשתיר קצת קפה בכוס אינו מברך, אך אם כבר זרק את הכוס לפח, ואחר כך חשב שרוצה להכין קפה חדש נראה שצריך לברך.

והג"ר שלמה זלמן אויערבך (שמירת שבת כהלכתה פרק מה ס"ק צט) מחדש סברא מחודשת לפוטור כי דעתו בברכה לפטור כוס קפה, ולא דווקא את מה שהכין בהתחלה, לכן יוכל להכין קפה חדש ולהיפטר בברכה הראשונה, ואפילו אם לא נשתיר במה שנשפך, אך לסברתו אם נשפך לו חצי מהקפה אם יכין כוס חדש שלם יפטר מברכה רק בחצי הראשון, דדעתו הייתה על כוס קפה אחד, אך לסברת הכף החיים, כיון שנשתיר יכול לשנות עוד כוס שלם בלא ברכה.

העולה לדינא:

א. אם נשתיר עדיין מהקפה הקודם, יכול להכין חדש ללא ברכה.

ב. אם נשפך כולו, נכנס לפלוגתא דרבוותא, ודאי שאם מכין כמות גדולה יותר ממה שלא שתה בתחילה שחייב בברכה. וירא שמים יצא ידי חובה בברכה על דבר אחר, וכל זה כשאנו רגיל לשנות יותר מכוס אחד.

ומיהו כל זה בנידון דידהו שמעוניין שיקבלו אותו לפקיד, וחושש שלא יקבלו אותו כשנראה זקן, ציידו בזה להקל, אבל בנידון דידן מיירי בבחור שנראה קצת מכוער בשערותיו שהתחילו להתלבן, והוא בן שלשים ולא נשא מעולם אשה, ותולה תקונו בכך שאם יצטבע יראה צעיר יותר ויהיה לו קל יותר להשיג שידוך. והנה בנידון דידן חושש אני שבאמת כוונתו איננה רק לשם שידוך, אלא רוצה לעשות זאת כדי למצוא חן בעיני בני אדם, ומתכוון בכך גם לייפות את עצמו, ולא אוכל להתיר בזה איסור תורה, שאפילו תלישת שיערה אחת לבנה מתוך שחורות לא התירו, וההיתר של האחרונים הנ"ל הוא רק כשצריך משרה ואינו רוצה להתראות כזקן, אבל אינו מתכוון כלל לשם יופי, אבל כאן ראוי לחשוש שמתכוון לשנות את מראיתו כדי שיתראה יפה, וכה"ג יש חשש איסור תורה, ובפרט כיון שלא נהגו האנשים לצבוע שערות ראשם, הוי מעשה איסור של לא ילבש ולא מועיל בכה"ג להתיר משום כוונתו. עכ"ל. מבואר דעתו להתיר בכה"ג שאין כוונתו לנאות את עצמו, אלא שבשאלה שם חשש לאותו בחור שכונתו ליפוי ונוי, ולכן סילק ידי מלהתיר לו.

אם יש להתיר משום שהיום מנהג גם האנשים לצבוע

וראיתי עוד פוסקים שיצאו להתיר מטעם אחר, והוא לפי שכל האיסור הוא רק באופן שאין דרך האנשים לצבוע שערם כמו הנשים, אבל במקום שיש מנהג גם לאנשים לצבוע, כמו שמצינו בין אומות העולם או אנשים שאין מקפידים כ"כ שבוודאי צובעים שערם, שוב אין בזה משום לא ילבש. אלא שתמהתי על הדברים הללו, אם כנים הדברים לומר שבזמנו של הרמב"ם לא היו אומות העולם צובעים שערם והיה כן מנהג הנשים לבדם. ויש לעיין טובא בדבר. ובמהרש"ם (שם) כתב, ע"ד השואל דמ"ש מדברי הפרישה בדיון העברת שער דהיכי דגם אנשים מעבירים ליכא איסור דאנשים היינו עכו"ם, הנה הפרישה בעצמו חזר וכתב פירוש אחר דהיינו אנשים יהודים אם כולם נהגו בזה וכו' לסמוך על פי' א' דגם להסתכל במראה וכל שאר דברים העכו"ם עושים כן ואתה עוקר כל דיני הש"ע. עכ"ל.

ובעל שרידי אש (ח"ב סימן מא) האריך בזה הרבה, ויבור לו דרך חדשה בדעת הרמב"ם, והוכיח לכלל הדעות מותר לצבוע אם הוא מחמת בושה וצורך, ועי"ש.

סוף דבר, מכל האמור נמצאנו למדים כי יש חבל פוסקים שהקלו בזה, והרי דין צובע שער לדמותו למלקט השער נתבאר ברמב"ם בראשונה, ושם איירי בצובע כדי להתייפות ולהתנאות, ולא האמור בתורה הלא נאמר בו 'כי תועבת ה' אלהיך עושה אלה', ומפורש שהטעם הוא משום תועבה, והרי מפשטות הסוגיא בבא מצינא (ס:) ידיים מוכיחות בה שלא אסרו הפרסום אלא משום הונאה והטעייה, וממילא יניח דעתו כי הרוצה להקל יש לו על מי שיסמוך, כי הרבה מגדולי הפוסקים נטו להקל בבחור שנתלבן שערו טרם זמנו, וקשה עליו הדבר למצוא פרנסה או שידוך, והדבר גורם לו צער, שיש להקל עליו לצבוע השער, כי כמה צער יש לבחור יש בדד שאינו יכול למצוא זיווגו רק מפני שנתלבן שערו, ואפילו בדעת הרמב"ם שסובר שיש איסור דאורייתא לצבוע, הלא מצינו מהפוסקים שסברו דגם הרמב"ם יודה על זה, ולא כתב כן אלא במקום שעיקר המעשה הוא ליפוי ונוי, ודוקא בזה יש לחוש לאיסור לא ילבש. והמנחת אלעזר אף הוא לא רצה לחלוק הלכה למעשה על הדברי חיים, אך נטיית דעתו ולבו היה להקל כל כהאי גוונא, ועל כן במקום הצורך טוב ויפה אמר להשמיט עצמו מלאסור.

להלכה:

א. אסור ללקט שערות לבנות מתוך שחורות, וכן אסור לצבוע אותן בשחור משום איסור לא ילבש. ב. נחלקו הראשונים אם האיסור מן התורה או מדרבנן. דעת הרמב"ם שהוא מן התורה ולוקה, ודעת הראב"ד שאסור מדרבנן. ג. בנידון אם מותר לצבוע במקום צורך גדול, כשידוך או פרנסה, וכן במקום בושה וצער, דנו הפוסקים להקל ולסמוך על רוב הפוסקים שאינו אסור רק מדרבנן, ובמקומות אלו לא גזרו. ועוד מפני שאף לסוברים שאסור מן התורה, כשאנו מתכוון להתייפות אינו אסור. אמנם יש אומרים שאף אם האיסור מדרבנן, אין להקל. ד. לייפות עצמו ממומים, כמו שומא ויבלת וכתמים מלידה ומהשמם, כתבו הפוסקים שאין איסור. ה. למעשה, המקל לצבוע לצורך שידוך ופרנסה, יש לו על מי לסמוך.

יציאה לדרך לפני תפלת מנחה או מעריב

פרץ וזרח, נדברו להיפגש בכיכר שליד השטיבלאך אחר הצהרים, ולצאת למסלול מהנה סביב הפרדסים בשעה שהשמש כבר אינה קופחת, כדי להברות את גופם, לברך ברכת האילנות, להתפעל מנפלאות הבורא ולשבחו ב'מה רבו מעשיך ה'. לאחר שסיים זרח להתארגן עם צידה לדרך וכבר התכוון לצאת מהבית, עצרו אחיו הצעיר מאיר והעיר לתשומת ליבו, כי יתכן שיש כאן שאלה הלכתית, ואין הדבר פשוט כל כך לצאת לדרך בטרם יתפלל. האמנם?

תשובה: בשולחן ערוך (או"ח סי' פט סעיף ג) נפסק: אסור לו להתעסק בצרכיו, או לילך לדרך, עד שיתפלל תפלת י"ח. וכתב המשנה ברורה (סק"ט): ואפילו קודם מנחה ומעריב אם הגיע זמנם דינם כמו קודם שחרית. עכ"ל. ותמוה הדבר, שלא ראינו ולא שמענו שנוהרים מלנסוע לפני מנחה ומעריב. ושמא תאמרו טעות היא בידם, אדרבה, יש לדון האם דברי המ"ב נסובים גם על תחילת דברי השו"ע, שאסור לו להתעסק בצרכיו קודם התפלה. אמנם בסימן רל"ב יש איסור להתעסק קודם מנחה, אבל רק בדברים שיש לחשוש שמא יימשך ולא בכל דבר. ומשמע שטעם האיסור אינו משום שאסור להתעסק בצרכיו כמו לפני שחרית. וראיתי מביאים בשם הג"ר דוד גרוס (לק"ט): שההסבר הוא פשוט: רק כשקמים בבוקר ומוטלת חובה על כל יהודי לקבל על עצמו עול מלכות שמים, בקריאת שמע ובתפלה, אין לעסוק בדברים אחרים קודם לזה, דהוי כפריקת עול. אבל בשאר התפלות, אין נראה בזה זלזול או חיסרון כשמתעסק בצרכיו ורק אחר כך מתפלל.

ובשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' יח) להרב וואזנר, הביא בשם הגר"ז סגל שתמה על דברי המשנה ברורה הנ"ל, דאם כן, האין מצינו ידינו ורגלינו שהרי נוהגים לצאת לדרך ולעשות צרכינו אף שהגיע זמן מנחה, והתנויות פתוחות. וכתב שם דודאי איסור עשית צרכיו לא שייך רק בשחרית, אלא הדולק לדרך בשחרית תרתי אית ביה, חדא דהולך לצרכיו, ועוד דאינו מתפלל בישוב ובישוב הדעת. ובמנחה, אעפ"י שגוף גזירת עשית צרכיו לא גזרו רק בשחרית, כמבואר ברמב"ם פ"ו מתפלה ובכל לשונות הפוסקים, מכ"מ בהליכה בדרך חלק האיסור שהוא מצד זלזול התפלה נשאר גם במנחה וכו' והם הם דברי המ"ב ס"ק י"ט, ולא מיירי רק מהליכה בדרך אם גורם מרוצת או ביטול התפלה 'הדברים פשוטים'. וכוונתו ברורה, שאם ע"י היציאה לדרך קודם שיתפלל ייגרם זלזול בתפילה, שלא יתפלל כראוי או שיבטל התפלה, אסור לצאת לדרך קודם שיתפלל.

ובלק"ה שם כתב דהמעין במקור דברי המשנ"ב יראה ברור שאין כל שאלה ותמיהה. כי מקור ההלכה שהביא הוא מהפרי חדש והפרי מגדים, שהביאו כן בשם הכסף משנה (תפלה פ"ו ה"ד) בשם רבינו מנוח. וזה לשונו: וכתב ה"ר מנוח ומ"ה הרוצה לצאת לדרך בשחרית טוב להתפלל בביתו ואף על פי שעדיין לא הגיע זמן תפלה, כדי שיתפלל בכוונה ובעמידה, משיתפלל בדרך במרוצה, והוא שעלה עמוד השחר. ולא דוקא שחרית אלא אפילו אי זו תפלה שתהיה כיון שהגיע זמנה אין לו לצאת עד שיתפלל אותה עכ"ל.

אם כן, יש שני טעמים באיסור יציאה לדרך קודם התפלה: א' מטעם שאסור לעסוק בצרכיו. ולטעם זה אסור גם אם יוכל להתפלל במקום שהולך לשם או אחרי שיחזור מדרך (וכמש"כ במ"ב סק"ב). ואיסור זה לא נאמר אלא בשחרית, שלא מצינו איסור לעסוק בצרכיו לפני תפילת מנחה ומעריב מלבד בדברים הצריכים עסק גדול, וכנ"ל. ב' שאם יתפלל בדרך יתפלל ללא ישוב הדעת, וכמש"כ רבינו מנוח כאן 'שיתפלל בדרך במרוצה', ולכן אסר גם במנחה ומעריב, כי לגבי זה אין הבדל בין תפלת שחרית לתפלת מנחה או מעריב. ולטעם זה, אם מדובר באופן שיהיה שהות להתפלל אחרי שיגיע למחוז חפצו או שיחזור מדרך, מותר. לפי זה, היוצא לפני מנחה או מעריב על דעת שיתפלל במקום שיגיע לשם או אחרי שיחזור מדרך, ויש מספיק זמן להספיק להתפלל במתינות ואי"צ להתפלל בדרך במרוצה, מותר לו לצאת קודם שיתפלל.

העולה לדינא:

מותר לצאת לדרך קודם תפילת מנחה או ערבית, כשבדעתו להתפלל אחר שיגיע למחוז חפצו או יחזור למקומו, אם יהיה לו אחר כך שהות מספקת להתפלל במתינות ובכוונה.

בסימן טוב ובמזל טוב

מהיכלי תורה והוראה מוסדות "באר ישראל" נשגר כוס של ברכה עם ברכת מזל טוב לבבית, קדם מעלת ידידנו ומכובדנו היקרים והנעלים רבני בית ההוראה

הרה"ג יוסף יונג שליט"א
להולדת הבן
הרה"ג ישראל שאהן שליט"א
להולדת הבן

זיכו לראות נחת ושמחה לאורך ימים ושנים טובות
מתוך אושר וכבוד, בריות גופא ונהורא מעליא

להצטרפות לקבלת העלון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com